

Христина Зикань,
Юліанна Сергійчук

Zékány Krisztina,
Szerhijcsuk Julianna

**НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА:
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УГОРСЬКОЇ МОВИ
В 1-4 КЛАСАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ**

**A MAGYAR NYELV KOMPETENCIAALAPÚ
TANÍTÁSÁNAK MÓDSZERTANA AZ ÁLTALÁNOS
KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZÁMÁRA
AZ ÚJ UKRÁN ISKOLA 1-4. OSZTÁLYÁBAN**

ISBN 978-966-914-298-6

9 789669 142986 >

Христина Зикань, Юліанна Сергійчук
Zékány Krisztina, Szerhijcsuk Julianna

**НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА:
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УГОРСЬКОЇ МОВИ
В 1-4 КЛАСАХ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ
НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ**

Навчально-методичний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**A MAGYAR NYELV KOMPETENCIAALAPÚ
TANÍTÁSÁNAK MÓDSZERTANA
AZ ÁLTALÁNOS KÖZÉPFOKÚ
OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZÁMÁRA
AZ ÚJ UKRÁN ISKOLA 1-4. OSZTÁLYÁBAN**

Мódszertani segédkönyv

Ajánlotta Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma

Львів
Видавництво „Світ”
2020

УДК 373.3.016:811.511.141(072)
К 3-60

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України від 16.10.2020 № 1/11-7165)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Рецензенти:

Й. В. Ковтун – викладач Мукачівського гуманітарно-педагогічного коледжу;
М. Ж. Дерке – кандидат філологічних наук, доцент кафедри угорської філології УУННІ УжНУ

Зикань Х. І.

К 3-60 Нова українська школа: методика навчання угорської мови в 1-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. / Х. І. Зикань, Ю. П. Сергійчук. – Львів : Світ, 2020. – 112 с.

ISBN 978-966-914-298-6

У посібнику висвітлено особливості реформування початкової школи, подано методичні поради щодо компетентнісно-інтегрованого підходу й навчання молодших школярів, науково-теоретичне обґрунтування нових понять. Аналізуються можливі напрями інтеграції в початковій школі, опанування педагогічними технологіями інтегрованого навчання як одного зі способів організації діяльності молодших школярів у світлі вимог Нової української школи.

Наголошено на важливості врахування індивідуальних психологічних і вікових особливостей дітей при організації навчання. Пропонуються елементи сучасних методик, методів, прийомів і засобів навчання, в основу яких покладено систему інтегративного підходу, та шляхи їх використання в навчальному процесі.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних коледжів і педагогічних інститутів, вихователів груп продовженого дня.

УДК 373.3.016:811.511.141(072)

ISBN 978-966-914-298-6

© Зикань Х. І., Сергійчук Ю. П., 2020
© Видавництво „Світ”, оформлення, 2020

ELŐSZÓ

E kiadványt azoknak ajánljuk, akik magyar nyelvet, olvasást (irodalmat) oktatnak az alsó tagozatban, akik szívügyüknek tekintik a magyar nyelv tanítását az *Új ukrán iskola* 1-4. osztályában, akik tanítványaikat arra ösztönzik, hogy helyesen, pontosan, értelmesen közöljék gondolataikat magyarul akkor is, ha az az anyanyelvük, és akkor is, ha a magyart csak idegen nyelvként tanulják.

A jelenleg érvényben lévő tanterv és a hozzá kapcsolódó tankönyvek használata nem kis gondot okozott és okoz a tanítóknak például az ismeretanyag felépítését, mennyiségét, mélységét, minőségét stb. illetően. Sok esetben a tananyag nehézségi foka is gátolja a közös munka eredményességét. Az ügyes tanár játékosan, sok példával és színes illusztrációval próbálja lekötni a gyerek figyelmét, megszerettetni vele a magyar nyelvtant, az olvasást, a fogalmazást. Valljuk be, a tanuló további tanulmányi eredményességét nagyban befolyásolja az első néhány év kedvező környezete, jó vagy kevésbé jó tapasztalata.

Munkánk során úgy tapasztaltuk, hogy szükséges olyan segédanyag közlése, mely a nyelvtanban a hangtántól a mondattanig bezáróan tartalmazza azokat az ismereteket, fogalmakat, meghatározásokat, nyelvhelyességi és helyesírási tudnivalókat, melyek az 1-4. évfolyamban a tanítás–tanulás folyamatában előfordulnak, s melyre a felső tagozat építeni tud. Összeállításunkkal az a szándékunk, hogy a tanítók tudják, hogy tanítványaiknak mit, és milyen mélységben kell megtanítani ahhoz, hogy az alsó és a felső tagozat közötti átmenet ne okozzon törést a gyermekeknél.

Segédkönyvünk szerkezetében és felépítésében tankönyvhöz igazodik:

- tartalmazza az 1-4. évfolyam teljes nyelvtan-helyesírási ismeretanyagát;
- a teljesség igénye nélkül közlünk egyéb ismereteket is, melyekről azt gondoltuk, hogy feltétlenül szükségesek a pontosabb megértéshez, a tudatosabb ismeretfeldolgozáshoz. Itt kívánjuk megjegyezni, hogy az egyes példamondatokat nem a szépirodalomból, hanem a mindennapokban használatos köznyelvből vettük, mivel úgy tapasztaljuk, hogy az alsó tagozatos tanulók többségének – életkori sajátosságait figyelembe véve – ez a legmegfelelőbb. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy nem használhatunk szépirodalmi, vagy egyéb idézeteket az indukciós vagy a gyakorló szöveg összeállításánál.

Ugyanakkor szeretnénk felhívni a tanítók figyelmét arra, hogy a közölt nyelvtan–helyesírási tananyag négy évre, arányosan elosztva értendő, valamint arra is, hogy az ismeretek alkalmazása a lényeg, ami döntően a gyakorló órák feladata.

Végezetül ajánljuk valamennyi kollegának, aki szakmai elhivatottságot érez és tenni akar a magyar nyelv tisztaságának megőrzése érdekében – a következőket:

- az elmélet és gyakorlat arányát és egységét;
- a szóbeliség és írásbeliség arányát (a szóbeli kifejezőképesség fejlesztésének elsődlegességét);
- a javítás és a javíttatás fontosságát.

A szerzők

A tanár

A kitűzött cél elérésében a tanító nénik és bácsik teszik a legnagyobb erőfeszítéseket.

A gyermek számára örökre megmarad az első tanító néni alakja. Ezért fontos tudatosan fejleszteni azokat a képességeinket és tudásunkat, amelyek nélkülözhetetlenek abban, hogy a tanítványainkkal minél jobb munkakapcsolatot tudjunk kiépíteni. Ezek közül a legfontosabbak:

- a pedagógus személyisége;
- a pedagógus beszédkultúrája;
- a pedagógus szakmai tudása, módszertani kultúrája;
- a pedagógus aktuális jellemzői;
- a tanulók jellemzői stb.

A jól felkészült, magabiztos tanár aztán sokkal eredményesebben tud megbirkózni az egyéb tényezővel is:

- a tananyag;
- az óra nevelési-oktatási célja;
- az óra didaktikai feladatai;
- az osztályterem;
- a tanulók létszáma;
- az alkalmazott módszerek és szervezési módok;
- az alkalmazott eszközök;
- az aktuális dologi körülmények stb.

Általánosan elfogadott tény, hogy a tanárok az órán lényegesen többet beszélnek, mint a tanulók. Megnyilatkozásaik sokkal hosszabbak, hiszen az ő feladatuk a gyerekekkel elsajátíttatni az anyagot. Nem mindegy tehát, hogy a gyermek, életének eme korai szakaszában milyen mintát lát, mit tart majd normának. *A tanári beszédközpontú tanórák nem alkalmasak a tanulók önálló és társas tanulásának, kommunikációjának, problémamegoldó gondolkodásának a fejlesztésére.*

Figyeljünk arra, hogy elegendő teret és időt biztosítsunk a tanulónak a tudásuk élősavas bemutatására, véleményük kifejtésére, ösztönözzük őket az egymás közötti kommunikációra!

A magyarórán az alsós tanár az alábbi szempontokra figyel az órához való felkészülés és az óra levezetése során:

- kihasználja a tanuló anyanyelvi (magyar nyelvi) tudását, szókincsét, eddigi nyelvtani ismereteit, az új anyag átadásakor a gyermek korának és ismereteinek megfelelő szinten magyaráz;
- tanulás-módszertani tudatossággal tervezi és szervezi meg a tanórákat, lehetőség szerint tanulás-módszertani gyakorlatokat is beépít a magyarórákba;

- figyelembe veszi a tanulók tanulási szükségleteit, céljait és érdeklődését a begyakorló feladatok összeállításakor (például a szövegválasztásban);
- olyan játékos-, begyakorló- és házi feladatokat állít össze, amelyek segítik a tanulókat egyéni tanulási sajátosságai (például szövegértési, szöveg tanulási szokásaik, képességük) fejlesztésében. Különösen fontos erre odafigyelni az olyan osztályközösségek esetében, ahol a tanulók egy részének nem a magyar az anyanyelve. Itt érdemes nehézségi szintek szerint elkülöníteni a feladatokat, s a tanulók munkáját is ezek figyelembevételével értékelni;
- igyekszik kialakítani és megerősíteni a tanulóknak az önálló tanulás, az anyanyelv (idegen nyelv) fejlesztésének az igényét;
- pozitív visszajelzéseket ad a tanulóknak anyanyelvhasználatukra és fejlődési folyamatukra, ezzel olyan bizalomteli légkört alakít ki a magyarórán, amelyben a tanulók hibázhatnak, és lehetőségük van a javításra;
- felismeri a tanulók tanulási nehézségeit, szükség esetén szakember segítségét kéri a fejlesztésben;
- segít a tanulóknak az (anya)nyelvtanulást támogató eszközök (például a papíralapú és az online kézikönyvek, IKT-eszközök) megismerésében és használatuk elsajátításában, ösztönzi a tanulókat a használatukra.

A tanmeneterv

A tanár által az oktatási folyamat biztosításához készített tervek a következők:

- tanmeneterv;
- óravázlat.

Megjegyzendő, hogy mindkettőt a tanár önállóan, a magyar nyelv és olvasás mint integrált tantárgy tanításának fejlesztési követelményei szerint és ajánlott tartalmának megfelelően állítja össze. *«Угорська мова. 1-2 класи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою»* tantervnek megfelelően, valamint az *«Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020–2021 навчальному році»*, Додаток до листа Міністерства освіти і науки від 11.08.2020 № 1/9-430/.

Míg egykoron a tanár az órának minden mozzanatát megtervezte, a mai digitalizált világunkban a tanárok legtöbbször csak tanmenettervet készítenek, az óravázlat készítése csak felületes, saját használatra készül. A tanárjelöltektől és a pályakezdő pedagógusoktól viszont elvárják, hogy munkájuk kezdeti szakaszában a követelményeknek megfelelő előkészülettel lépjenek be a tanterembe.

Javaslat a tanmeneterv elkészítéséhez

A tanmenet a tanárnak a tanterv alapján készített egyéni munkaterve, amely valamely osztályban a vonatkozó tantárgy anyagának felosztását tartalmazza, és a tanítási egységek óráról-órára való sorrendjét adja meg.

A tanmenet elkészítésekor figyelembe kell venni a tantervet, a vonatkozó szakmai munkaközösség munkatervét, az esetlegesen kiadott minisztériumi irányító tanmenet és a tanári segédkönyv ajánlásait, az osztály/csoport tudásszintjét. A tanmenet összeállításakor elvileg egy szabályozó kör érvényesül, hiszen a tanmenetet a vonatkozó munkaközösség vezetője ellenőrzi, és az illetékes igazgatóhelyettes ad utasítást a tanárnak a szükséges korrekciók elvégzésére.

A tanmeneterv készítésekor különös gondot kell fordítani az ismétlésre, gyakorlásra szánt órák elhelyezkedésére, arányára. A pedagógiai gyakorlatban a tanítási hetek és a heti óraszám segítségével kiszámított évi órakeret közel kétharmadát szokás az új anyag tárgyalására és egyharmadát az ismétlésre, rendszerezésre, gyakorlásra felhasználni.

Itt alkalmazni kell a jelenleg érvényben lévő két állami dokumentumot: «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи», Наказ МОН України від 16.09.2020 року № 1146, valamint a hozzá kapcsolódó fontos dokumentumot: «Про внесення змін до методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів Нової української школи», Наказ МОН України від 02.09.2020 року № 1096. (Lásd a mellékletben!)

№	Téma	Óraszám	Dátum	Megjegyzések

Az óravázlat

Az óravázlat tartalmát és formáját a tanár szakmai tájékozottsága, tapasztalata szabja meg. Egyetlen igény az óravázlattal szemben az, hogy rendezett, áttekinthető legyen.

Az óravázlat a tanóra való közvetlen felkészülés dokumentuma.

Az óravázlat a kezdő pedagógus számára az óra részletesen kidolgozott forgatókönyvét jelenti. A gyakorló tanár óravázlata viszont az órára való felkészülés rövid, vázlatos terve. Mivel elkészítése nem kötelező, így tartalmára csak ajánlásokat lehet adni.

Az óravázlat szerkezeti felépítése

Iskola, tantárgy

A létrehozó tanár

Az osztály

Az óra helye a tanmenetben

Az óra típusa

Az óra feladatai

Az óra anyaga

Az óra anyaga – az óra logikai felépítését tükrözi, feltüntetve az egyes szerkezeti egységeknél alkalmazott eszközöket, módszereket, szemléltetést, az időarányokat, a számonkérés módját és esetleg az órán elhangzó fontosabb kérdéseket is.

A táblai vázlat – az óravázlat harmadik (esetleges) része a táblai vázlat feltüntetése, azaz a táblára kerülő szöveg- és ábraanyag terve.

Az óravázlat szerkezete

Időkeret	Tananyag	Módszerek, eszközök

Az óravázlat útmutató, amelytől az óra levezetése során el lehet térni, azt a körülmények ismeretében ki lehet egészíteni. A tanulók szükséges előismereteinek hiányában, vagy a feltételezettnél nagyobb felkészültsége esetén ugyanis mindenképpen változtatnunk kell a tervezett feldolgozás módján és a tervezett időbeosztáson egyaránt.

Az óra szerkezetét meghatározó tényezők

Didaktikai feladatok

- Ráhangelés, motiváció
- Célkitűzés
- Új ismeretszerzés
- Analízis, szintézis
- Adatgyűjtés, információkeresés
- Következtetés
- Ellenőrzés
- Értékelés (tanulói és tanári)

Alkalmazott módszerek

- Szóbeli közlés
- Csoportmegbeszélés
- Tanítói utasítás
- Játék
- Dicséret
- Jutalmazás
- Szemléltetés

Munkaformák

- Együttes osztálymunka
- Csoportmunka
- Differenciált csoportmunka
- Csoporton belüli egyéni munka
- Egyéni, önálló munka
- Páros munka

Motiválás: a tanulási kedv felébresztése.

Aktivizálás: az a fajta pedagógusi tevékenység, melynek célja a tanulók belső aktivitásának kialakítása (figyelemkoncentráció, gondolkodási intenzitás, emlékezeti élénkség stb.).

Érthetőség: olyan szempont, amely kulcsfontosságú a kölcsönös írásbeli és szóbeli kommunikáció során. Nyelvezeti, tartalmi és formai jellemzőit a kommunikációban résztvevő felek egyaránt ismerik.

Fokozatosság: az előzetes ismeretekre épít.

Rendszeresség: a tananyag áttekinthető, logikus felépítése és optimális adagolása.

Szemléletesség: a valóság ábrázolásának modellezése, annak alkalmazása; ugyanakkor a tanulói megfigyelés pedagógiai irányítása is.

Tartósság: az elsajátított ismeretek, jártasságok, készségek beépítése a tanulók személyiségébe.

Differenciálás: egyénre szabás.

Visszacsatolás: figyeljünk arra, hogy a tanulók saját előrehaladásukról tájékozottan legyenek.

Megerősítés: pozitív és negatív egyaránt lehet.

A tanárnak az oktatáson kívül nagy szerepe van az alábbi szociális kompetenciák alakításában:

- empátia fejlesztése;
- egymás véleményének meghallgatása;
- hatékony együttműködés osztályban, csoportban és párokban;
- odafigyelés egymásra munka közben;
- rend és tisztaság megőrzése;
- toleranciára nevelés: türelem, mások viselkedésének, gondolkodásának; másságának elfogadása;
- egymás iránti tisztelet tanúsítása;
- fegyelmezett munkavégzés.

MAGYAR NYELV 1-4. OSZTÁLY

ÁLTALÁNOS MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK

Az alapfokú oktatás alkalmazott módszertana szerint a tantárgyak integrációja az első ciklusban (1-2. osztály) a játékos tanulási módszerek gyakori alkalmazására fekteti a hangsúlyt, míg a második ciklusban (3-4. osztály) integrált módon tanítják a nyelvet és olvasást (irodalmat).

Cél: a magyar nyelven folytatott kommunikációs képesség fejlesztése a szellemi, kulturális és nemzeti önkifejezés érdekében, a személyes- és a közéletben, az anyanyelvápolás érdekében, a kulturális örökség megőrzése és gazdagítása céljából.

Mindezen **célok** és **feladatok** megvalósításához fontos a tanulók életkori sajátosságainak a figyelembevétel, ami elindítja a kisgyermeket a tudatos nyelvhasználat képességének kialakulása felé. Ezáltal a gyermek igazodni kezd a kommunikációs helyzethez, beszédében pontosabbá válik gondolatainak, érzéseinek, véleményének kifejezése, kialakulnak benne az udvarias nyelvi viselkedés szokásai, eredményesebb lesz együttműködése társaival és a felnőttekkel. Kiemelkedő feladat az olvasás révén való tájékozódás megismertetése és az írásbeli nyelvhasználat alapjainak megalapozása.

A magyar nyelv oktatása – az állami kerettantervnek megfelelően – a kommunikációs, a nyelvi és a nyelvi-magyarságismereti irányvonal szerint valósul meg.

A képességfejlesztésben megkülönböztetett szerepet kap a **kommunikációs képességek** kialakítása. Ennek megfelelően az anyanyelvi nevelés feladata kettős: fel kell készítenie a tanulókat a szóban és írásban feljük áramló információ befogadására, megértésére, valamint arra is, hogy gondolataikat szóban és írásban pontosabban és hitelesebben fejezhessék ki, alkalmazkodva a beszédhelyzethez és a kommunikációs partnerhez.

A **kommunikációs képességek kialakítása** a beszélt és az írott nyelvhasználat fejlesztése, tökéletesítése, gazdagítása közben valósul meg.

Az iskolába kerülő gyerekek a beszélt nyelvhasználat területén már bizonyos szintű nyelvi tudással, tapasztalattal rendelkeznek. Erre alapozva kell elsajátítaniuk az írott nyelvhasználat alapformáit, illetve továbbfejleszteniük nyelvi, kommunikációs képességeiket. Ehhez sok mindent kell megtanulniuk a nyelvről.

A kommunikációs képességekkel egyidejűleg **nyelvtani** és **helyesírási ismeretekre** is szert kell tenniük a tanulóknak. Ezek által alakul ki fokozatosan tudatos nyelvszemléletük.

A **magyar nyelv rendszerére** vonatkozó alapvető ismeretek gyakorlati tanítását már az alsó tagozaton elkezdjük. A nyelvtani ismeretekhez tartozó helyesírási alapismereteket folyamatosan gyakoroltatjuk. A pontos és árnyalt nyelvhasználat kialakításának elmaradhatatlan feltétele a szókincs rendszeres

bővítése: a rokon értelmű és az ellentétes jelentésű szavak megismertetése, a közmondások, a szólások átvitt jelentésének magyarázata, és ezeknek alkalmazása szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaikban.

A *nyelvi-magyságismereti irányvonálnak* megfelelően a tanulónak meg kell ismernie a magyar nép nemzeti kultúráját, annak sokszínűségét. A magyar nemzeti jellegnek, a magyar nép kulturális értékeinek, az ezzel kapcsolatos szókincsnek (szólásainak, közmondásainak, találós kérdéseinek, beszédfordulatainak) tükröződnie kell a tananyag szövegeiben.

Mindhárom irányvonalat az aktív, a cselekvési jelleg határozza meg, amely biztosítja a tantervben szereplő nyelvi, nyelvhasználati képességeknek és készségeknek a gyakorlatban való megvalósulását.

A kooperatív csoportmunka előnyei és hátrányai

Előnyei

- Egyértelműen fejlődik a tanulók szociális kompetenciája, mivel a kooperatív csoportmunka a tanulók egymással való együttműködésén alapul.
- Kialakul bennük a saját és egymás munkája, teljesítménye iránti felelősségérzet.
- Elfogadóbbakká válnak a társaik képességbeli, etnikai, nemi különbözőségeivel kapcsolatban.
- Az együttgondolkodás során fejlődik az egyén feladatmegoldó képessége is, mivel olyan feladatmegoldások születhetnek, melyekre az egyén önállóan esetleg nem volna képes.
- Nem passzív, hanem aktív résztvevői az ismeretszerzésnek; az így szerzett tudás sokkal maradandóbb, biztosabb, könnyebben előhívható a memóriából. Ebből következik a tanulói teljesítmény javulása.
- Jól fejlődik az alkalmazás során a gyermekek kommunikatív kompetenciája. Igaz ez a nem magyar anyanyelvű gyerekekre is. Bátrabban megnyilvánulnak a félénkebb gyermekek, hiszen nemcsak rajtuk van a felelősség, hanem az egész csoporton; közősek a célok, az eredmények, a jutalmak.
- Pozitívabb önbecsülés, oldottság, jó hangulat alakul ki, illetve nagyobb motiváltság a tanulásra.
- Fejlődik a tanuló önismerete, társaikhoz és a világhoz való viszonyulása.

Hátrányai

- Sokkal átgondoltabb tervezőmunkát igényel a pedagógus részéről, tehát a tanórákra való felkészülés – főleg kezdetben – időigényesebb, mint a hagyományos órák esetében.
- Nagyobb munkazajjal jár, mint a hagyományos óraszervezés, hiszen a csoporton belül meg kell vitatni az egyéni véleményeket, eredményeket. Fontos a tanító és a tanulóközösség közötti bizalmi kapcsolat ebben az esetben is, jó, ha van a tanítónak kellő tekintélye, hogy szükség esetén rendre, csendre tudja inteni a tanítványait.

- Időbe telik, amíg a gyermekek megtanulják, hogy a feladatra figyeljenek, mert látszólag kisebb a tanári/tanítói kontroll. Fontos, hogy már az első osztálytól alkalmazzuk ezeket a technikákat, hogy a gyermekek hozzászokjanak.

- A terem átrendezése problémát okozhat. A hagyományos padok nem igazán alkalmasak a csoportok kialakítására, hiszen nagyon fontos, hogy a tanulók csoporton belül, valamint a különböző csoportok is lássák, illetve hallják egymást.

Összegzőképpen elmondhatjuk, hogy sokkal több előnye, mint hátránya van a kooperatív csoportokban történő tanulásnak, ezért a kezdeti nehézségek ellenére bőven megtérül a befektetett munka.

1. Olvasás- és írástanítás

Az 1. évfolyam oktatási folyamatát a következő szakaszokra osztjuk: az olvasás-írás előkészítése, az olvasás-írás jelrendszerének megtanítása, az olvasási és írási ismeretek begyakorlása.

Az olvasás-írás előkészítése során a következő követelményeket kell szem előtt tartani.

- A beszéd, a beszédészlelés és -értés fejlesztése. A mondat felbontása szavakra, a szavak szótagokra, a szótagok hangokra. A mondat, a szó, a szótag, a hang szavak használata a gyakorlatban. A jelfunkció. A hangok sorrendisége a szavakban.

- Tájékozódás a testsémán, térben, síkban. A relációs szókinccs használata. Az alakfelismerés. A szem és a kéz mozgásának összehangolása. Finommozgások fejlesztése.

Az olvasás-írás jelrendszerének megtanításakor a következő feladatokra kell odafigyelni.

- Az olvasás jelrendszerének elsajátítása és felhasználása, szavak, szó szerkezetek, mondatok, rövid szövegek hangos és néma olvasása.

- Nyelvtani fogalmak tapasztalati úton való megismerése: a mondat, szó, a magánhangzó, a mássalhangzó, rövid és hosszú hangok, egy-, két-, háromjegyű betű, az ábécé. A nagybetűk, a mondatzáró írásjelek megfigyeltetése.

- Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és -kapcsolás: betűk, szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok írása.

Az olvasási és írási ismeretek begyakorlásához a tanulóknak a következő munkát kell elvégezniük.

- Az olvasástechnikát, a szövegértést és a szövegelemzést fejlesztő gyakorlatok végzése játékos foglalkozásokkal, mesehallgatással, dramatizálással.

- Az írástechnika és íráshasználat további fejlesztése, az önellenőrzés gyakorlása.

Az olvasás- és írástanítás optimális módszere a kiegyensúlyozott hangoztató-elemző-összetevő módszer. Ennek lényege, hogy a betűtanítás a hangtanításra épül. A tanulók a különféle hangfelismerési gyakorlatok elvégzésével

megtanulják a beszédhangok elkülönítését és összevonását. E képességnek döntő szerepe van az olvasási és íráskészségek kialakulásában.

Az olvasás- és írástanítás során figyelembe kell venni azokat a készségeket, amelyre az iskoláskor előtt tettek szert a gyerekek. A tanítónak segítenie kell azon tanulókat előrehaladását, akik már tudnak valamilyen szinten olvasni és írni, valamint egyénileg is foglalkoznia kell a kevésbé felkészült tanulókkal. Egyes esetekben korrigálnia kell a hibásan rögzült készségeket: silabizálva az olvasást, az írás közbeni helytelen test- és kéztartást stb.

Ellenőrzés párbán: a diákok párbán dolgoznak. A pár egyik tagja megoldja a feladatot, a másik figyel a munkáját, segít és ellenőriz. Ha nem tudnak megegyezni, segítséget kérnek a csoport másik párjától (ha így sem tudnak egyezségre jutni, segítséget kérnek a tanítótól). A következő feladatnál szerepcseré.

Az írástanulásban, akárcsak az olvasástanulásban, nagy szerepe van a beszéd és a *beszédhallás/beszédértés fejlettségének*: azt a gyereket lehet írni tanítani, akinek a beszéde és nyelvi tudatossága a korának megfelelő szinten van és fejleszhető. A kezdeti írástevékenység is összekapcsolódik a beszéddel: a gyerek mondja magának a leírtakat; később suttog, majd csak a szája mozog, de még igen sokáig kíséri az artikuláció az írástevékenységet. Nem is szabad a beszédmozgásban akadályozni, mert a beszédtevékenység segíti az írást.

Az írástanítás fontos feladata a betűelemeknek, valamint az írott kis- és nagybetűk szabályos alakításának és kapcsolásának megtanítása.

Anagramma. Név, fogalom stb. összekevert betűiből kell értelmeset összerakni. Ha már megvan egy bizonyos szintű tudás, akkor ez a játékos feladat könnyebbé teszi a betűk felismerését, összeolvasását.

A szótagoknak, szavaknak, rövid mondatoknak az egyéni tempó szerinti folyamatos írására szintén képesnek kell lennie a tanulóknak. Gondoskodni kell azoknak az egészségügyi szabályoknak az elsajátításáról, amelyeket írás közben be kell tartani.

Tekintettel a hatéves tanulók életkori sajátosságaira, a tanterv nem javasolja az írás erőltetését. Nevezetesen a bonyolultabb írásképpű nagybetűk elsajátítására sor kerülhet kisbetűs párbajtól elválasztva, egy későbbi időpontban is.

Az elsősök számára nem tesszük kötelezővé a megszakítás nélküli írás elsajátítását, kivéve, amikor a betűk természetes vonalvezetéssel kapcsolhatók egymáshoz (*mi, ne*) és nem kell a vonalvezetés során a már egyszer meghúzott vonalon visszafelé is haladni (*ol, no, oo*).

A balkezes gyerekek írástanítási módszerének kidolgozásakor a tanítónak tudomásul kell vennie, hogy ezeket a gyerekeket hagyni kell bal kézzel írni.

2. Nyelvhasználati készségek

A tantervi előírászásnak megfelelően a tanulók alapismereteket szereznek a *szóbeli és írásbeli nyelvhasználatról*, a párbeszédről és a monológokról, a beszédhelyzethez igazodó megnyilatkozások sajátosságairól. *A fő figyelmet azonban a nyelvhasználati készségek – a beszéd és a beszédértés, az olvasás és az írás – fejlesztésére kell fordítani.* E célból úgy kell megszervezni az oktató-nevelő munkát, hogy figyelemmel lehessen követni nemcsak a gyermek tudásának gyarapodását, de a kommunikációs készségeinek alakulását is. E készségek és képességek fejlesztése során kiemelt figyelmet kell szentelnünk a beszédészlelés és beszédértés képességének. Azok a tanulók, akiknek a magyar az anyanyelvük, egy bizonyos szinten természetesen birtokában vannak e képességeknek. Ez a szint azonban gyerekenként jelentős eltéréseket mutathat (ami megfigyelhető a kétnyelvű családok esetében).

Az oktatás során a beszélt nyelvben nagy változások állnak be: nő a szókincs, bonyolultabbá válik a nyelvi szerkezet, új témakörökkel, fogalmakkal bővül a nyelvhasználat. Ezzel egyenes arányban nő a követelmény a beszédértés gyorsasága, pontossága, valamint a figyelemösszpontosítás idejének növekedése iránt.

Fontos, hogy megtanítsuk az iskolásokat arra, hogy figyelemmel kövessék a gondolkodás fejlődését, hogy megfelelően fogják fel az érzelmi tartalmú információt, hogy megjelöljék a beszédértés szempontjából legfontosabb szavakat, megértsék a normatív hangszín, ritmus, tempó, hangerő jelentőségét.

Az odafigyelés és beszédértés képessége, a feladatnak egyszeri hallás utáni végrehajtása nem csupán összefüggő (monológ vagy párbeszédes formájú) megnyilatkozással fejleszhető, hanem a különböző, egymástól eltérő nyelvi szintű anyagokkal is. A beszéd folyamat különböző részeinek (a meghatározott tulajdonsággal bíró hangoknak, a szótagoknak, a szavaknak, szószervezeteknek, mondatoknak) a felismerése nem csak a nyelvről, a nyelvi képességekről formálódó ismereteket szolgálja, de elősegíti a tanulók kellő figyelmének létrejöttét, azt, hogy az utasítás egyszeri meghallgatása után képesek legyenek megérteni és kellő figyelem-összpontosítás után végrehajtani a feladatot.

A beszélt és írott szöveg megértésének ellenőrzésekor nem a tanulók szóbeli vagy írásbeli képességeit vizsgáljuk. Olyan feladatok tartoznak ide, mint a szövegnek megfelelő cselekvés végrehajtása, szöveg utáni rajz elkészítése, a felsorolt válaszok közül a szövegnek megfelelő helyes válasz kiválasztása stb.

A nyelvhasználati készségek kellő kibontakoztatását, fejlesztését szolgálják azok a szóbeli és írásbeli feladatok, amelynek során monológokat és párbeszédeket kell létrehozni. Lehet ez kész szöveg, valamilyen olvasott vagy hallott történet elmondása, egy film történetének az elbeszélése, lehetnek történetek a felnőttek és a gyerekek világából egyaránt. Elő kell segíteni a tanulók kommunikációs célú megnyilatkozásainak létrejöttét mind szóban, mind írásban (meghívólevél, üdvözlőlevél, bocsánatkérő levél, felhívás).

Ezeket a feladatokat vagy önállóan, vagy a tanító által javasolt *kisegítő anyag* – vázlat, szövszerkezetek, kulcsmondat, az ajánlott szöveg eleje vagy vége, rajz – felhasználásával végzik el a tanulók. A kisegítő anyag jellege függ a tanulók felkészültségétől és az elérendő kommunikációs céltól.

Fontos, hogy a tanórán olyan légkör jöjjön létre, amely önálló megnyilatkozásokra, érzelmi kitárulkozásra ösztönzi a tanulókat. E célból hasznosnak bizonyul a *szerepjátékok alkalmazása*. Ezekben feltételesen kijelölik a helyszínt (osztály, autóbusz, park, üzlet), a beszédpartnert (barát, testvér, anya, rég nem látott kedves vendég), a közlés célját (valaminek az előadása, valakinek a figyelmeztetése vagy nevelése, mentegetőzés stb.).

Az élőbeszéd fejlesztésekor előnyben kell részesíteni a páros vagy kiscsoportos beszédtevékenységet, amely lehetővé teszi a tanulók többségének aktivitását. A tanulóknak eközben meg kell tanulniuk a kulturált nyelvi magatartást, amelynek lényege a kommunikációs partner türelmes meghallgatása, beszédének megértése, párbeszéd kezdeményezése és folytatása a páros és csoportos kommunikáció szabályai szerint. Föl kell hívni a figyelmüket arra, hogy gondolataikat, érzéseiket, véleményüket udvarias nyelvi formában közöljék.

Az írásbeli nyelvhasználat fejlesztése érdekében a tanítónak el kell érnie, hogy a tanulók leírják gondolataikat, benyomásaikat és mindazt, ami valóban foglalkoztatja, érdekli őket. A tanító feladata, hogy érdekeltté tegye mind az írás felolvasóit, mind a hallgatóságot a szövegek tartalmának megbeszélésében. Eközben nem a hibák kiemelésére, hanem az őszinte beszélgetés létrejöttére kell figyelnie.

*Az egyik legfontosabb nyelvi tevékenységnek, az **olvasásnak** az elsajátítása az elemi oktatás kiemelkedően fontos feladata.* A magyar nyelvórán is megfelelő figyelmet kell szentelnünk neki, függetlenül attól, hogy a 2. osztálytól az olvasás gyakorlására különórák állnak rendelkezésre. Elkerülhetetlen ugyanis a magyar nyelvóra írott szövegeinek felolvasása, a szövegértés ellenőrzése és a feladattól függő megvitatása. Eközben gyakoroltatjuk a helyes kiejtést, hangsúlyozást és hanglejtést, a szünettartást és a ritmust. Mindezt az olvasásórán is gyakoroltatjuk, csakhogy itt a hangsúly inkább *a szövegfeldolgozás irányába tolódik el.*

Tekintettel arra, hogy az elemi oktatás egyik legfontosabb célja a nyelvhasználati készségek fejlesztése, a magyar nyelvórának legalább a felét e készségek alakítására és fejlesztésére kell fordítani.

3. Anyanyelvi ismeretek, nyelvi képességek

Az 1-4. osztályban a tanulók általános ismeretekre tesznek szert a nyelvről, mint az érintkezés, a megismerés, a ráhatás eszközéről, arról, hogy a világ nyelv-

vei között vannak rokon és nem rokon nyelvek, az államnyelvről és más nyelvekről, amelyek használatosak Ukrajnában.

Az általános iskolai nyelvoktatás előírja a tanulóknak a különböző szintű nyelvi egységekről: a szövegről, a mondatról, a szóról, a hangról való ismeretszerzést. Eközben a fő figyelmet a gyakorlati szempontokra: a szavak jelentés-tartalmának megismerésére, a szókincs bővítésére, a nyelvi ismereteknek a nyelvhasználatba való beépítésére, a köznyelvi normának megfelelő nyelvhasználati készségek és képességek elsajátítására, az önálló nyelvi produktum elemzésére, értékelésére, tökéletesítésére kell fordítani.

Az elemi oktatás gyakorlati irányultsága megmutatkozik abban is, hogy nem annyira a nyelvről szóló tudást, mint inkább a nyelvhasználati képességeket kell ellenőrizni; a különböző szerkezetű (egyszerű és összetett stb.) mondatok alkotására, a közlés céljainak megfelelő hanglejtésre, a szavak formai helyességére, a szókapcsolatok létrehozására, a szóalkotás, a kiejtés, a hangsúlyozás normáinak betartására kell ügyelni.

Ellenőrizni kell a szavak betűrendbe sorolásának, valamint a szótárak és más segédanyagok felhasználásának képességét.

Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy az anyanyelv magas szintű ismeretére nem csak az anyanyelv órán van szükség. Az anyanyelv a tanítás nyelve is, és így valamennyi tantárgy elsajátításának eszköze. Ebből kifolyólag a gyerekeknek nemcsak az anyanyelvi órákon kell szépen beszélniük, helyesen írniuk stb., hanem a matematika, a természetismeret és a többi tantárgy keretében is törekedni kell a nyelvhasználat fejlesztésére, a tantárgyi tartalmak megértéséhez szükséges szakszókinccs elsajátítására, és ki kell alakítani a tantárgy sajátos logikáját tükröző megfogalmazások megértésének (dekódolásának) gyakorlatát.

4. Helyesírás

A helyesírási készségek kialakítása és fejlesztése az elemi iskolai anyanyelvi oktatás egyik legfontosabb feladata. A helyesírási készség alapja a szavak kiejtése és írásképe, a szavak hangjai és betűi megfeleltetésének képessége kihagyás, betoldás, a sorrend felcserélése nélkül.

A tanulóknak írásukban alkalmazniuk kell azokat a helyesírással kapcsolatos szabályokat, amelyeknek a megjegyzése könnyű. A bonyolultabb szabályokkal csak ismerkednek a tanító irányítása mellett. Nehéz helyesírású szavak az ellenőrző dolgozatok szövegébe csak akkor fordulhatnak elő, ha írásukat a megelőző órákon begyakorolták.

Az első osztályban a helyesírás tudása összefonódik az olvasás és az írás tudásával.

Az elsős gyereket a következőkre tanítjuk meg: a szavak pontos, betűhű leírására, a szavak elválasztására, a mondatkezdő nagybetű és a mondatvégi írásjel alkalmazására, a szavak különírására a mondatban, néhány tulajdonnév-típus írására.

Az olvasástanítás megfelelő előkészítésével és kivitelezésével el kell érni, hogy a gyerek megtanulja a folyamatos beszédet mondatokra, szavakra, szótagokra, hangokra tagolni, megtanulja ezeket az alapvető grammatikai kategóriákat, s akkor nem lesz gondja a helyesírási követelményekkel.

A 2-4. osztályban – az elsős ismeretek folyamatos gyakorlása mellett – a következő ismereteket tanítjuk meg: a **j** hang kétféle írása közismert szavakban, a toldalékos szavak írása, közülük fokozatosan egyre több időt fordítunk a **-val/-vel, -vá/-vé** ragos főnevek és a felszólító módú igealakok írására; a gyakoribb tulajdonnévtípusok, a fokozott melléknév, a számnév és a keltezés írása; a tagmondatok közötti vessző használata. (Ezeket az ismereteket meg kell követelni a tanulóktól.)

Az elemi oktatásban a magyar helyesírás négy alapelve (a *kiejtés*, a *szóelemzés*, a *hagyomány* és az *egyszerűsítés elve*) közül az első kettő kiemelt fontosságú. A kiejtés alapelve a gyerekek nyelvére lefordítva így hangzik: **ahogy halljuk, úgy írjuk**. A szóelemzés alapelvét így magyarázzuk: **másképp halljuk, másképp írjuk**.

A helyesírás tanítása során figyelembe kell venni, hogy vannak auditív, vizuális és motorikus típusú egyének. Az egyik a hallási, a másik inkább látási emlékezetére támaszkodik, a harmadiknak többször kell valamit leírnia az átlagnál, mert így jegyzi meg jobban a tudnivalókat. Egy osztályban sokféle gyerek van, ezért a gyakorlási módoknak változatosaknak kell lenniük.

Jobban írnak a gyerekek, ha halkán mondhatják a szavakat, szótagokat. Később a néma olvasásnak is nagy a jelentősége, ekkor a látási emlékezet működik. Tény, hogy a sokat olvasó gyerekeknek jobb a helyesírása.

Rá kell szoktatnunk a gyerekeket az önellenőrzésre. Fontos, hogy egy-egy problematikus szó előtt feltegyék maguknak a kérdést: *Jól írtam-e? Így kellett leírni? Miért?* Elsősorban a szabályok ismerete segíti őket, másodsorban a szótagolás, a szótőkeresés vagy a szó figyelmes kiejtése.

A helyesírási készségek kialakulását a következő gyakorlattípusok segíthetik elő: a helyesírási elemzés, a szóalak felbontása, a másolás, a tollbamondás, az emlékezetből való írás és más gyakorlatok.

A jó helyesírási készség kialakulása érdekében kívánatos volna, hogy a nem anyanyelvi tárgyak tanítói- tanárai éppoly szigorúan ítéljék meg a hibákat, mint az anyanyelv tanára.

5. Íráskészség és írástechnika. Az írásmunkák külalakja

Az elemi oktatás egyik fontos feladata a tanulók íráskészségének kialakítása, a helyes írástechnika elsajátítása.

A kézírás megtanításával alapozzuk meg a tanulók írásbeli nyelvhasználatát.

A kézírással szemben támasztott minőségi követelmények az olvashatóság, a folyamatosság és a tetszetősség. Fontos az írás külalakja is. Nagymértékben függ az írás a cím, a bekezdések első sorának, a keltezésnek az elhelyezésétől. Ügyelni kell a margóra, valamint a betűk, a szavak és a sorok közötti távolságra.

Fontos az írásmunka tisztasága!

Külön kell gyakorolni a táblára való írást, amelynek jól elhelyezettnek, esztétikus külleműnek, olvashatónak kell lennie.

Olyan írástempót kell elsajátítani a tanulóknak, amely alkalmas az írás eszközi használatára.

Az írás megfelelő gyorsaságát a rendszeres gyakorlással lehet elérni. Az írás gyorsaságának mérését a legcélszerűbb memoriterek íratásával végezni. Ilyenkor ugyanis nem tartja fel a gyereket sem a gondolkodás, sem a felidézés, sem egyéb nézelődés. Az adott jelre elkezdik írni a szöveget, de nem mondjuk meg nekik, hogy mi a célunk, így saját természetes tempójukban haladnak. A felhasznált idő és a leírt betűszám alapján kiszámíthatjuk mind az egyéni teljesítményt, mind az osztályátlagot. A jó íráskészség eléréséhez a következő teendőkre kell ügyelni: a *gyakorlásra*, az *olvashatóság* és a *tetszetősség elvének betartására*, a *jó helyesírásra*.

Az első osztályban – de még később is – a gyakorlás célja még maga az írás: azért gyakorolunk, hogy a gyerekek tudjanak írni, betűket alakítani és kapcsolni. A fogalmazás belépésekor eszközként kell a tanulóknak az írást használniuk. A fogalmazás ugyanis sokszorosán megosztott figyelmet kíván tőlük, nem kötheti le őket a betűk alakítása és kapcsolása. Ötödikre már valóban jó íráskészséggel kell rendelkezniük, hiszen belépnek az újabb tantárgyak, sok vázlatot kell az órákon írni, s hosszabbak a házi feladatok.

A megfelelő íráskészség kialakulásához elengedhetetlen, hogy a tanulók írására minden tantárgy tanára ügyeljen mind az elemi, mind a felsőbb osztályokban.

AZ 1-4. OSZTÁLYOS MAGYAR NYELV ÉS OLVASÁS MINT INTEGRÁLT TANTÁRGY FELADATAINAK ÉS KÖVETELMÉNYEINEK ÉRTELMEZÉSE

1. OSZTÁLY

A NYELVHASZNÁLATI KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSE

1. Beszédészlelés és beszédértés

A hangoknak, szótagoknak, szavaknak, szókapcsolatoknak (az év elején többszöri, majd később egyszeri-kétszeri elhangzás utáni) a megkülönböztetése, és azoknak a kiválogatása, amelyek valamely hangmegfelelés révén hasonlítanak egymáshoz, azaz csoportosíthatóak, valamint a nem oda valók, a „kakukktojások” kiszűrése közülük.

Az új környezetben, ahova a gyermek került csakhamar a tanár lesz az a személy, aki mintául szolgál a tanuló számára. Az ő ösztönzésére alakul a gyermek személyisége.

- Gondolatok, információk, érzelmek és vélemények egyszerű és hatékony közlése.

- Megfigyelőképesség fejlesztése.
- Lényegkiemelés képességének fejlesztése.
- Tény, adat, információ azonosításának gyakorlása.
- Értelmezés, összegzés a szöveg alapján.
- Memória- és figyelemfejlesztés.
- Logikus gondolkodás fejlesztése.
- Önálló tanulási képesség fejlesztése.

Az egyszer vagy kétszer meghallgatott versek, történetek, mesék megértése és emlékezés az elhangzottakra. (Az elhangzott szöveg időtartama nem lehet több egy percnél).

A szöveg elejének és végének felismerése, a szereplők felsorolása, a helyszín ismerete, az események elmondása.

A hallott szöveg felfogása és átélése.

A hallott szöveg megértésének bizonyítása feladatmegoldással.

Egyszerű szóbeli utasítások, például játékos feladatok megértése.

Jut eszembe... Szabad asszociációs gyakorlat. A tanító kezdi a játékot egy *Jut eszembe...* kezdetű mondattal, amelyet az adott téma, szöveg vagy a szövegtartalommal kapcsolatos szóval fejez be. Például: *Jut eszembe a szeretet.*

Labdát, plüssjátékot dob annak, akitől a folytatást várja (vagy megállapodunk abban, hogy sorban haladunk). Az első tanuló folytatja: *Jut eszembe a szeretetről az anyukám.* Most már ő adja tovább a labdát a következőnek, aki folytatja: *Jut eszembe anyukámról az apukám,* és így tovább.

2. A beszédképesség

A légzésszabályozás, a hangerő, a beszédtempó képességének kialakítása; a beszédritmus megfigyelése beszédben, felolvasásban, verseken, mondókákon.

Érthető és értelmes beszéd: szavak, szó szerkezetek, mondatok helyes ejtésének gyakorlása.

Gondolatok, információk, érzelmek és vélemények egyszerű, érthető és hatékony közlése.

Jól ritmizálható mondókák, versek tanulása, előadása. Kérdésfeltevés, válaszadás elhangzott vagy elolvasott szöveg, esetleg rajz, diafilm alapján.

Felkelgetős mondókák előadása párokban, együttműködés a társakkal. Szituációs játékkal: köszönés, bemutatkozás, kérdezés, kérés, ajándékozás, köszöntés, köszönetnyilvánítás.

2-3 mondatos szöveg alkotása képről, képsorról.

A szókincs bővítése, pontosítása szómagyarázattal, mondatalkotással. Mese, történet befejezése új szavak, szókapcsolatok kiépítésével.

Ki vagyok én? Egy tanulót kihívunk a tábla elé. A háta mögé a táblára felírunk egy szót, például egy meseszereplő nevét. A többieknek olyan jellemzőket kell mondaniuk, de egyszerre csak egyet, amelyből kitalálhatja, ki ő? Fogalmak, tárgyak, személyek stb. esetén is alkalmazható.

A játék változata, amikor a tanuló szókártján megkapja kinek (minek) kell lennie, majd neki saját magát kell úgy jellemezni, hogy a többiek ki tudják találni, ki ő?

3. Olvasási képesség

Az olvasás jelrendszerének elsajátítása.

A beszéd hangjainak és azok írásjegyeinek, a kisbetűknek és nagybetűknek megismerése a tankönyvben megadott sorrend szerint.

A betűknek megfelelő hangok helyes ejtése.

A magánhangzók és mássalhangzók pontos megkülönböztetése. A rövid és hosszú magánhangzók és mássalhangzók hangoztatása.

A tanult betűk összeolvasása.

Összeolvasás szótagolással. A magyar szótagolás szabályainak megfelelő szótagolás elsajátítása.

Összeolvasás szóolvasással. A szótagolt szó egészben való kimondásának gyakorlása. A szóolvasás megkönnyítése a szavak növekvő hosszúsága szerinti sorrendbe állításával.

Szavak, szószerkezetek, mondatok hangos olvasása, értelmezése. Egytagú és többtagú szavak, három-négymondatos (előzőleg megtárgyalt) szövegek hangos olvasása egyenletes tempóban, szövegűen és a tartalomnak megfelelő hanglejtéssel.

A tanulók legyenek képesek az íráskép felidézésére, a jelentés felfogására, megértésére.

Az egyéni, páros, kórusban történő olvasási módok változtatása az olvasástechnika fejlesztése érdekében.

A különféle írásjelek megtanítása: pont, kérdőjel, vessző, kettőspont, felkiáltójel.

Szövegolvasás, szövegértés: a némán vagy hangosan olvasott mondatok helyes értelmezése és kérdések segítségével való kifejezése szóban, rajzzal, cselekvéssel vagy magyarázattal. Mondatalkotás a megadott írásjelek felhasználásával.

4. Íráskészség

Az írástanulás előkészítésekor kialakuló készségek:

- a különböző formák érzékelésére és megkülönböztetésére, valamint felismerésére;

- a térben való tájékozódásra (jobb, bal, jobbra, balra, fel, le stb.);
- az íráshoz szükséges helyes testtartás megtartására;
- az írószerek helyes használatára;
- az írásmozgások összehangolására;
- az írófelületen való tájékozódásra;
- a következő betűelemek írására:

➤ **egyenesek:** fentről lefelé és alulról felfelé húzott ferde egyenesek, hajlítások: alsó hajlítás, nagy alsó hajlítás, felső hajlítás, felső-alsó hajlítás;

➤ **kanyarítások:** kanyarítás, zárt kanyarítás (ovális); hurkolások: alsó hurok, felső hurok, nagy felső hurok.

Az írás jelrendszerének elsajátításakor kialakuló készségek:

- az írott kis- és nagybetűk tanulása: alakítás, kapcsolás, egységes vonalvezetés alapján.

A tanulók legyenek képesek:

- az írott kis- és nagybetűk alakítására, kapcsolására, másolására és tollbmondás utáni leírására;

- az írott kis- és nagybetűk közötti hasonlóságok és eltérések érzékelésére;
- a szavak hang- és betűsorának megállapítására;
- szóalkotásra a tanult betűkkel.

Az írástechnika, az íráshasználat fejlesztésekor kialakuló készségek.

A helyesírás megalapozása; esztétikai igényességre való nevelés. A tanulók legyenek képesek:

- írott és nyomtatott szövegek másolására;
- szavak, mondatok írására tollbamondás alapján;
- önállóan felidézni a szavak hangsorának megfelelő betűsorokat;
- szókereső feladatok elvégzésére;
- hiányos mondatok kiegészítésére előzetes megbeszélés, kép alapján;
- a formai elemek betartására: az írás tisztasága, sorkihasználás, vonalköz, szóköz betartása, azonos betűnagyság, helyes betűkapcsolás, lendületesség;
- írástempójuk fokozására;
- az elsajátított helyesírási tudnivalók alkalmazására;
- a mondatkezdő nagybetű, mondatvégi írásjelek, tulajdonnevek helyesírására, a hangok időtartamának írásbeli jelölésére, a **j** hang kettős jelölésére közismert szavakban.

Az önellenőrzés tanítása és gyakorlása. A tanulók legyenek képesek:

- önállóan észlelni és javítani a következő hibákat: a hangnak megfelelő betű téves jelölése, betű vagy betűk kihagyása, helytelen alakítása, betoldása, kapcsolása, a sorrend felcserélése.

ANYANYELVI ISMERETEK. NYELVI KÉPESSÉGEK

1. Szöveg. Mondat. Szó

Általános fogalom a szövegről, annak beszélt és írott változatáról.

Tartalom és cím; a cím megfelelése a tartalomnak. Megfelelő cím kiválasztása a megadott változatokból vagy önálló címadás.

A szöveg tagolása mondatokra. A mondatközök megállapítása hallás után és az írásjegyek alapján (mondatkezdő nagybetű, mondatzáró írásjelek).

A kijelentő, kérdő, felkiáltó és felszólító mondat hanglejtésének megfigyelése. A tanító által felolvasott eltérő szerkezetű és közlési célú mondatok hanglejtésének megisméltlése. Hasonló mondatfajták (kérdő, kijelentő stb.) önálló alkotása.

A mondatok tagolása szavakra. A névelőknek, névutóknak, kötőszóknak, mint különálló szavaknak a felismerése (megnevezésük nélkül) mind szóban, mind írásban. 1-5 szóból álló mondatmodellek létrehozása írásban.

Játékosan szóban is elvégezhető a feladat. Az egyik gyerek mondjon egy szót, amit a padtársa megismélt és kiegészít egy másik szóval, majd a következő az eddigieket elisméltli és tovább folytatja a mondatot a saját szavával. A játék végén meg lehet beszélni, hogy vannak olyan szavaink, amelyeknek van önálló jelentése (*asztal, gyerek, telefon*), illetve vannak olyan szavak, amelyeknek nincs önálló jelentése (*a, után, és*), a mondatba épülve ezek összekötik a mondat többi szavát, viszonyjelentést fejeznek ki, hozzáadnak a többi szó jelentéséhez.

Általános fogalom a szóról, mint a létező tárgyak, tulajdonságok, jelenségek megnevezőjéről.

A szó jelentésének megértése: az ábrázolt tárgynak, cselekvésnek, jelnek megfelelő szavak kikeresése; 2-3 megadott szó közül a tanító által körülírt szó kikeresése.

Mondatbővítés egy-két szóval. A szavakat vagy önállóan, vagy a tanító által megadott példákból választják ki.

Mondatalkotás egy vagy több szóból. 2-3 mondatnyi monológ vagy párbeszéd alkotása, a tartalomnak megfelelő címadás.

A nyelvtannal való ismerkedés kezdeti szakaszában

A nyelvtannal való ismerkedés kezdetén a tanulóknak meg kell értenie, hogy a hang és a betű nem szinonimák.

Azt is megtanulja, hogy a szóban alkotott szöveg az elhangzása után elvész, de írásban bizony továbbadható térben és időben.

A szó elszáll, az írás megmarad.

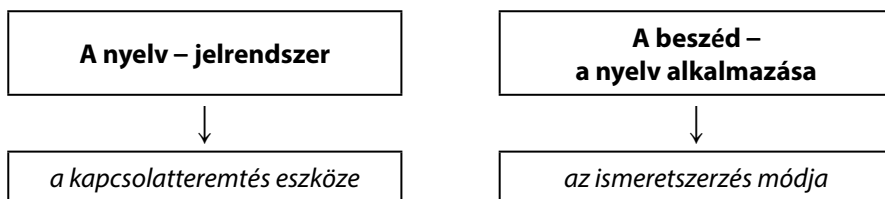
Fontos már az első vonalak és betűk begyakorlásánál odafigyelni, hogy az írásbeli feladat mindig igényes, tiszta és rendezett hatást keltsen.

Így tudjuk elérni, hogy a szép külalakhoz idővel majd értékes, átgondolt belső tartalom is párosuljon.

ÍRÁSBAN	SZÓBAN
betű	hang
betűsor (a további tanulmányok során: szótő + toldalék)	szó – jelentése van
mondat – írásban befejezett gondolat	közlés – szóban befejezett gondolat
szöveg – összefüggő mondatok egysége	összefüggő gondolat – a témában megfogalmazott gondolat egésze

A **nyelv** a szavak és szabályok rendszere.

A **beszéd** nyelvi közlés.

A nyelvtan a nyelvi jelek (betűk, szavak, mondatok) alkotásának és összefűzésének szabályait írja le.

A szó hangokból épül és önálló jelentése van.

A mondat egy befejezett gondolat. (Nyelvi elemekből (szavak, toldalékok, kötőszók (és, de), névelők (a, az, egy) stb.) és grammatikai szabályok szerint hozzuk létre.)

A szöveg mondatokból épül. (Egy témát fogalmazunk meg benne. Bevezetésből, tárgyalásból és befejezésből áll. Bekezdésekre is tagoljuk.)

2. Hangok és betűk

A beszédhangok összehasonlítása más hangokkal.

Annak megértése, hogy a szó hangokból áll. A hangok jelentésmegkülönböztető szerepének megismerése. Annak megfigyelése, hogy a szó egy hangjának kihagyása, felcserélése által vagy új hanggal való bővítése következtében teljesen új szó jöhet létre:

erdő – erő

túr – tűr

bor – bors

ablak – alak

vér – ver

tér – térd

Hangfelismerési gyakorlatok.

2-6 hangból álló hangsor elismétlése a tanító után. A kérdéses hangok kiválasztása a szó elejéről, végéről, közepéről tanítói segédlettel vagy önállóan. A gyerekek tapssal vagy kézfeltartással jelzik a kérdéses hang felismerését. A kiválasztott hang helyes kiejtése.

Időtartam-gyakorlatok. Ejtsék pontosan a hosszú hangokat!

szappan, szökken, asszony, hosszú, szellő, messze

Ismerkedés a magán- és mássalhangzókkal.

Vigyázzunk arra, hogy a mássalhangzókat mellékhang nélkül mondjuk ki: **v**, nem **vo** vagy **vé**. A mellékhang rögzülése ugyanis zavart okozhat az összeolvadásban. Ebben az időszakban nem kell a betű nevét megtanítani, ráérünk erre az év végén, az ábécé tanulásakor.

Papírtányér karimáját bevagdossuk és ráírjuk az ábécé betűit (vagy a tanult mássalhangzókat). Ezek lesznek a szavak kezdőbetűi. A tanuló azt a betűt lehajtja a papírtányér karimáján, amihez tud mondani egy szót, pl. telefon – lehajtjuk a „t” betűt. Az lesz a győztes, akinek előbb fogynak el a betűi.

Ugyanezt lefordított papírpoharakkal is lehet játszani, ami alá jutalomcukorkát tehetünk. Azé a jutalom, aki a felfordított pohár aljára írt betűvel szót tud mondani.

Ismerkedés a hangképző szervekkel, és működésük megfigyelése a különböző hangok kiejtésékor.

A nehezen ejthető hangok kiejtésének tökéletesítése (**r**, **s**, **sz** stb.).

A szavak tagolása szótagokra.

A szótagokra bontott szavak helyes kiejtése. Az egy-, két-, háromszótagú szavak megkülönböztetése.

A szóhangsúly.

A szó kiejtése úgy, hogy tisztán megkülönböztethető legyen a hangsúlyos szótag. Annak megfigyelése, hogy a magyarban a hangsúly mindig az első szótagra esik.

A hangoknak betűkkel való jelölése.

A hangok és a betűk szintje

A betűket látjuk és írjuk.

A betűk osztályozása:

- kisbetű, nagybetű,
- írott és nyomtatott betű,
- egyjegyű (*a, b, c*), kétjegyű (*cs, ty*) és háromjegyű betű (*dzs*),
- rövid (*a, e, t*) és hosszú (*á, é, tt*).

A hangokat halljuk és mondjuk.

Magánhangzók:

- rövidek (*a, e, i, o, u, ö, ü*),
- hosszúak (*á, é, í, ó, ú, ő, ű*),
- magasak (*e, é, i, í, ö, ü, ű*),
- mélyek (*a, á, o, ó, u, ú*).

Mássalhangzók: zöngések, zöngétlenek

Zöngés–zöngétlen párok a magyar nyelvben	
zöngés	zöngétlen
<i>b</i>	<i>p</i>
<i>d</i>	<i>t</i>
<i>dz</i>	<i>c</i>
<i>dzs</i>	<i>cs</i>
<i>g</i>	<i>k</i>
<i>gy</i>	<i>ty</i>
	<i>h</i>
<i>j</i>	
<i>l</i>	
<i>ly</i>	
<i>m</i>	
<i>n</i>	
<i>ny</i>	
<i>r</i>	
<i>v</i>	<i>f</i>
<i>z</i>	<i>sz</i>
<i>zs</i>	<i>s</i>

A betűk neve az ábécében.

A magyar ábécé

A magyar ábécé 40 betűből és 39 hangból áll:

A a Á á B b C c Cs cs D d Dz dz Dzs dzs E e É é F f G g
Gy gy H h I i Í í J j K k L l Ly ly M m N n Ny ny O o Ó ó
Ö ö Ő ő P p R r S s Sz sz T t Ty ty U u Ú ú Ü ü Ű ű V v
Z z Zs zs

Az idegen eredetű szavakban előfordulnak olyan betűk, amelyeket a magyar ábécében nem találunk meg: *x y q w*. Az ezekkel a betűkkel kiegészített 44 betűs ábécét **teljes magyar ábécének** nevezzük:

A a Á á B b C c Cs cs D d Dz dz Dzs dzs E e É é F f
G g Gy gy H h I i Í í J j K k L l Ly ly M m N n Ny ny O o
Ó ó Ö ö Ő ő P p Q q R r S s Sz sz T t Ty ty U u Ú ú Ü ü
Ű ű V v W w X x Y y Z z Zs zs

2. OSZTÁLY

NYELVHASZNÁLATI KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSE

1. Beszédészlelés és beszédértés

Hangok, szótagok, szavak, szókapcsolatok egyszeri hallás utáni megértése. (A terjedelem nagyobb az első osztályos anyagnál.) Gyakorlatok a hangsorok különböző elemeinek felismerésére egyszeri-kétszeri meghallgatás után: a kiejtett egységek számának összeszámolása; az ismétlődő szavak, szókapcsolatok észlelése és kicserélése; a tárgyakat megnevező szavak közül a tulajdonságot vagy cselekvést jelölők kiválasztása; a nem magyar szavak kiválasztása.

A felsorolt szavak és a képen ábrázolt tárgyak közötti kapcsolat felismerése.

A kiejtett szónak megfelelő rokon értelmű szó kiválasztása a szóSORból.

Az elhangzott szavak csoportosítása megadott vagy önállóan kiválasztott tulajdonság alapján.

Szépirodalmi, társalgási vagy tudományos stílusjegyeket hordozó szöveg tartalmának megértése egyszeri-kétszeri meghallgatás után.

A szöveg tartalmi részeinek (*ki?*, *mi?*, *hol?*, *mikor?*) felfogása, az események időrendi sorrendjének megjegyzése egyszeri meghallgatás után; az elhangzottak megértése; a szereplőkkel, tényekkel, cselekménnyel kapcsolatos önálló vélemény megfogalmazása.

Egyes tudásterületek közötti kapcsolatok felismerése, tudás hozzákapcsolása személyes tapasztalatokhoz, különböző tudáselemek összekapcsolása.

Tény, adat, információ azonosításának gyakorlása.

Az első osztályos feladatvégzésre vonatkozó utasításoknál terjedelmesebb utasítások megértése és megjegyzése egyszeri hallás után.

2. Beszédkészség

A helyes beszédlégzés képességének fejlesztése (szavak, szó szerkezetek, mondatok, mondókák utánmondása). A hangkapcsolatok helyes ejtése, a hangok időtartamának érzékeltetése a szavakban.

Versék és prózai szövegek elmondása emlékezetből.

Párbeszédék létrehozása, előadása, a meghallgatott vagy elolvasott mesék, elbeszélések alapján.

Rövid elbeszélés összeállítása különböző dialógusrészletek alapján.

Olvasott vagy hallott szöveg elmondása adott vázlat alapján. Filmrészlet vagy tévéműsor részleteinek elmondása, önálló véleményalkotás a cselekményről, a szereplőkről.

Dialógus vagy monológ összeállítása a tanító által megadott szempontok szerint vagy önállóan. A kulturált nyelvhasználat szabályainak megtartása.

3. Olvasási készség

A szóolvasási készség fejlesztése.

A tanulók azon képességének fejlesztése, hogy 2-3 betűből álló szavakat és szókapcsolatokat néma olvasáskor egy rápillantással felismerjenek.

Megszólítást tartalmazó mondat olvasása helyes hanglejtéssel. Két-három olyan mondat olvasása és megértése, amelyek között csupán egy szónyi (pl.: kötőszó, névutó) eltérés van.

Tartalmilag azonos, de formailag eltérő kifejezéseket (pl.: „kézzel írt” helyett „kézírásos” stb.) tartalmazó mondatok olvasása és megértése.

Több mondat közül azon mondatok kiválasztása, amelyek például a cselekvés helyére, a cselekvés okára utalnak.

Bonyolult kommunikációs tartalmú szövegek (játékok használati utasítása, oktatási gyakorlatok utasítása, különböző tartalmú levelek, feljegyzések) olvasása.

A tankönyvben található szabályok kifejező olvasása.

Dialógust tartalmazó szöveg olvasása, a szerző és a szereplők szavainak felismerése.

4. Íráskészség

Feleléskor felhasználható képsorhoz képalírás (a rajzok nevének) összeállítás és leírása.

A kép tartalmát visszaadó mondat megfogalmazása és leírása; látkép a tanterem ablakából; a nyelvóra vagy más tanóra történései. E témák alapján 2-3 mondat alkotása; kapcsolat teremtése a mondatok között; az így keletkezett összefüggő szöveg leírása.

Az iskolai élettől vagy más egyébvel kapcsolatos kérdések szerkesztése és leírása. Az osztálytársak kérdéseinek megválaszolása. Rövid – 20-25 szóból álló – szöveg elmondása vázlat, szókapcsolatok, bevezető vagy befejező rész alapján.

Önálló írásbeli megnyilatkozás kedvenc téma vagy a tanító által ajánlott téma alapján.

Szülőnek, osztálytársnak, tanítónak címzett fontos közlendőt vagy kérést tartalmazó udvarias hangnemű levél összeállítása.

Az írásbeli feladatok megbeszélése az órán; az önellenőrzés képességének fejlesztése. Hibás szerkezetű szöveg helyreállítása egy-két mondat kicserélésével, a témának nem megfelelő mondatok kiiktatásával. A kijavított szöveg leírása.

Szólánc. Sok változata van. A lényeg az, hogy mindenkinek egy szót kell mondania/írnia bizonyos szabály szerint.

1. Kiválasztunk egy hangot/betűt és olyan szavakat kell gyűjteni, ami ezzel kezdődik. Lehet szűkíteni a kört, pl.: csak főneveket, élőlényeket, híres embereket, földrajzi neveket stb. lehet mondani (*Ország-város játék*).

5. Kommunikáció

Szóban és írásban egyaránt kommunikálunk, így el kell különítenünk egymástól az **élőbeszédet (beszélt nyelv)** és az **írott formát (írott nyelv)**.

A **beszélt nyelvnek** az az előnye, hogy gyors, egyszerű és színes. Manapság a telekommunikációs eszközök is lehetővé teszik az élőbeszéd használatát.

Ilyenkor a **beszélő** és a **hallgató** (vagy befogadó) között létrejön a **szövegértés**.

Az **írott nyelvnek** is van előnye: amit leírnak, az megmarad az emberiség számára szinte örök időre. Az ilyen írásokból, könyvekből tudhatjuk meg, hogyan éltek elődeink sok ezer évvel ezelőtt. Az írott nyelv segítségével a távol lévőkkel is közölhetjük gondolatainkat.

Ebben az esetben az **író** mondanóját a befogadó **olvasással** ismeri meg.

A beszéd és az írás összehasonlítása	
Beszéd	Írás
Több százezer éves, egyidős az emberrel.	Kb. 5000 éves.
A fülünkkel érzékeljük (akusztikus).	Szemünkkel fogjuk fel (vizuális).
Térbelileg kötött, kis távolságra terjed.	Térbelileg kötetlen, nagyobb távolságban is terjeszthető.
Időbelileg kötött: a hang pillanatnyi, múló jelenség.	Időbelileg maradandó: az írás „örök”.
Az emberi test önmagában hozza létre, egyéb segédeszköz nélkül.	Segédeszközöket igényel (toll, papír).
Hangokból épül.	Betűkből épül.
Megértését segítik a kézmozdulatok, arcjáték, testtartás.	Megértését pl. fénykép, rajz stb. segítheti.
Kevesebb az idő a mondat, szöveg megformálására, szegényebb a szókinccs; egyszerű vagy hiányos szerkezetű mondatok; szünetek, töltelék-szavak jellemzik.	Több idő jut a mondat, szöveg megformálására, utólagos javítás, változtatás; részletes, pontos fogalmazás; gazdag szókinccs jellemzi.

ANYANYELVI ISMERETEK. NYELVI KÉPESSÉGEK

1. Hangok és betűk

A szavak hangjai.

3-7 hangból álló szóhangsor megisméltése a tanító után. Szóalkotás egy hang felcserélése, kihagyása vagy betoldása révén (*tál-tél, ránc-tánc, ör-tör*).

A hangok jelölése betűkkel.

Az ábécé. Az ábécé felolvasása, a betűk helyes kiejtése.

Keressünk olyan keresztnéveket, amelyekben kettős mássalhangzó van! Próbáljuk őket kimondani rövid mássalhangzóval (helytelenül) és helyesen (*Emma, Anna, Ottó, Attila, Csilla, Marianna, Bettina*)!

Szavak ábécérendbe sorolása az első két betű alapján.

Szótárhasználat a betűrend alapján.

1. Ha a szavak azonos betűvel vagy betűkkel kezdődnek, a sorrendet az első nem azonos betű ábécébeli helye határozza meg:

pl.: *asztal, asztaldísz, asztalos*.

2. Az egyes magánhangzók rövid és hosszú változatát jelölő betűket (*a-á, e-é* stb.) egyenlő értékűnek vesszük, vagyis a besorolás szempontjából azonos betűnek számítjuk őket. Ezért a magánhangzó hosszú változatát jelölő betű akár meg is előzheti a rövid változatát:

pl. *április, apró, ár, arab, arany, áraszt, arc*.

Keressük meg a következő keresztnévek férfi, illetve női párját, majd az összeset tegyük ábécérendbe!

1. *Viktória (Viktor)*
2. *Györgyi (György)*
3. *Erik (Erika)*
4. *Dániel (Daniella)*
5. *Gábor (Gabriella)*
6. *Péter (Petra, Petronella)*
7. *Flórián (Flóra)*
8. *Kornél (Kornélia)*
9. *Krisztina (Krisztián)*
10. *Emil (Emília)*

A hangsúly.

A szavak kiejtése a szóhangsúlynak megfelelően. Annak tudatosítása, hogy a magyarban mindig az első szótagra esik a hangsúly. A szótag. A szavak kiejtése a szótagolás szabályai szerint.

A magánhangzók.

A rövid és hosszú magánhangzók tiszta ejtése, jelölése betűkkel.

A kiejtés időtartama szerint a magánhangzók lehetnek

rövidék:

a e i o ö u ü

hosszúak:

á é í ó ő ú ű

A szláv nyelvektől eltérően a magyar nyelvben ennek fontos szerepe van a beszédben és a helyesírásban is. A magánhangzók időtartamának bizonyos szavak esetében jelentésmegkülönböztető szerepe is van: *írok – írók, örül – őrül, kar – kár* stb.

A nyelv vízszintes irányú mozgása szerint lehetnek

magasak:

e é í í ö ő ü ű

mélyek:

a á o ó u ú

A magas és mély hangoknak a magyar nyelvben akkor van jelentőségük, ha a szavakat toldalékoljuk. Már a toldalék nélküli szavaknál is megfigyelhető egy bizonyos rend, miszerint a legtöbb magyar szó vagy csupa mély, vagy csupa magas magánhangzót tartalmaz (*asztal, gereblye, káposzta*). A magyar nyelvben a szavakat az **illeszkedés szabályának** megfelelően toldalékoljuk: a mély magánhangzós szavakhoz mély magánhangzós, a magas magánhangzós szavakhoz pedig magas magánhangzós toldalékot teszünk (*ház-ban, kert-ben*).

Magánhangzók			
Magasak		Mélyek	
Rövidék <i>e i ö ü</i>	Hosszúak <i>é í ő ű</i>	Rövidék <i>a o u</i>	Hosszúak <i>á ó ú</i>

A mássalhangzók.

A hangképző szervek megfigyelése. A zöngés és zöngétlen, az egy- és kétjegyű mássalhangzók tiszta ejtése.

Magánhangzók	Mássalhangzók
A levegő akadály nélkül távozik a szájüregből. Magukban is hangzhatnak: pl.: <i>a, á, e, é.</i>	A levegő a szájüregben akadályba ütközik. Egy magánhangzóval együtt szoktuk kimondani: pl.: <i>bé, cé, dé, ef.</i>

2. A szöveg

A szöveg címe.

A cím és a tartalom összefüggésének megfigyelése. A tartalomhoz illő cím-keresés tökéletesítése.

A szöveg felépítésének megfigyelése.

A bevezetés, a tárgyalás, a befejezés elkülönítésének képessége.

A szöveg szerkezete

Bevezetés	Tárgyalás	Befejezés
Bemutatja az olvasónak vagy a hallgatónak a témát, amiről szól a szöveg, felébreszti benne a kíváncsiságot.	A téma kifejtése, logikai, térbeli és időbeli rend alapján. A cselekmény megfogalmazásakor kerüljük az ismétléseket! Az új gondolatot bekezdéssel kezdjük!	A vélemény, a tanulság megfogalmazása.

A bekezdések szerepének megfigyelése.

Egyszerű esetekben az adott szövegen belüli bekezdések sorrendjének indoklása tanítói segédlettel.

Egy adott szövegen belül a szöveget bevezetésre, tárgyalásra, befejezésre osztó bekezdések sorrendjének megállapítása.

Kellő figyelem fordítása a szövegkoherenciát biztosító mondatrészek (*a, az, ez, annak, ennek, azok, ezek, akkor, ekkor* stb.) meglétére. Az ismétlődő szavak és kifejezések felcserélése hasonló jelentésű szavakkal.

3. A mondat

A mondatok tartalma és hanglejtése.

A szólamhangsúly kialakítása. A befejezett és befejezetlen mondatok felismerésének képessége. A szöveg mondatainak összeszámolása egyszeri meghallgatás után.

A helyes hanglejtés gyakorlása a kijelentő és a kérdő mondatokban. A felkiáltó és a felszólító mondat felismerése a szövegben. Mondatzáró írásjelek és mondatkezdő nagybetűk.

Az eltérő tartalmú mondatok helyes hanglejtéssel való olvasása a tanító bemutató olvasása nyomán.

Mondatbővítés a tanító által megadott kérdések alapján. Önálló kérdésfeltevés a mondatot alkotó szavakhoz a mondat bővítése céljából.

Két egyszerű mondatból összetett mondat alkotása minta alapján. Mondatalkotás kötőszó nélkül és kötőszóval (*és, de* stb.).

A mondat tartalmának megértése. Az egy-két szóban eltérő mondatok közötti különbségek felismerése. Adott képhez megfelelő mondat kiválasztása 2-3 példamondat közül. A választott mondat átalakítása úgy, hogy jobban kifejezze a kép lényegét.

4. A szavak jelentése

A szavak szótári jelentése. Annak a fogalomnak a létrejötte, hogy a szavak a tárgyak, cselekvések, tulajdonságok megnevezésére szolgálnak.

Mondatalkotás szavakkal különböző szórendben.

Szavak toldalékolása a mondatban kérdések szerint.

Szavak csoportosítása témakörök szerint. Szócsoport alkotása azonos tartalmi jegyek alapján.

Szavak kiválogatása mondatok bővítésére, meghatározott tartalmú mondat alkotása.

Egy- és többjelentésű szavak. Azonos alakú szavak megfigyelése. A rokon értelmű és az ellentétes jelentésű szavak megfigyelése.

Mondatalkotások. Mondásokban, szólásokban, közmondásokban kihagyott szavak pótlása. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése, értelmezése. A gyűjtött szavakkal mondatalkotás, hiányos szöveg kiegészítése.

A szavak hangalakja és jelentése közötti összefüggés észlelése. Tematikus szógyűjtés (köznevek, tulajdonnevek). Élőlények, dolgok nevének csoportosítása. Válasz a *ki?, mi?, kik?, mik?* kérdésre.

A cselekvést jelentő szavak szóhalmazból való kiemelése kérdések segítségével (*mit csinál?, mit cselekszik?, mi történik?*)

Kérdésfeltevés a tulajdonságot, milyenséget jelentő szavakhoz (*milyen?, milyenek?*).

Versek, egyéb szövegek szavainak csoportosítása kérdőszók alapján.

5. A szavak szerkezete

A szavak vizsgálata alkotórészeik szerint. A szótő és a toldalék (-t, -ban/-ben, -ba/-be, -val/-vel). Melyik kérdés feltevésekor melyik toldalék járul a szóhoz? A szó vizsgálata a *Magyar értelmező kéziszótár* segítségével. Az alapszó jelentése.

Az egyalakú szótő és a toldalék különválasztása. Az azonos szótövű szavak összegyűjtése. Az azonos alakú (homonym) szavak megkülönböztetése.

Szótő	Toldalék
A szótő a szónak az a része, amelyhez a toldalékot kapcsoljuk, pl.: <i>könyv</i> .	A toldalék a szónak, amelyet a szótőhöz fűzünk, pl.: <i>könyv + (e)t</i> .

szótő + toldalék = toldalékos szó

Alaktani alapfogalmak

A szavakat szerkezetileg két nagy csoportra osztjuk	
szótő	toldalék
A szó jelentését hordozza: <i>ház-, ember-</i> .	Nincs önálló jelentése, a szó jelentésén módosít: <i>ház – ház-a-m</i> , vagy változtat: <i>kert – kert-ész</i> .
Állhat önállóan, toldalék nélkül.	Csak a szótóval együtt fordul elő, magában sohasem.
Van olyan szótő, amely bizonyos toldalékok előtt megváltoztatja a formáját: <i>fa – fá-, ló – lov-, ló – löv-, alsz(ik) – alud-, alv-, al-</i> .	A szótóhoz közvetlenül kapcsolódik: <i>asztal-t</i> , vagy kötőhangzó segítségével: <i>szék-e-t</i> .

A **szótő** a szó legkisebb (legtöbbször) értelmes része. Minden szónak van töve.

Bár az elemi osztályokban nem hívjuk fel a figyelmet rá, de biztos, hogy az órán elő fognak kerülni olyan szavak, ahol a szótő különböző toldalékok előtt más-más formában fordul elő. Ilyenkor célszerű elmondani a tanulóknak, hogy a magyar nyelv gazdagságához ez is hozzátartozik.

A **toldalékok** a tőhöz kapcsolódó szóelemek, amelyeknek nincs önálló jelentésük, mint a szavaknak. Csak módosítanak a szavak jelentésén (pl.: *ház – házam, toll – tollak*), vagy teljesen megváltoztatják a szó jelentését (pl.: *hal – halász*).

A **kötőhangzó** (előhangzónak is nevezzük) az a magánhangzó, amely szükség esetén összeköti a szótövet és a toldalékot a könnyebb kiejthetőség kedvéért (pl.: *fa – fát, asztal – asztalt* – nincs szükség kötőhangzóra, de *szék-e-t, ház-a-t*).

Amit a tanárnak tudni kell

A magyar nyelvben számtalan toldalékot használunk. Az elemi iskola tananyaga természetesen nem követeli meg mindegyik típus ismeretét, de a tanárnak jártasnak kell lennie ebben a rendszerben. A helyes beszéd, a személyjelezés, személyragozás helyes formáinak használata mindmind a toldalékok rendszerének ismeretében rejlik.

HELYESÍRÁS

A mondatvégi írásjelek használata. A hosszú és rövid hangok felismerése a beszédben, megfelelő jelölésük írásban. A kiejtéstől eltérő írásképű szavak egyszerűbb eseteinek helyesírása.

A szóhatár érzékelése és jelölése. A helyes ejtés és a helyesírás összefüggésének érzékelése. Az elválasztás egyszerűbb eseteinek ismerete. A gyakori személy-, állat-, és földrajzi nevek írása. A betűkihagyás, az ékezetek elhagyása, a fölösleges kettőzés kiküszöbölése az íráshasználatban.

Egybeírunk egy kifejezést vagy mondatot. Szavakra tagolva tréfás is lehet, ami nem baj,

pl.: *hatalmasok*: *hat alma sok, hatalmas ok, hatalma sok stb.*

A *j* hang kétféle jelölése a gyakrabban előforduló szavakban. A hosszú egyjegyű és kétjegyű mássalhangzók elválasztása. A szóvégi magánhangzók időtartamának helyes jelölése (ó, ó, u, ú, ü, ű). A *-ból/-ből, -tól/-től, -ról/-ről* végződés, valamint a *-dt, -dj* betűkapcsolatok helyesírása.

Olyan szavakat mutatunk az osztálynak, amelyeket hibásan írtunk fel a lapra: zöngés–zöngétlen (pl.: lapda), hosszú–rövid (pl.: kórház), vizuálisan hasonló betűk (pl.: konpót), j-ly (pl.: májva stb.).

Keressük meg a hibát, írjuk le a szót helyesen!

Egy új nyelvtani szabály elsajátításának lépései.

1. Tényanyaggyűjtés (nyelvhasználat) – megfigyelés: látás, írás, beszéd, hallás – szabályok.
2. Indoklás, elemzés: tollbamondás, emlékezetből írás.
3. Gyakorlás, írás: helyesírás.

Az önellenőrzés tanítása.

1. Tudatosítani a hiba okát, jelölni a hiba helyét.
2. Kijavítani együtt.
3. Leírni helyesen, önállóan.

ÍRÁSKÉSZSÉG, ÍRÁSTECHNIKA.

AZ ÍRÁS GAZDASÁGOS ÉS ESZTÉTIKUS ELHELYEZÉSE

Az írástanítás egészséges feltételeinek megteremtése és az eszközhasználat megtanítása. A kéz különböző részeinek (*váll, csukló, ujjak*) könnyed, laza mozgatása írás közben.

Az írott kis- és nagybetűk szabályos alakítása és kapcsolása a nehézségi sorrend figyelembevételével.

Az írásgyorsaság fokozatos fejlesztése a tanulók egyéni képességeinek figyelembevételével.

A különböző nehézségi fokú szótagok, szavak leírásának gyakorlása a toll felemelése nélkül. Az ékezeteknek a gyakorolt nyelvi egység (szótag, szó) leírása utáni kitétele.

Az írásmunka külalakjával kapcsolatos követelmények betartása: a cím elhelyezése a szöveg fölé, a cím és a bekezdés első sorának távolsága az írólap szélétől, a keltezés elhelyezése a szöveg fölötti bal sarokban, a margóra, a betűk, a szavak, a sorok közötti távolságra való ügyelés. A szavak oszlopba való írása.

A szavak aláhúzása és összekapcsolása egyenes vonallal vonalzóval vagy anélkül. Szótövek leválasztása, szótagok elválasztása egyezményes jellel.

A helyesírási készség fejlesztésének sajátos gyakorlatai alakultak ki.

1. A helyesírás elemzése problémamegoldó jellegű magyarázat a szabály alapján.

2. A szóalakok felbontása: a betűkre bontás, a szótagolás, a tő és a toldalékok megkeresése.

3. A másolás elsősorban a memorizálást segíti elő, erősíti.

4. A tollbamondás egyfajta önállóságot biztosít, hiszen a gyerekek fel kell tudni idézni a tanult alakot, illetve el kell tudni dönteni, melyik forma a megfelelő.

5. Az emlékezetből való írás jó memóriafejlesztő gyakorlat, hozzájárul a fogalmazástanítás előkészítéséhez is.

6. A helyesírási fogalmazás lehetőséget ad egy-egy helyesírási probléma gyakorlására.

7. Zárt feladatok megoldása, pl. ékezetpótlások, kiegészítések, átalakítások, helyettesítések; valamint alkotóbb jellegű gyakorlatok, pl. példagyűjtések, mondatalkotások, játékos feladatok.

8. Játékos gyakorlatok: didaktikai játékok (ország-város, keverőgép, leltározás, totó, stb.), nyelvi játékok (szólánc, szótaglánc, szóréses, mozaik, helycserélő, rímjáték, képrejtvény).

3. OSZTÁLY

NYELVHASZNÁLATI KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSE

1. A szövegalkotás, a fogalmazás, a beszédképesség fejlesztése

A fogalmazástanítás során fejlesztjük a tanulók lényegkiemelő, összefüggéseket felismerő képességét, jó alkalom ez arra, hogy az elemzés, bizonyítás, cáfolás, következtetés megformálásának módjait gyakoroljuk velük.

Meg kell tanítani a gyerekeket a gondolati anyag elrendezésére, és nyelvi megformálására.

A mondanivaló megformálásakor a szókinccs fejlesztését, a szókapcsolatok, mondatok, szakaszok alkotását tanítjuk. Figyeljünk oda a tiszta beszéd, a helyes kiejtés, az idegen szavak használata, a nem oda illő nyelvi elemekre (igénytelen megfogalmazás, jassznyelvi elemek) pedig hívjuk fel a tanuló figyelmét oly módon, hogy adjuk meg számára a javítás, stilizálás lehetőségét. Ilyen esetekben nem célszerű az osztály segítségét kérni, mert esetenként a hibás beszédű vagy igénytelenül fogalmazó tanulót az osztályközösség akár ki is rekesztheti.

A rokon értelmű és ellentétes jelentésű igék szerepe az árnyaltabb fogalmazás, a pontosabb meghatározás elérése érdekében.

Tanulási célú szövegalkotási gyakorlatok:

- szabad gondolatok a témáról;
- lecke tömörítése szövegben;
- szócikkek fogalmazása a tanult fogalmakról;
- tankönyvi lecke írása és szerkesztése a témáról;
- újságcikk írása a témáról;
- tankönyvi vázlat átalakítása szöveggé;
- leckeszöveg átalakítása más stílusú szöveggé;
- leckeszöveg kiegészítése, bővítése;
- levélírás a társaknak a tananyagról stb.

ANYANYELVI ISMERETEK. NYELVI KÉPESSÉGEK

1. Hangok és betűk

A második osztályban tanultak ismétlése: a magánhangzók és a mássalhangzók csoportosítása. Az egyjegyű, kétjegyű, háromjegyű és hosszú kétjegyű mássalhangzók a magyar nyelvben.

2. A szavak alakja és jelentése

Az egyjelentésű, a többjelentésű, a rokon értelmű, az ellentétes jelentésű, az azonos alakú szavak meghatározása, az egyes szópárok megfelelő csoport-

ba rendezése játékos feladatok keretén belül. (Néhány esetben indokolt lehet a tanár részéről bővebb információ átadása.)

Például a körte-körte szópár esetében a gyermeknek el lehet mondani, hogy a villanykörte a gyümölcscsel való hasonlatossága miatt kapta a nevét.

Az összetett szavak szerkezetének felismerése, az összetett alak jelentésének módosulásai az eredetin egyszerű tagok jelentéséhez képest:

pl.: *vad + rózsza, zseb + pénz.*

3. A mondatok

A kijelentő, kérdő, felkiáltó, felszólító és óhajtó mondat meghatározása, egymásba való átalakításának begyakorlása.

4. A szöveg

A mondatok szöveggé való formálásának gyakorlása. A szöveg szerkezeti egységeinek (*cím, bekezdés, bevezetés + tárgyalás + befejezés*) felismerése, kiértékelése. A szöveg témájának meghatározása. Az elbeszélő és a leíró szöveg összehasonlító meghatározása. Egy írott szöveg létrehozásának állomásai: vázlatkészítés, adatgyűjtés, piszkozat, javítás, tisztázat.

A kommunikációs képességfejlesztésnek feltétele a szövegértés–szövegalkotási kompetencia fejlesztése, melynek során a *szövegtípusok* interpretálása és alkotása közben megismerkedhetnek a tanulók a szövegek logikai és tematikus szerkezetével, nyelvtani tulajdonságaival.

A szövegtípus történetileg kialakult, hagyományozott szövegforma, mely sajátos szerkezetben és stílusban jelenik meg, általában meghatározott célhoz, beszédhelyezethez, témához kötődik, s átfogja a nyelvi közlés minden területét.

A hazai és nemzetközi szövegértés-vizsgálatokban a tesztek általában három nagy szövegtípus körébe sorolják:

- élményt kínáló szöveg (pl.: *mese, elbeszélés, levél* stb.);
- magyarázó, kifejtő szöveg (*ismeretközlő vagy ismeretterjesztő céllal íródott*);
- dokumentum típusú szöveg (pl.: *használati útmutató, menutrend, szórólap* stb.).

A szövegek típusa, műfaja, általános nyelvi sajátosságai bizonyos olvasási, szövegbefogadási és értelmezési módokat hívnak elő a memóriából.

Az olvasási módot tehát a szöveg önmagában hordozza, mintegy előre kódolja a befogadást. Másképpen kezdünk hozzá egy mese, egy vers vagy egy természeti képződményt leíró szöveghez, hiszen ezek olvasásának motivációja, célja, értelme más és más.

5. A szófajok

A szófajok fogalmának meghatározása, típusainak (főnév, ige, melléknév) felismerése. A főnév csoportjainak (köznév, tulajdonnév) és azok alcsoportjainak ismerete. Toldalékolásuk.

A főnév fajai

Köznevek

A köznév sok hasonló élőlénynek, élettelen vagy gondolati dolognak a közös neve, pl.: *lány, tó, álm.*

Tulajdonnevek

A tulajdonnév valakinek vagy valaminek a saját megkülönböztető neve, pl.: *Petőfi Sándor, Tisza, Mars.*

Ige

Az ige kategóriájának meghatározása. A cselekvést, történést, létezést kifejező igék begyakorlása. Az igeidők, szám, személy meghatározása.

*Az igeragozás kérdése viszonylag megnehezíti a tananyagot, a megfelelő kérdés feltevésével viszont könnyebben elsajátítható. A tárgyas/határozott ragozású igékhez fel tudja a tanuló tenni a **mit?**, a **kit?** kérdést. Az alanyi / általános ragozáshoz pedig nem illik a kérdés.*

Látom *a mit?*, *a kit?*

Látok *a mit?* *a kit?*

A melléknév meghatározása, fokozása.

HELYESÍRÁS

1. Hangjelölés

A második osztályban tanultak ismétlése. A **j** és **ly** betűs szavak gyakorlása.

2. A szótagolás és elválasztás szabályai

A második osztályban tanultak ismétlése. A szótagolás begyakorlása: külön hangsúlyt fektetve a kétmássalhangzós szavak elválasztására, illetve olyan esetekre, amikor a szó nem választható el.

3. A szótő és a toldalékok

A második osztályban tanultak ismétlése. A szótő és a toldalék határának pontos meghatározása (olyan szavak figyelembevételével, amelyeknek a töve megváltozik a (bizonyos) toldalékok előtt). A magánhangzók időtartalma a toldalékokban. A **hol?** (-ban /-ben) és **hová?** (-ba /-be) kérdésre felelő szavak helyes használata.

A helyes kiejtés és a helyesírás egyes eltérő eseteinek ismerete.

A szótő és a toldalékok határainak felismerésével könnyebb elsajátítani a nyelvünkben spontán bekövetkező összeolvadás és hasonulás eseteit. A szóelemhatárok elkülönítésével az ejtési és helyesírási különbségek miértjeire is rávezethetjük a tanulót.

Az **ó, ő, u, ú, ű** a főnevek végén.

A múlt idő (**-t, -tt**) helyesírási kérdéseinek begyakorlása.

Az igekötős igék helyesírása.

A melléknevek szóvégi magánhangzójának (**-ó, -ő, -ú, -ű**) helyesírása.

4. OSZTÁLY

NYELVHASZNÁLATI KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSE

Szövegtani ismereteik alapján teljes szerkezetű szövegeket tudnak létrehozni. Gyakorolhatják a címadásban rejlő lehetőségeket, megállapíthatják a témát, leszűrhetik a tanulságokat, alkalmazhatják a leírást és az elbeszélést.

A jellemzés gyakorlásának egy jó lehetősége, amikor az irodalmi olvasmányokból ismert figurák jellemzését ismertetjük, az osztály tanulóinak pedig fel kell ismerni a szereplőt és a művet.

Illemtan

A társalgás illemtanának gyakorlása közben alkalom nyílik a köszönési formák, az udvariassági formák, a bocsánatkérés gyakorlására. Játékos feladatok keretén belül ízelítőt kaphatnak/mutathatnak be a különböző csoport- és rétegnyelvek beszédéből (maguk tudnak kis szövegeket összeállítani fiatalok nyelve (diáknyelv), igénytelen beszéd, régies stílus jellemző szókincsének alkalmazásával. Ezzel egymásnak prezentálhatják, hogy mit, mikor és hogyan illik).

A rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavakkal, a szinonímasorokkal, az egyenes és átvitt értelemben használt szavakkal színesíthetjük a stílusunkat.

A melléknevek témakörénél ismertessünk meg minél több hasonlatot az osztály tanulóival. A magyar családból származó gyerekek sokat fognak tudni, biztosan lesz közte olyan is, amit a többi osztálytárs nem ismer (Szegény, mint a tempom egere. Okos, mint a tavalyi kos).

Főleg a nem magyar környezetben nevelkedő tanulók esetében fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a magyar nyelvben a számnevek után álló főnevet mindig egyes számban használjuk (sok tanuló).

ANYANYELVI ISMERETEK. NYELVI KÉPESSÉGEK

A harmadik osztályban tanultak ismétlése. A hangok és a betűk. A magánhangzók és a mássalhangzók. A zöngés és zöngétlen mássalhangzók egymásra hatása. Szó, mondat, szöveg.

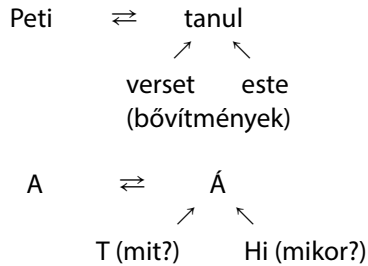
A szövegről tanultak elmélyítése. A szöveg alapját alkotó gondolat. A szöveg címe. A cím és a tartalom kapcsolata. A szöveg tagolása. Megismerkednek a szöveg típusai közül a szépirodalmi, a tudományos és a hivatalos szöveggel. Írnak hirdetést és reklámszöveget. Az elbeszélés és a leírás (tudományos, szépirodalmi, tárgyleírás, élőlények leírása). Jellemzés.

A mondat és a szó szerkezet. A mondatok tagolása szerkezetük szerint: az egyszerű és összetett mondatok. Tartalma szerint (a beszélő szándéka szerint): kijelentő, kérdő, felkiáltó, óhajtó és felszólító mondatok.

Mondatrészek. A mondatrészek jelölése, ágrajz készítése.

Begyakorláskor csoportos feladatnak felírunk a táblára egy alanyt (pl.: Peti), majd sorban kihívunk egy tanulót, hogy bővítse ki egy állítmánnal (pl.: tanul), majd a következő tanuló egy-egy bővítémmel (pl.: verset, este). Közben az ágrajzot is bővítik a táblán, felteszik a megfelelő kérdést az adott szóhoz, ezzel vizuálisan is megjegyzik a szerkezetét az ágrajznak, a mondatnak.

Ágrajz:

A szófajokról tanultak ismétlése. Begyakorlás.

A gyerekek szívesen keresnek az adott szóhoz (pl. a melléknevek begyakorlásánál) szinonimákat, még a szinonimasort is megértik: tudnak például intenzitásbeli különbségeket mutató szinonimasort építeni (ballag, sétál, megy, fut, lohol, rohan).

Az ige. Az eddig tanultak ismétlése.

Az ige mint mondatrész.

A rokon értelmű és ellentétes értelmű igék begyakorlásakor el lehet kezdeni a szinonimaszótárakkal való ismerkedést. A gyerek megtanulja a szótárhasználatot, amíg minél több rokon értelműt vagy ellentétet keres majd az adott igéhez. Értelmező szótár segítségével az egyenes és átvitt értelmű szavakat értelmezhetjük, magyarázhatjuk, gyakorolhatjuk.

A főnév. A harmadik osztályban tanultak ismétlése.

A főnév ragjai. A főnév mondatrészként.

A nyelvtannal való ismerkedésnek ebben a szakaszában gyakran okoz gondot az alakilag egyforma toldalékok megkülönböztetése.

A gyerek megtanulja, hogy a múlt idő jele a magyar nyelvben a -t, -tt. Megtanulja azt is, hogy a tárgy ragja a magyar nyelvben szintén -t. A toldalékolt szavak esetében gyakran nehéz számára megkülönböztetni a két egyforma toldalékot. Ezért begyakorlásnál hívjuk fel a figyelmét arra, hogy

- a múlt idő jele az igéken fordul elő: *Peti tanult.*

A tárgyrag az igéken nem fordul elő, csak főneveken és néha bővítményeken is: Szoknyát vettem.

- A gyakorlatban a legkönnyebben úgy tudjuk megkülönböztetni a jelet a ragtól, hogy megpróbálunk toldalékot tenni hozzá. Ha sikerül, akkor jel (*tanult + am* – itt a **múlt idő jele a -t**). Ha nem építhető tovább a szó, akkor raggal van dolgunk. A rag lezárja a szóalakot (*szoknyát* – nem lehet toldalékot építeni rá, mert a **-t** itt a **tárgy ragja**).

A melléknév. A harmadik osztályban tanultak ismétlése.

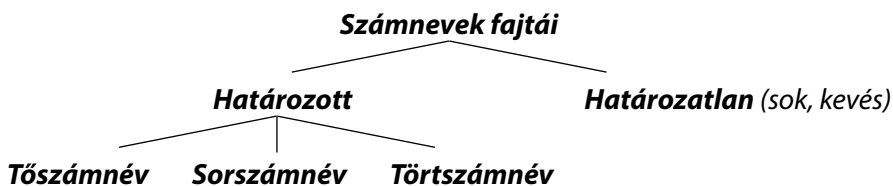
A melléknév és az alapszó (aminek a tulajdonságát jelöli) kapcsolata. A külső és belső tulajdonságokat kifejező, az egymással ellentétes tulajdonságokat kifejező, a tulajdonság hiányát kifejező melléknevek. A melléknevek fokozása.

Főnévből melléknév.

A szóképzés sokszor új jelentést és új szófajt is létrehoz (*ház – házas*).

A melléknév mondatbeli szerepe (leggyakrabban bővítmény: *Ádám szőke fiú*. De állítmány is lehet: *Ádám szőke*).

A számnév. A határozott és a határozatlan számnév fogalma, fajtái. A számnevek helyesírása. A keltezés.

A törtszámnév mindig egész szám: *1001 – ezeregy*

A sorszámnév a sorban elfoglalt hely. Képzője: -dik:

6. – hatodik

A törtszámnév az egész szám tört része. Képzője: -d:

0,2 – két tized

A névmás. A személyes névmás. A szám és a személy. A személyes névmások ragozása.

A kérdő névmás. A kérdő mondatok szerkezete: a kérdő névmás rendszerint a mondat élén szerepel, de lehetnek eltérések.

A mutató névmás. A mutató névmás mindig hangsúlyos kiejtéskor. A közelre és távolra mutató névmások.

Itt célszerű rámutatni arra, hogy a magyar nyelvben jellemzően a közelre mutató névmások magas magánhangzósak (ez, ilyen, ennyi (ez + nyi), ekkor (ez + kor)), a távolra mutatók pedig mély magánhangzósak (az, olyan, anyi, akkor).

A névelő. A határozott és a határozatlan névelő helyes használata.

A névutó. A névutónak nincs önálló jelentése, csak a főnévvel együtt fejez ki helyet, időt, más körülményt.

Érdekes jelensége a magyar nyelvnek, hogy a névutókat is todalékoljuk. Ennek eredményeképpen mozgást is (mellé, mellől) és a személyt is jelölhetik (mellettem, mellém, mellőlem).

HELYESÍRÁS

A mondatvégi írásjelek gyakorlása. A vesszőhasználat szabályainak elsajátítása, begyakorlása.

Az igekötős igék egybe- és különírásának esetei.

A főnevek todalékolását tárgyaló fejezetben érdemes felhívni a figyelmet a birtokjeles szerkezetekben beálló hangtani változásokra, amelyet a helyesírás nem jelöl: anyja, kertje.

A főnevek todalékolásakor előfordul, hogy a mássalhangzók időtartamának jelölése miatt a szó jelentése megváltozik: *szájal – szájjal*. A főnevek végén az **-ó**, **-ő** mindig hosszú (*folyosó, golyó, korsó*) – ezzel a jelenséggel a melléknévek esetében már találkoztak (*mosolygó, megcsörrenő*).

A főnevek végén néha **-u**, **-ü**, de legtöbbször **-ú**, **-ű** fordul elő.

A **j** és **ly** esetében az előző tanévhez hasonlóan újra felhívjuk rá a figyelmet. Itt érdemes olyan szópárokat hozni fel példának, ahol a **j** hang kétfajta jelölése jelentéskülönbséget von maga után: *hej – hely, szabja – szablya*.

Játékos szókereső feladatokkal, vagy bepótolva a hiányzó betűt jól gyakorolható a magánhangzó-rövidülés a főnevekben (*kézben – kezet*).

Vannak olyan szavaink is, amelyekben az **-ú**, **-ü**, **-í** hang egyes todalékok előtt hosszú marad, mások előtt pedig megrövidül:

pl.:
tűz < tűzben, tűzön, tűzre, tűzi
tüzek, tüzet, tüzes

víz < vízben, vízen, vízre, vízi
vizek, vizet, vizes

A **-i** melléknévképzős földrajzi nevek helyesírásakor a mi soknemzetiségű és soknyelvű régióinkra jellemző névvariánsokat is megemlíthetjük. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy sokszor más névformát látunk a falu elején a táblán, vagy az utcanévtáblákon, mint amit (más nyelven) használni szoktunk. Ezt a jelenséget a lakosság elfogadja. Az **-i** melléknévképzőt azonban mindig ahhoz a változathoz tesszük, ami a mi nyelvünkben helyes (*ungvári – nem uzshorodi*).

A mutató névmások helyesírásánál a kettőzött mássalhangzókat magyarázzuk: *attól* (az + tól), *azzá* (az + vá), *ennél* (ez + nél).

A névutót és az előtte álló névszót mindig külön kell írni. Néhány kivétel: *tegnapelőtt*, *holnapután*, mert ezeket az alakokat megszoktuk ilyen formában.

Írásban jelölt teljes hasonulás három esetben következik be:

- a) ha a **-val/-vel**, **-vá/-ve** rag mássalhangzóra végződő névszóhoz járul;
- b) ha az **s**, **sz**, **z**, **dz** hangra végződő igékhez **j**-vel kezdődő toldalék kapcsolódik;
- c) ha az **ez**, **az** mutató névmáshoz mássalhangzóval kezdődő toldalék járul.

A **-j** hangot valamennyi névmásban – a hagyomány szerint **-ly** betűvel írjuk:
pl : *olyan*, *semmilyen*, *amely*.

OLVASÁS (A 2-4. OSZTÁLYBAN INTEGRÁLTAN A NYELVTANNAL)

Az *Olvasás* tantárgy szerves része a *Nyelv* és *irodalom* műveltségterületnek.

Célja: a tanulók elemi szintű önálló olvasási tevékenységének kialakítása, és a kisiskolások személyiségének a művészi szó erejével való fejlesztése.

Az olvasás tantárgyi szerepe többfunkciós. A tanítás során megvalósul a tanuló nyelvi, irodalmi, szellemi fejlődése, formálódik egyénisége. Az olvasás által kialakul a gyermek viszonya a valósághoz, erkölcsi-esztétikai eszményképei, gazdagodik érzelemvilága, fejlődik alkotóképessége, nagymértékben tágul érdeklődési köre.

Az említett célok eléréséhez a következő feladatokat kell elvégezni:

- a tanulók nyelvi jártasságának és készségeinek, valamint az olvasás eszközsztintű elsajátításának kialakítása és fejlesztése;
- a tanulók olvasási igényének fejlesztése, az olvasás szeretetének kialakítása az olvasási élmények által, a tanulók megismertetése a gyermekirodalom sokrétűségével úgy tematikai, mint műfaji szempontból;
- az életkori sajátosságokhoz igazodó szövegelemző műveletek elsajátítása;
- műelemző képességek fejlesztése, irodalmi ismeretek megalapozása;
- az előadói, szóbeli és írásbeli szövegalkotási képességek fejlesztése;
- a tanulók érzelmi és érzéki világának, képzelőerejének, értékelési képességeinek fejlesztése az olvasottakról;
- az önálló ismeretszerzés képességének megalapozása;
- a tanulók önálló olvasási képességének kialakítása és fejlesztése;
- könyv- és könyvtárhasználati képességek megalapozása;
- a tanulók alkotóképességének fejlesztése;
- a tanulók erkölcsi és etikai fogalmainak, valamint érzéseinek kialakítása; olyan képességek, készségek és jártasságok szerzése, melyek segítik a személyiség sokoldalú fejlődését, amelyek segítségével felkészülhetnek a tanulók a társadalmi nyilvánosságra. Az olvasásórán kialakított jártasságok és készségek a tanuló egyéni fejlődésének és önkifejezésének fontos eszközei, és gyakorlatilag kulcsként szolgálnak az összes iskolai tárgy tanulásához és elsajátításához, biztosítják a felső osztályok tananyagainak rendszerszerű elsajátítását.

A nyelvi fejlődés irányadó az *Olvasás* tantárgyban. Az anyanyelv gyakorlati használatát foglalja magába, amely különböző tantárgyi órákon, de legfőképpen a nyelvtanórákon valósul meg. A tanterv fokozatosan teremti meg a tanulók önálló olvasóvá nevelésének feltételeit.

Függelék. *Csoportokra osztjuk a gyerekeket. Minden csoport vagy diák megfogalmaz a témával kapcsolatban 2 igaz és 1 hamis állítást. Az egyik csoport vagy diák elmondja (felolvassa) az állításait, a többi csoport vagy csoporttag*

megállapítja, melyik a hamis vagy igaz állítás (tartalommondás, kommunikációs készség, csoportmunka).

Az 1-4. osztályos olvasástanítás tartalmi alkotóelemeit a következő elvek határozzák meg: *műfaji-tematikai, művészi-esztétikai, irodalomelméleti.*

Az olvasásra ajánlott irodalmi művek (alkotások) kiválasztásában a műfaji-tematikai és művészi-esztétikai elvek a mérvadóak.

A *művek témaköre* a gyerekek életének és tevékenységének sokoldalúságát, a környező világgal való kapcsolatukat, a magyar és ukrán nép történelmi múltjának megismerését, valamint a kalandtörténeteket és fantasztikus irodalmat foglalja magába.

A *témák* és a *műfajok* évfolyamonként változnak a kisiskolás világnézeti fejlettségétől, társadalmi érettségétől, olvasói érdeklődési körétől függően. Változik a témák és a műfajok nehézségi foka, kifejezési módja, a szövegek terjedelme és művészi felfoghatósága, amit természetesen a tanulók értelmi szintje határoz meg.

Az olvasmányok körébe tartoznak mindazok a magyar és más népek irodalmában fellelhető szépirodalmi, tudományos-szépirodalmi, népköltészeti alkotások, valamint az ismeretterjesztő irodalomnak az a része, amely érthető az adott korosztály számára.

A művészi-esztétikai elv elsősorban azokat a kiemelkedő alkotásokat helyezi előtérbe, melyek megfelelnek az általános esztétikai értékeknek. Az ajánlott művek tartalma feltárja az olvasó előtt a környező világ és az emberi kapcsolatok gazdagságát, hat a harmonikus érzelmek és a szép iránti érzés kialakítására, formálja az egyéni látásmódot.

Az *irodalomelméleti* elv arra hivatott, hogy bevezesse a gyermekolvasót az elementáris irodalomelmélet fogalomrendszerébe, amelyet a tanuló a gyakorlat során és a fogalom szintjén sajátít el. Mindez az irodalmi szöveg elemi szintű elemzése során valósul meg. A figyelem tárgya ezúttal a szó, mely az olvasó számára a művészi kép kialakulásának az eszköze, az a szó, melynek segítségével az alkotó saját érzését, gondolatát, eszméjét, a valósághoz való viszonyát tárja fel.

Szövegelemzéskor az adott elv olyan fogalmak tudatosítását irányozza elő, mint például: téma, eszme, a mű műfaji sajátossága, a szereplők rendszere, a művészi kifejezőeszközök.

Mint már említettük, az olvasás tanításának *tartalmát* a következő összetevők határozzák meg: műfaji-tematikai, művészi-esztétikai, irodalomelméleti.

Az állami kerettanterv felosztásának középpontjában a következő irányvonalak vannak.

Az olvasmányok témakörei. Az olvasási készség kialakítása és fejlesztése. Irodalomelméleti alapismeretek. A művek műfaji sajátosságainak tudatosítása. A művek értelmezése és (felépítésének) elemzése. Művészi kifejezőeszközök,

az elolvasott (meghallgatott) mű tartalmának érzelmi értékelése. A tanulók alkotótevékenységének fejlesztése az olvasottak alapján.

Némajáték. *A mese, történet egy-egy jelenetét kell csak mozdulatokkal, szavak nélkül eljátszani a csoportoknak. A többiek próbálják kitalálni, melyik részt játszották el (tartalommondás, beszédfejlesztés, szerepjáték).*

Az olvasmányok köre

A kisiskolások olvasmányi körébe az adott korosztály számára készült legértekeesebb magyar és világirodalmi alkotások tartoznak.

Népköltészeti alkotások: találós kérdések, mondókák, szólások, kiszámolók, népi játékok; legendák, regék, mesék.

Műmesék a magyar és a világirodalomból.

Klasszikus magyar írók művei, amelyek bekerültek a gyermekolvasmányok körébe.

Mai magyar gyermekirodalmi és gyermek-világirodalmi alkotások. Gyermekújságok és folyóiratok.

Ismeretterjesztő irodalom: szótárak, kézikönyvek, gyermekenciklopédiák.

A mesék, tanmesék, elbeszélések, mesés történetek műfaji szempontból *epikai művek*, a tájleíró költészet, társadalmi líra, elmélkedőjellegű versek *lírai alkotások*; a színdarabok *drámai művek*.

Tematikai szempontból megkülönböztetünk a természetről, a gyermekekről, a gyermeki kapcsolatokról, a barátságról, a gyermekek és a környezet kapcsolatáról, a gyermek és az iskola viszonyáról, a természethez, az emberekhez, a munkához való viszonyról szóló műveket; olyan műveket, melyek a szülőföld szeretetéről, annak tiszteletéről, az anyanyelv szeretetéről és annak ápolásáról szólnak, valamint az egymás mellett élő nemzetek kultúrájának, hagyományainak tiszteletére és megbecsülésére tanítanak. Ide tartoznak azok a művek is, melyek olyan erkölcsi és etikai fogalmakat ismertetnek meg a tanulókkal, mint a *jó*, az *együttérés*, *emberiség*, *becsület*, *barátság* stb., valamint a humoros jellegű, a tudományos-szépirodalmi művek, amelyek az élő- és élettelen természetről szólnak, a kalandregények, fantasztikus művek.

Az olvasási készség kialakítása és fejlesztése

Az elemi iskolai oktatás során a tanulók megfelelő jártasságot szereznek az olvasásban. Ennek ismérve a kellő szintű olvasástechnika és szövegértelmezés kialakulása.

Az *olvasástechnika* magába foglalja az olvasás módját, helyességét, kifejezőkészségét, tempóját. Mindegyikük együttesen és külön-külön is alá van rendelve az értelmes, azaz a szövegértő olvasásnak. E tulajdonság előfeltételezi a szavak nagyobb részének megértését mind egyenes mind átvitt értelemben, a szöveg minden mondatának tartalmi értelmezését, a mondatok közti kapcsos-

latnak és a szöveg részei közötti összefüggésnek, valamint a tényleges szöveg-tartalomnak és alapgondolatnak a felfogását.

Szánjunk elég időt a beszédművelés (kiejtéstanítás) gyakorlataira már az olvasástanítás kezdeti szakaszaiban is! (Légző-, artikulációs, időtartam, hangsúly-, hanglejtés stb. gyakorlatok.)

A tanítás során a tanulók megismerkednek a *hangos* és a *néma olvasással*.

A *hangos olvasásra* jellemző a pontosság, a folyamatosság, a hibátlanság, a teljes szavakkal történő kifejező olvasás megfelelő tempóban. A *néma olvasás* – az úgynevezett: „szemmel» való olvasás – mindenfajta külső hangadást nélkülöz, jellemző rá a megértés folyamatának aktivizálódása, az olvasottak emlékezetbe vésése és elsajátítása, valamint az olvasás tempójának növekedése a hangos olvasás viszonylatában.

Az 1-2. osztályban a hangsúly a hangos olvasás minőségi mutatóira kerül. Ezzel párhuzamosan alakulnak a következő jártasságok: az összefüggő szóbeli és írásbeli szöveg hallgatása, észlelése és megértése. A néma olvasást a 2. osztály második félévétől gyakoroltatjuk.

A 3-4. osztályban változik a hangos és a néma olvasás közti arány. A tananyag megértése és elsajátítása szempontjából a néma olvasás kerül előtérbe. Ennek megfelelően a szöveggel való munka során is túlsúlyba kerülnek azok a feladatok és kérdések, amelyek az olvasás értelmi oldalát fejlesztik.

Irodalomelméleti alapismeretek

Ezek teszik lehetővé az iskolások számára egyes műelemzéshez nélkülözhetetlen irodalomelméleti fogalmaknak elementáris szinten, a gyakorlatban való elsajátítását. Így alakul ki a tanulóknál a legegyszerűbb elképzelés a mű tárgyról és felépítéséről (szakkifejezések mellőzéseivel), a művészi ábrázolásmódról az epikai művekben és a szereplők művészi leírásáról a lírai művekben. Kialakul továbbá az elképzelés a művek egyes műfaji sajátosságairól, a művészi kifejezőeszközökről, a szerzői álláspontjáról (hogyan viszonyul a szerző az ábrázolt eseményekhez, szereplőkhöz), valamint a téma és az alapgondolat felismeréséről. Noha a tantervben az irodalomelméleti alapismeretek külön tartalmi irányvonalként szerepelnek, az egyes fogalmak feldolgozása (ismertetése) az összes olvasói tevékenységénél jelen van.

Kulcsszavak kikeresése. *A téma egyik jellemző kulcsszavát pirossal a táblára, csomagolópapírra vagy lapra írjuk, de körbekerítéssel is kiemelhetjük. Ezt követően írják oda a tanulók azokat a szavakat, amelyek a kulcsszóról eszükbe jutnak. Ezek mind olyan szavak legyenek, amelyek a műben is szerepelnek. A gyakorlottabbak a kulcsszavak segítségével megpróbálkozhatnak a tartalommondással is.*

A művek műfaji sajátosságainak tudatosítása

A tanítás folyamán az alsós tanulók különböző irodalmi, szépirodalmi, tudományos-ismeretterjesztő művekkel ismerkednek meg: képességet szereznek az egyes irodalmi műfajoknak – mesék, elbeszélések, versek, tanmesék, kisebb népköltészeti alkotások (népdalok, találós kérdések, népi játékok, kiszámolók) – a gyakorlatban való felismerésére és megkülönböztetésére.

Szókincsfejlesztés. Szó- és kifejezés-értelmezés, közmondások, szólások magyarázata, rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak, szó szerkezetek, kifejezések gyűjtése stb., az óra bármely mozzanatában alkalmazhatóak.

Az irodalmi formáknak és műfaji sajátosságaiknak az iskolások általi elsajátítása a gyerekek felismerőképességének figyelembevételével szerveződik. Így a 2. osztály tanulói megismerkednek a mese legegyszerűbb műfaji sajátosságaival. Ezek a mesék többnyire állatokról szólnak, mivel ők állnak legközelebb a kisiskolások fantáziájához. A hősmeséket és tündérmeséket, melyek több epizódból állnak, nagyobb terjedelműek, és összetettebb képzelőerőt igényelnek, célszerű a 3. osztálytól tanulmányozni.

A lírai költészet inkább a 4. osztályosok számára érthető.

Az irodalmi anyag feldolgozásának módszere, annak évfolyamonkénti elrendezése úgy történik, hogy fokozatosan változzék a gyerekek a műről vallott felfogása, hogy fokozatosan emelkedjék az olvasási móddal, az értelmezés és a reprodukálás módjával kapcsolatos követelményrendszer.

Műelemzés

a) A mű mondanivalójának és felépítésének elemzése

Az elemi osztályokban a tanulók az irodalmat mint a szó művészetét fogják fel, s ezen alapul az irodalmi művek elemzése a tanítás eme szakaszában.

A *szépirodalmi szöveg mondanivalójának és felépítésének elemzésében* a fő feladat: a költői kép, a művészi alapgondolat és a mű mondanivalója közötti kapcsolat megértése, a következtetések összefoglalása, a műfaji és stílisis jellemzők megfigyelése; a fogalmak és jelenségek (pl. természeti, történelmi) közötti összefüggések tudatosítása. E feladatok határozzák meg, hogy milyen irodalmi ismeretekre van szükségük a tanulóknak, milyen műfaji ismeretek szükségesek a szöveg elemzéséhez.

*Szövegelemzés*kor elsődleges a mű egységes, közvetlen, emocionális (érzelmi) befogadása, céltudatos elolvasása, a tartalom egészének és részleteinek végiggondolása. Az effajta elemző-összetevő tevékenység során a tanulók elgondolkodnak azon, hogyan kezdődik a mű, hogyan bonyolódik a továbbiakban a cselekmény, és mivel fejeződik be. A céltudatos elemzés *tárgya*, hogy feltárjuk az epikai mű szereplőit, a cselekmény helye, és az események közti ér-

telmi kapcsolatokat. Eme kapcsolatoknak a megértése megalapozza az irodalmi mű tárgyának és kompozíciójának elemi felfogását.

A frontális feleltetés helyett érdemes játékosan megismételni a tanultakat.
Például:

Képzelt riport. *A tanulók készítsenek riportot a történet főszereplőjével!*

Ezt eljátszhatják az osztályteremben. Ilyenkor kiválasztják azt a gyereket, aki a főszereplőt fogja játszani, a többiek pedig kérdéseket tehetnek fel neki. A riport-alany minden kérdésre próbál ésszerű választ adni (beszédfejlesztés, reflektálás, indoklás).

Szövegelemzésnek nem vetjük alá a teljes szöveget, csupán azokat a részeket, amelyek a legfrappánsabban fejezik ki a tanult mű alapgondolatát. A mű szerkezetének elemzése által (élve a vázlatkészítés lehetőségével) behatóbban foglalkozunk a mű *tartalmával*, megismerhetjük a szereplők jellemének alakulását. Ezáltal lehetővé válik az epizódok közötti ok-okozati összefüggések megértése, a szereplők cselekedetei motiváltságának, valamint egyéni fejlődésük sajátosságainak megfigyelése.

Az oksági viszonyok, érvek, ellenérvek feltárása.

A tájleíró költészet alapgondolatának megértéséhez elengedhetetlen a költői érzelem erejének és dinamizmusának a megnyilvánulása és a művészi kifejezőeszközök felismerése, amelyek segítségével a költő megalkotja a táj művészi arculatát.

b) Művészi kifejezőeszközök, az olvasott (meghallgatott) mű tartalmához való érzelmi-értelmi viszonyulás

A mű tartalmának maradéktalan felfogása és alapgondolatának megértése szoros kapcsolatban van az irodalmi mű funkciójának megfelelő művészi kifejezőeszközök felfogásának képességével. Eme felfogás és ábrázolás értékelésének képezi az alapját a szóról, mint a művészi ábrázolás eszközéről alkotott fogalom. Ahhoz, hogy egy megfelelő értékrend és befogadóképesség alakuljon ki, a legfontosabb az, hogy a tanuló megértse: a szó nem más, mint a költői kép, a művészi ábrázolás eszköze.

A tanulók a tanító irányításával megtanulják felfedezni a szerző szóhasználatának jellegzetességeit, érzelmei és érzései kifejezésének módjait, az ábrázolt eseményekhez, szereplőkhöz való viszonyulását.

Labdázás. *Egy labdát (más tárgyat) dobunk az egyik gyereknek, aki a tanár által felvetett problémáról, eseményről, személyről elmondja véleményét. Utána visszadobja a tanárnak a labdát. Felváltva kell érvelniük a dolgok mellett és ellen. Pl.: Szerintem helyesen cselekedett XY mert, ... Szerintem nem cselekedett helyesen XY mert, ... (reflektálás).*

A kifejezőeszközök szerepének tudatosítása lehetővé teszi az író (költő) által megjelenített életképek képzeletbeli újrateremtését, a köztük lévő kapcsolatok feltárását, a szerző álláspontjának megértését, ami tulajdonképpen lehetővé teszi a mű érzelmi hangulatának a felfogását.

Az effajta olvasói elemző képesség megteremti a feltételeit annak, hogy kifejlődjön az iskolások azon képessége, hogy érzelmileg megfelelően reagáljanak az olvasás tartalmára, hogy feltárják és megértsék saját érzéseiket, hogy képesek legyenek megfelelő nyelvi formába önteni véleményüket.

Ördög–angyal. *Dramatikus játék, melynek során egy gyerek képviseli a történet szereplőjét, akinek valamilyen problémával kapcsolatosan döntést kellene hoznia. Társai, mint ördögök és angyalok segítik, hogy dönteni tudjon. Felváltva kap tanácsokat az ördögtől, és az angyaltól. Azok a gyerekek, aki az „ördögi” tanácsokat adják, negatív (nem becsületes, de könnyebben kivitelezhető) tanácsaikkal próbálják döntéshozatalra rávenni a szereplőt. Az angyalok képviselik a jót, az egyenes utat. A főszereplőnek magának kell eldöntenie, hogy kinek a tanácsát fogadja meg (véleményformálás, reflektálás, meggyőzés, indoklás, döntéshozatal).*

A tanuló alkotótevékenységének fejlesztése az olvasottak alapján

Az irodalommal, mint a szó művészetével való érintkezés kielégíti a tanulók természetes érzelmi szükségleteit, s megteremti az egyén önkifejezésének előfeltételeit. A kisiskolások az olvasásórán, valamint a tanórán kívül a tanító irányításával részt vesznek a képességeiknek megfelelő alkotótevékenységben. Az alkotótevékenység ösztönzésére a következő **feladatok** alkalmasak: *szóbeli leírás, rajzos illusztráció, az olvasmány alkotó elbeszélése és szerepenkénti felolvasása; olvasott vagy hallott mese önálló befejezése, mesék, kiszámolók, találós kérdések, versek szerkesztése* tanítói irányítással.

A gyakorlati beszélgetések alkotói feladatok végzése következtében

- a helyes és tiszta kiejtést és artikulációt alakíthatjuk;
- a szövegértést, szövegvizsgálatot fejleszthetjük és gyakorolhatjuk;
- érvek, ellenérvek megfogalmazási képességét fejleszthetjük;
- a gyerekek vitakészségét fejleszthetjük;
- a szituációnak megfelelő beszédstílust gyakorolhatjuk velük vita / érvelés közben;
- problémamegoldó képességüket fejleszthetjük;
- a tanító–gyerek kapcsolat szorosabbá válik.

Indián beszélgetés. *A tanulónak el kell ismételnie azt, amit az előtte szóló mondott, utána teheti hozzá saját mondandóját. A következő saját mondandója előtt a lehető legpontosabban elismétli az előtte szólót, és így tovább. Tartalommondásnál a végére egész hosszú szöveg kerekedik belőle, amit egyre nagyobb feladat elismételni (memóriafejlesztés).*

Kiemelt figyelmet kell fordítani a tanulók *szövegértésére*. Szem előtt kell tartanunk, hogy a szöveg megértése egybeolvad annak elsődleges felfogásával (befogadásával), megértésével. Ez egy igen bonyolult elemző-összetevő tevékenység, mely különböző gondolati és érzelmi műveletet tartalmaz (ölel fel). Itt a **cél**: a természetes beszéd üteméhez közelítő, folyamatos, szöveghű, hangos olvasás képességének kialakítása; a szövegértési képesség fejlesztése, a szövegelemző műveletek megalapozása; az irodalmi ismeretek megalapozása; az olvasási kedv fenntartása és fokozása.

Ezek gyakorlati megvalósítása a következőkben áll:

- az olvasástechnika fejlesztése;
- a hangos olvasás gyakorlása;
- a szövegértő olvasás, a szövegelemző ismeretek fejlesztése szépirodalmi és ismerettartalmú szövegek vizsgálata során (a cím vizsgálata, a téma, a szerző, a szereplők, a fontosabb események megnevezése, a lényeg megfogalmazása, a szöveg hangulatának megfigyelése);
- a népmese, az elbeszélés, a vers, a verses mese legfontosabb műfaji és stílusi jellemzőinek megfigyelése.

A szöveg tartalmának pontos elmondása nem jelenti azt, hogy a tanuló megfelelő mértékben érti is azt, amit elolvasott. Amennyiben a tanuló érti a szöveget, akkor meg tudja találni a lényeges momentumokat az ábrázolt jelenséggel kapcsolatban; differenciálni tudja a valós és valótlan ténymegállapításokat, tud párhuzamot vonni és összehasonlítani, következtetéseket levonni és értékelni.

Az olvasás szeretetére való nevelés egyik fontos része a *könyv- és könyvtárhasználat*. Itt a **cél**: a könyvtárban és a könyvekben való eligazodás megtanítása. A munka tartalmi része: a könyvek keresésének gyakorlása a könyvtári szabad polcokon szerző és cím szerint; a tartalomjegyzék funkciója; gyermeklexikonok használata; játékos irodalmi foglalkozások a könyvtárban.

Az olvasási készség kialakítása és fejlesztése

1. Az olvasás módja

A természetes beszéd üteméhez közelítő folyamatos, szöveghű hangos olvasás képességének kialakítása. A néma olvasás készségeinek fokozatos kialakítása.

2. Az olvasás tempója

A hangos olvasás tempójának gyorsítását szolgáló feladatok, módszerek kialakítása, a szöveg áttekintési képességének fejlesztése. A szöveg tartalma és tempója közötti kölcsönös viszony.

3. Az olvasás helyessége

Pontosság, helyes ejtés. A hangok tiszta ejtése. Szavak, szó szerkezetek, mondatok helyes hangsúlyozása. Toldalékos szavak pontos kiolvasása. Szünettartás a mondaton belül és a mondatok között. A helyes hanglejtés gyakorlása

kijelentő és kérdő mondatokban. A kiejtéstől eltérő betűkapcsolatok helyes ejtése. A sorvégi átmenetek megszakítás nélküli olvasása.

Gyakorló feladatok

Beszédlelgzés, artikuláció és gyorsasági gyakorlatok, rövid szövegek, nyelvtörők. Gyakorlatok szavakkal, szókapcsolatokkal, rövid szövegekkel a helyes időtartam, hangerő és kiejtés elsajátítása céljából.

4. Tudatos olvasás (Olvasás és szövegértés)

Szövegolvasás (fél vagy egy oldal terjedelemben), a megértés bizonyítása szóbeli és írásbeli feladatok megoldásával. Az olvasott művek szóhasználatának megfigyelése. A szöveg egységes felfogása és értése. A szavak egyenes és átvitt értelmének magyarázata, értése. A mondatok és a szöveg egyes részei közti értelmi kapcsolat a mondanivaló szempontjából. Szövegegységek lényegének megfogalmazása. Az események összefoglalása, a lényeges gondolatok kiemelése.

5. Kifejező olvasás

A magyar nyelv hangsúlyozási és hanglejtési szabályainak betartása. A mondatközi szünetek betartása. A mondatközi és mondatvégi írásjelek érzékeltetése. Szünettartás és ritmus. Versek ritmusának jelzése kopogással vagy tapsal. Az időtartamnak és a hangkapcsolati törvényeknek megfelelő helyes kiejtés gyakorlása. Olvasás különböző hangerővel és hangszínváltással.

Irodalomelméleti alapismeretek

A mű témája és alapgondolata

(Kiről, miről szól a mű? Mi a szerző legfontosabb közölnivalója?)

A mű tárgya és kompozíciója (szak kifejezések mellőzésével, kisebb terjedelmű, egyszerű felépítésű művek alapján). A mű eseményeinek sorrendje, ok-okozati összefüggései; a véletlenek, epizódok szerepe a műben.

A mű hőse (szereplője). A hős cselekedetei, jellemrajza, nyelvhasználata.

Az irodalmi mű nyelvezete (a szóalkotás pontossága és szemléletessége).

A mű szerzője (elemi ismeretek arról, milyen kapcsolatban áll egymással szerző, mű és téma).

A mű műfaja (ismerkedés a népi gyermekjátékok legegyszerűbb műfaji sajátosságával, találós kérdések, mesék, versek, elbeszélések).

A művek műfaji sajátosságainak felismerése

Népi gyermekjáték. A gyermekek megismertetése a kiválasztott népi gyermekjátékokkal; a játék megtanulása, eljátszása és megformálása (rajz, gyurmázás, szerepjáték által).

Találós kérdés. A népköltészet igen népszerű műfaja, amely körülírja a tárgyat, jelenségeket, anélkül, hogy megnevezné őket. A találós kérdés, mint a képes kifejezés egyik formája.

Képessé kell tenni a gyerekeket a talalós kérdésekben levő tárgyak és jelenlégek összehasonlítására és a bennük rejlő azonosságok felfedezésére.

A mese olyan népköltészeti, irodalmi alkotás, amely csodás elemeket tartalmaz. Állatmesék. Az állatmesék szereplői, jellemük és cselekedeteik.

Az állatmesék cselekményének egymásutániséga és végkifejlete.

A mese ismertetőjelei: hagyományos kezdés, befejezés, ismétlések, állandó jelzők, megszólítások.

A műmese fogalma.

A vers. A szöveg grafikai formája.

Rím, ritmus és hangulat a versben. A vers szerzője, és a műben megfogalmazott gondolatai és érzései.

Keressék meg és húzzák alá a tanult versben a rímelő szavakat és kössék össze a megfelelő sorvégeket!

A versmondás. Hangsúlyos előadásmód nyelvi és nyelven kívüli eszközökkel (hangerő, ritmus, tempó, hangszín, mimika, gesztus).

A verstanulás legegyszerűbb módjai (segédrajz, segédszavak felhasználásával).

A költői hallás fejlesztése.

Vershallgatás különböző digitális eszközökről (TV, tablet, számítógép stb.).

Az *elbeszélés*, mint kis terjedelmű elbeszélő jellegű irodalmi mű, mely a hős életének egy eseményéről, epizódjáról szól.

A történet hitelessége a műben.

Az elbeszélés szereplői (hősei), cselekedeteik, tetteik mozgatórugói. A mű témája és alapgondolata.

Táblázat. A gyerekek háromszlopos táblázatot készítenek a füzetükbe vagy olvasónaplójukba. Az oszlopok fejlécébe a **Tudom, Tudni akarom, Megtanulom** szavak kerülnek. A témával kapcsolatos meglevő ismereteit mindenki az első oszlopba jegyzi röviden. A másodikba írja le azt a kérdést, kérdéseket, ami a témával kapcsolatban érdekli. A téma, szöveg feldolgozása után a harmadik részbe kerül, mely kérdésekre kapott választ, milyen új ismeretekre tett szert a tananyaggal kapcsolatban.

A mű mondanivalójának és felépítésének (szerkezetének) elemzése

A mű részei és mondatai közötti értelmi kapcsolatok megtalálására és megmagyarázására szolgáló képességek kialakítása.

A bekezdés fogalma. A bekezdés szerepe a szövegben.

A cselekmény egymásutániséga, a szöveg szerkezetében való eligazodás: bevezetés, fő rész, befejezés. Olyan képességek kialakítása, amelyek segítségével elkészíthető rövid terjedelmű és egyszerű felépítésű epikai mű részletes és egyszerű vázlata.

Olyan képességek kialakítása, amelyek segítenek megérteni a tanítónak a szöveggel kapcsolatos kérdéseit, a pontos és kifejező válaszadást és megtalálni a szövegben azokat a mondatokat, amelyekkel alátámasztható a kinyilatkoztott vélemény.

A szöveggel kapcsolatos kérdésfeltevés képességének kialakítása (tanítói irányítással).

Szó-, mondat- és szövegszintű feladatok

A szövegalkotás műveleteinek közvetlen előkészítése során már 1-2. osztályban is végeztetünk a gyerekekkel szó-, mondat és szövegszintű feladatokat.

Az alábbiakban először az előkészítő gyakorlatokat tekintjük át.

Szószintű feladatok: szógyűjtések

- *kép alapján*
- *rokon értelmű szavak*
- *ellentétes jelentésű szavak*
- *szócsaládok*

Mondatszintű feladatok:

- *mondatalkotás a gyűjtött szavakkal*
- *mondatalkotás képről*
- *mondatok sorba rendezése*
- *mondatszűkítés*
- *mondatbővítés*
- *hiányos mondat kiegészítése*
- *mondattartalmak vizsgálata, javítása*
- *kérdés – válasz*

Szövegszintű feladatok:

- *történetalkotás képről, képsorról*
- *képek sorba rendezése, kiegészítése*
- *történet folytatása*
- *más befejezés*
- *hiányos párbeszéd pótlása*
- *párbeszéd alkotása, dramatizálás*
- *tartalom elmondása*
- *hiányos szöveg kiegészítése*
- *szóismétlések helyett szinonimák*

A mű címe. A mű címe és tartalma, valamint alapgondolata közti összefüggések tudatos megértése képességének kialakítása. Címváltozatok keresése a szöveghez, és a legtalálóbb kiválasztása.

Az olvasás (hallgatás) közbeni előfeltevés létrejötte, a szöveg lehetséges tartalmára vonatkozó előrejelzés képessége a cím és az illusztrációk alapján.

A szöveg tudatos újraolvasása képességének fejlesztése abból a célból, hogy a feltett kérdésekre megkapjuk a válaszokat.

A műben szereplő személyek pontos megnevezése képességének fejlesztése a megadott szereplők jellemrajza alapján (pl.: *Iusta leány, félénk nyúl*).

A szöveg kulcsszavainak, valamint a szereplő jellemrajzára, az eseményre, a cselekvés helyére utaló szavak megtalálását segítő képességeknek a kifejlesztése. A mű témája és alapgondolata megállapításának képessége (a tanító segítségével).

Művészi kifejezőeszközök, az olvasott (meghallgatott) mű tartalmához való érzelmi-értelmi viszonyulás

A tanulók megismertetése az alkotás művészi kifejezőeszközeivel a gyakorlatban (jelző, hasonlat, metafora).

Átvitt értelmű szavak használata a szövegben.

A képzelte jelenség újratereztési képességének kialakulása a tárgy vagy jelenség realiztikus és képi ábrázolásának összehasonlítása alapján.

Az olvasott művel kapcsolatos érzéseink, benyomásaink átadásának képessége egységes kifejezések és rajzok segítségével, a szöveg tartalmának újraalkotása a nyelvi sajátosságok figyelembevételével, a szövegben használt élénk, képi kifejezések felhasználásával.

Plakát. Kijelölt témában a csoporttagok/csoportok dolgoznak nagy formátumú lapon vagy csomagolópapíron. Az elkészült alkotásokat zsűri bírálhatja el. Kitehetjük az iskola közös helyiségeibe (nagyterem, folyosó), hogy lehessen rájuk szavazni.

A mű általános érzelmi hangulata megállapításának a képessége, és adekvát érzelmi hangulattal való reagálás annak tartalmára.

Az öröm, a megelégedettség érzésére való képesség kifejlesztése a tanulóknak annak kapcsán, hogy újraolvashatják, vagy újból meghallgathatják a szépirodalmi alkotásokat.

Annak a képességnek a kialakítása, hogy a szereplők jellemzése a mű szókincsének felhasználásával történjék, hogy ki tudják nyilvánítani és meg tudják alapozni véleményüket egyszerű formában a szereplők tetteiről, a természethez, az emberekhez, a szülőföldhöz való viszonyokról.

A tanulók alkotótevékenységének fejlesztése olvasmányaik alapján

- megfigyelőképesség és kreativitás fejlesztése;
- memória- és figyelemfejlesztés;
- kreatív gondolkodás fejlesztése;

- logikus gondolkodás fejlesztése;
- önálló tanulási képesség fejlesztése;
- képzelet fejlesztése.

A mű egyes jeleneteinek az illusztrálása és a rajz összehasonlítása az író által alkotott képekkel.

Szerepjátékok kitalálása, amelyekben a tanulók mint szerzők, szereplők és nézők vannak jelen.

Dramatizálás, versmondás. Az esztétikai értékek láttatása. Néhány helyi népszokás megismertetése, eljátszása.

Közös befejezések összeállítása ismert mesékhez.

Eseményt ábrázoló képekről állítások, kérdések megfogalmazása. Rövid szóbeli szöveg alkotása közös vagy saját élmény alapján; szóbeli elbeszélés alkotása a hős nevében (megadott vázlat alapján). Véleményalkotás gyakorlása.

Szövegkorrigálás szócserevel, a felesleges szavak elhagyásával, mondatbővítéssel.

Rövid jelenetek előadása dramatizálással (a szereplők jellemző vonásainak érzékeltetése).

Rövid fogalmazások írása mesehősökről.

Találós kérdések, kiszámolók, kitalált történetek összeállítása. Versszerkesztés tanítói segítséggel.

Történetterkép. Össze kell gyűjteniük a tanulóknak az olvasottakkal kapcsolatban az alábbiakat: helyszín(ek), idő, főszereplő(k), a probléma, legfontosabb események, befejezés/megoldás (jelentésteremtés, reflektálás).

Az olvasás-írás előkészítése során a következő követelményeket kell szem előtt tartani:

- A beszéd, a beszédészlelés és -értés fejlesztése. A mondat felbontása szavakra, a szavak szótagokra, a szótagok hangokra. A mondat, a szó, a szótag, a hang szavak használata a gyakorlatban. A jelfunkció. A hangok sorrendisége a szavakban.

- Tájékozódás a testsémán, térben, síkban. A relációs szókincs használata. Az alakfelismerés. A szem és a kéz mozgásának összehangolása. Finommozgások fejlesztése.

Az olvasás-írás jelrendszerének megtanításakor a következő feladatokra kell odafigyelni:

- Az olvasás jelrendszerének elsajátítása és felhasználása, szavak, szó szerkezetek, mondatok, rövid szövegek hangos és néma olvasása.

- Nyelvtani fogalmak tapasztalati úton való megismerése: a mondat, szó, a magánhangzó, a mássalhangzó, rövid és hosszú hangok, egy-, két-, háromjegyű betű, az ábécé. A nagybetűk, a mondatzáró írásjelek megfigyeltetése.

- Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és -kapcsolás: betűk, szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok írása.

Az olvasási és írási ismeretek begyakorlásához a tanulóknak a következő munkát kell elvégezniük:

- Az olvasástechnikát, a szövegértést és a szövegelemzést fejlesztő gyakorlatok végzése játékos foglalkozásokkal, mesehallgatással, dramatizálással.
- Az írástechnika és íráshasználat további fejlesztése, az önellenőrzés gyakorlása.

**Az oktatás tartalma és várható eredményei
(az érvényes tanterv alapján)**

Ajánlott tananyag magyar nyelvből és olvasásból az 1. és 2. osztályokban	
1. osztály	
Fejlesztési követelmények	Tevékenységek/ Ismeretek
Tematikai egység: Szóbeli kommunikáció	
<p>A tanuló: <i>megérti</i> az egyszerű magyarázatok, utasításokat és társai közléseit. A kérdésekre értelmesen válaszol; <i>bekapcsolódik</i> a közös tevékenységekbe, didaktikai játékokba, közben <i>végrehajtja</i> a hallott utasításokat; <i>hallgatja</i> és <i>megérti</i> a rövid kijelentéseket; <i>válaszol</i> a szöveghez kapcsolódó kérdésekre (<i>ki?, mi?, hol?, mikor?, hogyan?</i>); <i>elmeséli</i> a hallott szöveg tartalmát; <i>kifejezi</i> saját érzelmeit és érzéseit a hallottakról; <i>elmondja</i>, mi keltette fel az érdeklődését a hallottakban; <i>szerepenként eljátsza</i> az ismert meséket (a tanulókkal vagy a tanítóval); <i>bekapcsolódik</i> a számára érdekes beszéd témákba; önállóan alkot replikákat (kérdéseket) a beszédpartneréhez egy jól ismert témában, felelgetős mondókákban; <i>figyelmesen hallgatja</i> beszédpartnerét és <i>megfelelően, illendően válaszol</i> kérdéseire; <i>használja</i> a bemutatkozás, a felnőttek és a kortársak megszólításának és köszöntésének illendő nyelvi formáit (megszólítás, köszönés, bocsánatkérés, köszöntés, kérés); beszéd közben megfelelően <i>használja</i> a nem verbális kifejező eszközöket (mimika, arcjáték, tekintet stb.); <i>helyesen</i> veszi a levegőt, gazdálkodik a levegővel,</p>	<p>Feladatok utasításának értelmezése.</p> <p>A hallottak analízise és interpretációja. Szöveghez kapcsolódó kérdések megválaszolása.</p> <p>A hallott szöveg értelmezése.</p> <p>A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatainak helyes használata. Szókincsfejlesztés (megszólítás, köszönés, bocsánatkérés, köszöntés, kérés).</p>

<p><i>megfigyeli és utánozza</i> a tanító beszédében a beszédritmust felolvasásban, rövid versekben, monológokban, (2-3 mondat); <i>elmeséli</i> az ismert meséket, rövid történeteket képek, kérdések, vázlat alapján; <i>egyedül alkot</i> rövid, összefüggő mondatokat kép, hallott szöveg, élettapasztalat vagy megadott téma alapján.</p>	<p>Mondatok alkotása szóban.</p>
--	----------------------------------

Tematikai egység: Olvasunk

<p>A tanuló: az ismert és begyakorolt szöveget <i>folyékonyan olvassa fel</i> (a nehezebb szavakat – szótagolva); az olvasás során <i>megérti</i> a szavak többségének jelentését, <i>felfigyel</i> az ismeretlen szavakra, <i>megkérdezi</i> azok jelentését a felnőttektől; <i>helyes hangjelítéssel olvassa</i> a mondatokat, a beszélő szándékának és a mondatvégi írásjelnek megfelelően (előzetes felkészülés után); <i>képes</i> egyszerű irodalmi szövegek felismerésére annak műfaji jellemzői alapján (pl. mese, költemény, mondóka, találós kérdés); <i>olvass</i> verset, mesét, életkori sajátosságának megfelelő irodalmi műveket és tudományos szövegeket (gyermekenciklopédiát, újságcikkeket, folyóiratokat); <i>felismeri</i> a szöveg szerkezetében a címet; <i>felismeri</i> a cím, a tartalom és az illusztráció kapcsolatát; <i>a szöveg megértését</i> bizonyítja a következő tevékenységekkel: <i>elmeséli</i> a cselekményt, <i>megnevezi</i> a főszereplőket, <i>válaszol</i> a kérdésekre; <i>megmagyarázza</i>, hogy milyen szavak segítségével írja le a költő a főszereplő személyiségét, kinézetét, írja le a helyszínt stb. (a tanító segítségével); <i>elmondja</i> az olvasott mese tartalmát, vagy annak megadott részét illusztrációk, a tanító kérdései alapján; <i>kifejezi saját nézeteit</i> az olvasmányról: jó/rossz cselekmény, mi tetszett, mi nem tetszett a műben, mi volt a legérdekesebb;</p>	<p>Az olvasáshoz szükséges képességek és rész-képességek fejlesztése (fonémahallás, megkülönböztető képesség, figyelem, tempó, ritmus, szókinccs, nyelvhasználati szabályok, kommunikációs képességek, iránykos felismerése, relációs szókinccs, nyelvi tudatosság).</p> <p>Egyszerű irodalmi szövegek felismerésére műfaji jellemzőinek alapján.</p> <p>Az olvasott szöveg értelmezése.</p> <p>Az explicit információk, állítások megértése, értelmezése, értékelése, egyszerű következtetések levonása.</p>
---	---

<p><i>szerepenként olvassa</i> az olvasmány párbeszéd részét, megfelelően <i>használja</i> olvasás közben a hanglejtéseket, arcjátékot, tekintetet (előzetes felkészülés alapján); <i>van fogalma</i> a legelterjedtebb információforrásokról: gyermekkönyvek, újságok, enciklopédiák, internet, könyvtár; <i>megkülönbözteti</i> a verbális és vizuális információt a szövegben; <i>eligazodik</i> a különböző információforrások tartalmában; <i>megnevezi és megtalálja</i> a gyermekkönyvek, mesék szerkezeti részeit (író, cím, illusztrációk), amelyek alapján <i>kikövetkezteti</i>, hogy miről szólhat a könyv (olvasmány); <i>helyesen nevezi meg</i> a könyvet, irodalmi művet: először a szerzőjét, majd a címet; <i>megkülönbözteti</i> a mesét, elbeszélést és verset a kiadványokban szerkezeti felépítésük alapján; <i>betartja</i> az olvasáshoz szükséges helyes testtartást, a könyvhasználat szabályait (felnőtt felügyelete alatt); <i>édeklődik, pozitívan áll</i> a könyvekhez, a különböző műfajok olvasásához; <i>beszél</i> olvasási érdeklődési köréről; <i>elmondja</i>, hogy miről (kiről) szeret olvasni; <i>megnevezi</i> kedvenc irodalmi hőseit, szereplőit.</p>	<p>Elemi irodalmi ismeretek elsajátítása tapasztalati úton (pl. vers, mondóka, találós kérdés, mese, szereplő).</p> <p>Az olvasmány címének, hangulatának megfigyelése; témájának, szereplőinek, főbb eseményeinek megnevezése.</p> <p>Ajánlott irodalmi művek: – <i>Magyar nép- és műköltészeti alkotások</i> ismertetése, a népköltészetben megtestesülő értékek, hagyományok közvetítése; – ismerkedés a koruknak megfelelő hazai kisebbségek és más népek irodalmának alkotásaival (pl. Arany László, Benedek Elek, Wass Albert, Illyés Gyula meséi, mesefeldolgozásai); – tudományos, ismeretterjesztő gyermekkiadványok (enciklopédiák); – gyermek folyóiratok; <i>A gyermekirodalom témái:</i> a haza, a szülőföld szeretete, a család, élő és élettelen természet, gyerekek, iskolai élet, barátság, jóság, becsületesség, vidám történetek.</p>
---	---

Tartalmi egység: Írásban kommunikálunk	
<p>A tanuló: ír, írott betűkkel, <i>betartja</i> a grafikai, technikai, higiéniai követelményeket; az írás megkezdése előtt <i>felveszi</i> tudatosan a helyes testtartást; helyesen <i>tartja</i> a tollat (ceruzát); a füzetet a padon a bal vagy jobb kézzel való írás követelményeinek megfelelően <i>helyezi</i> el; <i>eligazodik</i> a lapon (füzet oldalán), valamint a füzet grafikus rácsán; <i>megnevezi és leírja</i> az ábécé kis- és nagybetűit, egyforma dőléssel, magassággal, szélességgel; <i>kitalálja és felírja</i> a rajz megnevezését, címet ad a szöveghez (a tanító segítségével); illusztráció alapján mondatokat <i>alkot és ír</i> (önállóan és a tanító segítségével); <i>betartja</i> az írásbeli munkák megformálásának kultúráját; <i>ellenőrzi</i> a leírtakat; <i>észreveszi és kijavítja</i> az írásban elkövetett hibáit (grafikai, helyesírási, írásjelek) önállóan vagy a tanító segítségével.</p>	<p>Az olvasáshoz szükséges képességek és rész-képességek fejlesztése. A szabályos betűalakítás és -kapcsolás gyakorlása. A párbeszéd írásbeli szerkesztésének szabályai.</p> <p>Saját írásbeli kifejezések alkotása.</p> <p>Írásbeli munkák ellenőrzése.</p> <p>Társalgás digitális eszközök segítségével (társalgáshoz való rövid írásos, írásbeli kifejezések digitális eszközök segítségével – kérdés, bocsánatkérés, köszönet, kívánság, kérés, köszöntés, meghívás, tanácsadás, beleegyezés, elutasítás stb., piktogramok érzelmek ábrázolásához (hangulatjelek, ezen belül smile-ik grafikai ábrázolása).</p> <p>Magatartási szabályok és biztonság az online térben (a világhálón).</p>
Tartalmi egység: Felfedezzük a médiát	
<p>A tanuló: <i>értelmezi</i> az egyszerű médiatermékeket (képeket, képregényeket, gyermekfolyóiratokat stb.); <i>részt vesz</i> a médiatermékek tartalmának és alakjának a megbeszélésében;</p>	<p>A médiáról való elképzelés, médiaműveltség (rendeltetés (cél) és célközönség (<i>Ki fogja ezt nézni/hallgatni? Miért?</i>); igaz és hamis információ).</p>

<p><i>kifejezi saját gondolatait és érzelmeit az egyszerű médiatartalmakat illetően.</i></p>	<p>Vizuális média (a könyv mint az információ forrása, folyóiratok, újságok, fénykép mint az információ forrása (pl.: tájkép, arckép, életkép); a rajz mint az információforrás. Képregény. Audiovizuális média rajzfilmek, kedvenc hős, hang, zene a rajzfilmben, rajzfilmek megtekintéséhez szükséges kiválasztási kritériumok; mozi (információs rendeltetése).</p>
<p>Tematikai egység: Felfedezzük a nyelvtani jelenségeket</p>	
<p>A tanuló: <i>megkülönbözteti a magán- és mássalhangzókat hangzásuk és kiejtési módjuk szerint; helyesen ejti ki a hangokat; a hallott szó hangjait megismétli, felidéli (asszimilációs jelenség nélkül); megmagyarázza a szó jelentésének változását valamely hang cseréjének következtében; a beszéd hangjait írásban betűkkel jelöli; megismétli a betűk ábécés megnevezéseit; megmagyarázza a hangok és betűk közötti kapcsolatot a szótagban, szóban; szótagokra bontja a szavakat; kapcsolatot keres a szó és az adott tárgy, cselekvés, tulajdonság, szám ábrázolása között; megkülönbözteti a rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavakat; felismeri a többjelentésű szavakat; kiegészíti a szavak tematikus csoportjait; felismeri és megkülönbözteti a tárgyakat, tulajdonságokat, cselekvést, számot megnevező szavakat; felteszi a szavakhoz a ki?, mi?, milyen?, milyenek?, mit csinál?, mennyi? kérdéseket;</i></p>	<p>A beszéd hangjainak megfigyelése, azok helyes ejtése.</p> <p>Hangok betűkkel való jelölése.</p> <p>Gyakorlatok szavak szótagokra való bontására különböző szabályokra (hosszú egyjegyű és kétjegyű mássalhangzóval: szel-lő, ket-tő, haty-tyú, asz-szony stb.). Szavak lexikai jelentésének megfigyelése.</p>

<p><i>felismeri</i> a mondatot a grafikus útmutatók szerint (nagybetű az elején, írásjel a végén); <i>meghatározza</i> a szavak mennyiségét a mondatban, amely 1-4 szóból áll; <i>intonálásukat tekintve helyesen kiejti</i> (olvassa) a kijelentő, kérdő és felszólító mondatokat és megfelelően <i>formálja</i> azokat írásban (megfelelő írásjeleket alkalmaz); <i>betartja</i> a nagybetű használatának szabályát a mondat elején; <i>kiegészíti</i> a mondatot 1-2 tartalmilag odaillő szóval; <i>ábra (rajz) alapján, adott szavak segítségével, adott témára mondatot állít össze;</i> <i>van elképzelése</i> a szövegről (gyakorlatilag megkülönbözteti azt a mondattól); <i>címet választ</i> a szöveghez; <i>meghatározza</i> a szövegben lévő mondatok mennyiségét (2-4 mondatból), <i>megállapítja</i> azok határait a grafikus útmutatók szerint.</p>	<p>Megismerkedés a tárgyakat, tulajdonságokat, cselekvést, számot jelölő szavakkal. Mondatok megfigyelése és szerkesztése.</p> <p>A betű mint a hang jele. Az ábécé. Nagybetű az emberek nevében, állatok becenevében és földrajzi megnevezésekben (városok, folyók megnevezései). Az írásbeli kifejezés szabályai (nagybetű a mondat elején, pont, felkiáltójel, kérdőjel a mondat végén, szavak elválasztásának szabályai). A helyesírási szótár, mint a helyesírás leellenőrzésének forrása. A szótár felépítése, alkalmazásának sajátosságai. A nyomtatott szöveg, mint a helyesírás mintája. A szerkesztés, mint a szöveg tökéletesítésének módja.</p>
--	--

2. osztály	
Fejlesztési követelmények	Tevékenységek/ Ismeretek
Tematikai egység: Szóbeli kommunikáció	
<p>A tanuló: <i>megérti</i> az egyszerű magyarázatokat, utasításokat és társai közléseit. A kérdésekre értelmesen válaszol, <i>visszakérdez</i>; hallás után <i>végrehajtja</i> a tanító által adott tanulmányi feladatokat; <i>felfogja</i> a monológ kijelentéseket, a szóbeli információt konkrét céllal használja; <i>válaszol és feltesz kérdéseket</i> az elhangzott témához; <i>visszamondja</i> a szöveg fő tartalmát; <i>kiválasztja</i> a számára legérdekesebb információt a hallottakból és <i>megvitatja</i> azt társaival; <i>véleményt alkot</i> az elhangzottról, az eseményekről, szereplőkről; <i>elmondja</i> a saját érzéseit, amelyet a szöveg váltott ki belőle; <i>megmagyarázza</i>, mi tetszett neki és mi nem; <i>részt vesz</i> a párbeszédnek, népköltészeti alkotások, mesék, versek eljátszásában; <i>megfelelően használja</i> a hangerejét, a beszéd ritmusát, mimikáját, gesztusait, mozdulatait; <i>bekapcsolódik</i> a párbeszédbe, <i>fenntartja</i> és <i>kezdemenyezi</i> a párbeszédet a már jól ismert és kedvelt témáról; <i>alkalmazza</i> a beszéd-etikettet (udvarias kifejezéseket); <i>betartja</i> a társalgási szabályokat; a helyzetnek megfelelően <i>használja</i> a nonverbális kommunikáció eszközeit (gesztus, mimika stb.); <i>szabályozza</i> légzését, hangerejét, beszédütemét a társalgás folyamán; <i>elmondja</i> a szöveg tartalmát segédeszközök alapján (illusztráció, vázlat, kulcsszavak, szókapcsolatok); saját <i>véleményt alkot</i> az illusztrációkról; <i>elmeséli</i> a saját megfigyeléseit és benyomását, eseményeket a saját életéből; <i>magabiztosan fejezi ki</i> saját gondolatait.</p>	<p>Feladatok utasításának értelmezése.</p> <p>A hallottak analízise és interpretációja. Szöveghez kapcsolódó kérdések megválaszolása.</p> <p>A hallott szöveg értelmezése.</p> <p>Szóbeli információ értékelése.</p> <p>A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatainak helyes használata. Szókincsfejlesztés (megszólítás, köszönés, bocsánatkérés, köszöntés, kérés).</p> <p>Mondatok alkotása szóban.</p>

Tartalmi egység: *Olvasunk*

A tanuló:

helyesen, öntudatosan, folyékonyan, egész szavakkal *olvassa* az egyszerű tartalmú és formájú szövegeket;

kifejezi a kezdetleges készségeit néma olvasásból; *megmagyarázza* a szavak egyenes és átvitt értelmének többségét;

megtalálja a szövegben az ismeretlen szavakat, tisztázza jelentését használva a lábjegyzetet, értelmező szótárt (tanítói segítséggel);

helyesen használja a hanglejtést egyszerű mondatoknál (kijelentő, kérdő, felkiáltó, felszólító, óhajtó);

a szöveg tartalmától függően *alkalmazza* a kifejező olvasás eszközeit: szabályozza az olvasás tempóját, hangerejét, légzését (önállóan vagy a tanító utasítására);

önállóan olvas, megkülönbözteti az előző órákon tanult kisebb formájú népköltészeti alkotásokat és irodalmi műfajokat (mese, vers, elbeszélés), *helyesen megnevezi őket*, meghatározza érzelmi hangulatát;

önállóan olvas és megkülönbözteti a nem szépirodalmi szövegeket, melyből hiányzik a párbeszéd és a képletes kifejezések, de jelen vannak benne a tudományos fogalmak, tények, történelmi dátumok;

a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek felépítésében *kiemeli* a címet, az illusztrációkat, sémákat, táblázatokat és ezeket *felhasználja* a szöveg tartalmának jobb megértésére;

érti a szöveg fő gondolatait és tartalmát (tanító segítségével) a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegben; *megmagyarázza* mikor, hol játszódik-nak az események;

helyesen nevezi meg a szereplőket a szépirodalmi szövegben, *kiemeli* a szöveg főszereplőit;

felsorolja az érdekes tényeket, fontos eszméket az információs szövegben;

meghatározza a szereplők és az események közötti kapcsolatot;

Az olvasáshoz szükséges képességek és rész-képességek fejlesztése.

Egyszerű irodalmi szöveg felismerésére műfaji jellemzőinek alapján.

Az olvasott szöveg értelmezése.

Szépirodalmi művek nyelvezete:
párbeszéd, monológok, elbeszélő művészi kifejezőeszközök a szövegben (összehasonlítás, metafora stb., szakszavak bevezetése nélkül), a szavak egyenes és átvitt értelme a szépirodalmi szövegben; szavak és kifejezések, amelyek jellemzik a szereplőt, az eseményeket; vers (rím,

<p><i>kérdéseket tesz fel</i> az elolvasott szöveghez azzal a céllal, hogy pontosítsa saját szövegértését; <i>felismeri és megnevezi</i> a szövegben az átvitt értelmű szavakat, kifejezéseket és megmagyarázza szerepüket a szövegben (tanító segítségével); <i>átadja</i> (részletesen vagy egy részletet) a mű vagy annak egy epizódjának tartalmát betartva a logikai sorrendet, figyelembe véve a szöveg felépítését: bevezetés, tárgyalás, befejezés; <i>megmagyarázza, értékeli</i> és véleményt alkot tetteiről (tanító segítségével); <i>elmeséli</i> élményeit és érzéseit az olvasottakról (mi tetszett, mi nem tetszett, mi volt érdekes, és mi unalmas, mi újat tanult); a szövegből tényekkel <i>támasztja alá</i> a gondolatait; az elolvasott tartalmat <i>összeköti</i> saját tudásával, előzetes olvasói, valamint saját érzelmi életpasztalataival; <i>kifejezi</i> saját hozzáállását az eseményekhez, a szereplők tetteihez illusztráció készítésével, szavallással, a történet egyes részeinek eljátszásával (verbális és nonverbális eszközök alkalmazásával); <i>improvizál</i>, mesék, versek, elbeszélések alapján párbeszédet alkot; <i>részt vesz</i> az olvasmány megbeszélésében: érdeklődő és figyelmes <i>hallgatója</i> a többi beszélgető társának, toleráns a véleményükkel szemben, tárgyalási szinten <i>magyarázza</i> véleményét, észrevételeit; <i>ismeri és megnevezi</i> a legfontosabb információszerzésre alkalmas forrásokat: internet, könyvtár, televízió, gyerekfolyóiratok, újságok, könyvek; a tananyag szövegeiben <i>megtalálja</i> a tanító által feltett kérdésekre a válaszokat; <i>keresési tapasztalatait</i> alkalmazza különböző gyerekkiadványok esetében; a szövegekben <i>megérti és alkalmazza</i> a különböző grafikus ábrákat (táblázat, séma); <i>elemzi</i> a kapott információkat, a felnőttektől pedig megerősítést, igazolást vár; a kapott információkat <i>alkalmazza</i> tanulmányi tevékenységében és a gyakorlati megfigyelései során;</p>	<p>ritmus, hangulat a versben, hangerő és tónus, a vers olvasásának üteme, érzelmi hatás stb.).</p> <p>Ösztönös tapasztalat formálása az olvasottak tartalma alapján.</p> <p>Gyerekkönyvek használata.</p> <p>Ajánlott irodalmi művek: – <i>Magyar nép- és műköltészeti alkotások</i> megismertetése, a népköltészetben megtestesülő értékek, hagyományok közvetítése; – ismerkedés a koruknak megfelelő hazai kisebbségek és más népek irodalmának alkotásaival (pl. Arany László, Benedek Elek, Wass Albert, Illyés Gyula meséi, mesefeldolgozásai);</p>
--	--

<p>a szövegből nyert információkat verbálisból vizuálisba alakítja át (rajz, mesefilm, táblázat stb.); <i>ismerkedni kezd</i> a gyerekkönyvekkel, azok fedőlapjával, címlapjával, illusztrációival, tartalmával); képes előre felmérni az olvasmányok tartalmát már néhány közölt elem alapján; <i>képes megkülönböztetni</i> a könyvek típusát tartalmuktól függően: elbeszélések, szöveggyűjtemény, enciklopédia, gyerekfolyóirat, szótár; az adott témának megfelelően <i>képes könyvet választani</i>: mese az állatokról, kalandkönyvek, fantasztikus könyvek stb; <i>meghatározza</i> olvasmányának célját (a szükséges információ megszerzésének érdekében), osztályozza, <i>elolvassa</i> a megfelelő könyveket, megmagyarázza választását; <i>elolvassa</i> a könyveket, azok egyes epizódjait a szöveg pontosabb megértéséért és az olvasási készség fejlesztése céljából; <i>van fogalma</i> a gyerekkönyvek műfajáról; <i>megnevezi</i> azokat az elbeszéléseket, gyerekkönyveket, amelyek elnyerték tetszését, elmeséli a legérdekesebb epizódokat; <i>megnevezi</i> néhány általa elolvasott könyv íróját; <i>megnevezi</i> Magyarország állami jelképeit, nemzeti szimbólumait, a magyar népszokásokat.</p>	<p>– tudományos, ismeretterjesztő gyermekkiadványok (enciklopédiák); – gyermek folyóiratok; <i>A gyermekirodalom témái</i>: a haza, a szülőföld szeretete, a család, élő és élettelen természet, gyerekek, iskolai élet, barátság, jóság, becsületesség, vidám történetek.</p>
Tartalmi egység: Írásban kommunikálunk	
<p>A tanuló: <i>helyesen ír</i>, tisztán, precízen, egyformán döntve a betűket; <i>betartja</i> az írás higiéniai szabályait; a címet önállóan írja a megfelelő helyre, ügyel a margóra, a sor kezdetére és végére, az új bekezdésre; a javításai precízek; a verseket oszlopokba képes rendezni; a táblázatba a szavakat a megfelelő helyre írja; <i>tisztában van</i> az írásbeli értesítések fogalmával (hirdetmény, levél, üdvözlőlap stb.); képes önállóan megtervezni írásbeli dolgait (méret, szín, betűtípus stb.);</p>	<p>Az íráskészség kialakítása és fejlesztése.</p> <p>Írásbeli kifejezőképesség kialakítása.</p>

<p><i>helyreállít</i> 3-4 mondatos deformált szöveget; egy általa jól ismert témáról képes rövid véleményt megfogalmazni és leírni; <i>ellenőrzi és kijavítja</i> (a tanító segítségével) az általa leírt szöveg helyesírását; <i>kiküszöböli</i> a gyakori szóismétlést rokon értelmű szavak használatával.</p>	<p>Szöveg ellenőrzése és szerkesztése.</p>
<p>Tartalmi egység: <i>Felfedezzük a médiát</i></p>	
<p>A tanuló: <i>kezeli</i> az egyszerű médiatermékeket; <i>megvitatja</i> az egyszerűbb médiaszövegek tartalmát; <i>elmondja</i>, miről szólnak; <i>eldönti</i>, miről és kinek szólnak ezek a médiaszövegek; <i>megmagyarázza</i>, milyen verbális és nonverbális információkat tartalmaznak; <i>kifejezi</i> véleményét a médiatermék formájáról és tartalmáról; <i>létrehoz</i> egyszerű médiatermékeket (levél, sms, közlemény, fotó, kollázs stb) mások segítségével.</p>	<p>Ismerkedés a média fogalmával, médiatermékekkel való munka. Internet (általános tudnivalók a virtuális beszélgetésről, illemszabályairól, veszélyeiről). Komputeres játékok, mint a tanulás forrásai, fejlesztés és pihenés. Hatásai az egészségre. Reklámok (a reklámok hatásai az emberek viselkedésére, reklám a médiában, hogyan kerüljük el a nemkívánatos reklámok megjelenését). A médiaszövegek tartalma és formája (ezek hatása a személyiség fejlődésére (szín, zene, animációs mesefilmek), zene a reklámokban.</p>
<p>Tematikai egység: <i>Felfedezzük a nyelvtani jelenségeket</i></p>	
<p>A tanuló: <i>kísérletezget</i> a szavakkal: változtat, hozzáad, elvesz egy betűt, egy szótagot úgy, hogy új szó jön létre; <i>helyesen hangsúlyozza</i> a szavakat; <i>elválasztja</i> a szavakat; <i>ismeri és tudja</i> a magyar ábécét; <i>betűrendbe rak</i> 5-6 szót,</p>	<p>A szavak felépítésének, jelentésének megfigyelése, a hangok helyes kiejtése.</p>

<p>figyelembe véve a kezdőbetűt; a betűrendre támaszkodik a szótárral való munka során; <i>felismeri</i> a rokon- és ellentétes értelmű szavakat; <i>megkülönbözteti</i> az egyenes és átvitt értelmű szavakat; <i>igyekszik megmagyarázni</i> a többjelentésű szavak jelentésbeli különbségeit; két csoportra osztja a szavakat jelentésük szerint; kiegészíti az egyes csoportokat 2-3 szóval; értelemszerűen használja a mindennapi beszédben a különböző lexikai csoportba tartozó szavakat; <i>megkülönbözteti a</i> tárgyakat jelentő, tulajdonságokat jelentő, cselekvést jelentő, a tárgyak mennyiségét jelentő szavakat; önállóan keres 4-5 szót, melyek <i>ki?</i>, <i>mi?</i>, <i>kik?</i>, <i>mik?</i>, <i>milyen?</i>, <i>milyenek?</i>, <i>mit csinál?</i>, <i>mit csinálnak?</i>, <i>hány?</i> kérdésre felelnek; <i>csoportosítja</i> a szavakat jelentésük és a hozzájuk feltett kérdések szerint (szófajok szerint); <i>különbséget tesz a ki?</i> és a <i>mi?</i> kérdésre felelő szavak között; helyesen <i>használja</i> a nagy- és kisbetűt a tulajdonnevekben, köznevekben; <i>használja</i> a főnevet egyes, többes számban (egy, sok); <i>felismeri a milyen?</i> kérdésre felelő szavakat mondatokban, illetve szövegben; szókapcsolatokat alkot főnév és melléknév felhasználásával; a megadott főnévhez a megfelelő tulajdonságot párosítja; <i>felismeri a cselekvést jelentő szavakat, kérdéseket tesz fel hozzájuk;</i> önállóan keres igéket saját gondolatainak kifejezéséhez; <i>megkülönbözteti a tárgyak mennyiségét kifejező szavakat, kérdéseket tesz fel hozzájuk; mennyi?;</i> szókapcsolatokat alkot számnév és főnév felhasználásával; <i>felismeri a mondatokban a kötőszavakat;</i></p>	<p>Használja a szótagolás szabályait.</p> <p>Az ábécé használata.</p> <p>A szavak lexikai jelentésének megfigyelése. A nyelv lexikai gazdaságának használata a mindennapi beszédben.</p> <p>Szavak megfigyelése, melyek tárgyakat, tulajdonságokat, cselekvést és a tárgyak mennyiségét jelölnek.</p> <p>A főnév szerepének megfigyelése a beszédben és annak felhasználása saját gondolatainak kifejezésére.</p> <p>A melléknév kifejező eszközeinek megfigyelése és azok felhasználása beszédünkben.</p> <p>Az igék szerepének megfigyelése a beszédben és azok alkalmazása mondanivalónk kifejezésében.</p>
--	--

<p><i>megmagyarázza</i> a mondatok szerepét a beszélő szándéka szerint;</p> <p><i>helyes hangletéssel mondja</i> a kijelentő, kérdő, felkiáltó, felszólító és óhajtó mondatokat;</p> <p>írásban helyesen használja a mondatvégi írásjeleket;</p> <p><i>bővíti</i> a mondatot a kérdésnek megfelelően;</p> <p>mondatokat alkot kép, illetve megadott téma alapján;</p> <p><i>felismeri</i> a szöveg típusait;</p> <p><i>megkülönbözteti</i> az elbeszélő és leíró szöveget, magyarázza azok rendeltetését;</p> <p>címet választ a szöveghez;</p> <p><i>kijelöli</i> a szöveg bevezető, fő és befejező részét;</p> <p><i>magyarázza</i> a szöveg kifejező eszközeit;</p> <p>összeállít és leír egy rövid (3-4 mondatos) szöveget illusztráció, képsorozat, illetve élmény alapján;</p> <p>bekezdéseket alkalmaz a szöveg leírásakor;</p> <p><i>felhasznál</i> névmásokat, határozószókat odaillő szinonimákkal (kifejezések használata nélkül) a szövegben a mondatok kapcsolata céljából;</p> <p><i>ellenőrzi</i> és javítja saját szövegeit, lexikai ismétlések elkerülése végett.</p>	<p>Megfigyelni a számneveket és azok használatát a beszédben.</p> <p>Megfigyelni a kötőszavak jelentését a beszédben és azok felhasználását a szavak mondatba fűzésénél.</p> <p>Mondatok megfigyelése és alkotása. Kijelentő, kérdő, felkiáltó, felszólító és óhajtó mondat.</p> <p>Szöveg megfigyelése és összeállítása.</p> <p>Szövegszerkesztés fejlesztése.</p>
--	---

**Az oktatás tartalma és várható eredményei
(az érvényes tanterv alapján)**

Ajánlott tananyag magyar nyelvből és olvasásból a 3. és 4. osztályokban	
3. osztály	
Fejlesztési követelmények	Tevékenységek/Ismeretek
Tematikai egység: Szóbeli kommunikáció	
<p>A tanuló: értelmesen és érthetően fejezi ki gondolatait; használja a mindennapi érintkezésben az udvarias nyelvi fordulatokat; beszédstílusát beszélgető partneréhez igazítja; bekapcsolódik csoportos beszélgetésbe, vitába, történetalkotásba, improvizációba, közös élményekről, tevékenységekről való beszélgetésekbe, értékelésbe; a közös tevékenységeket együttműködő magatartással segíti.</p>	<p>A helyes beszédlegzés, a helyes kiejtés, a mondatfonetikai eszközök alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben. Állandósult szókapcsolatok, szólások, közmondások, a hangzó beszéd, az olvasott szövegek értelmezésekor szavak jelentésének, stílusértékének megfigyelése. A tapasztalatok felhasználása szövegalkotáskor és beszélgetés közben. Felolvasáskor, szövegmondáskor nonverbális eszközök használata a kifejezés segítésében. Vélemény kulturált megfogalmazása. Figyelem a beszélgetőtársra. Az üzenet lényegének és érzelmi háttérének megfigyelése, értékelése. Több mondatos összefoglaló szöveg alkotása olvasmányok tartalmáról, gyűjtött tapasztalatokról, megfigyelésekről. Szóbeli közlések tartalmának rövidített elmondása.</p>
Tematikai egység: Olvasunk	
<p>A tanuló: az olvasás terén motivált, érdeklődő; ismert tartalmú szöveget folyamatosan, kifejezően olvas fel felkészülés után;</p>	<p>Életkori sajátosságoknak megfelelő szépirodalmi, dokumentum típusú, folyamatos, nem folyamatos, kevert, egyéni, közös és tankönyvi célú szövegek megismerése, ezek megértése.</p>

<p>felolvasása értelmező, az írásjelek szerint tagolt; hanglejtése és tempója beszédéhez közelítő; felismeri és javítja a hibáit; az életkorának megfelelő témájú és szövegnehézségű olvasmányt néma olvasás útján megért; értelmezi az életkori szintjének megfelelő szöveg információit és gondolatait; megfelelő nyelvi tudatossággal rendelkezik; ismeri és tanítói segítséggel használja a tanult olvasási stratégiákat;</p> <p>megnevezi olvasmányai szerzőjét, szereplőit és azok tulajdonságait, magyarázza cselekedeteiket; azonosítja a történet idejét és helyszínét; a cselekmény kezdő- és végpontját, a cselekményelemek sorrendjét; konkrét esetekben felismeri a mesére jellemző fordulatokat, szókapcsolatokat, mesejellemtöveket; az egyszerű szerkezetű mesék, elbeszélések tartalmát időrendben, több összefüggő mondattal mondja el.</p>	<p>Globális és kereső olvasás, grafikus szervezők (ábrák, táblázatok, gondolattérkép, fűrtábra) alkalmazása a hatékonyabb szövegértés érdekében.</p> <p>Az olvasmányhoz kapcsolódó előzetes ismeretek, személyes élmények, tapasztalatok felidézése és megosztása.</p> <p>A következő olvasási stratégiák, olvasást megértő folyamatot segítő technikák ismerete, alkalmazása a hatékonyabb megértés érdekében: a szöveg átfutása, az előzetes tudás aktiválása, jóslás, anticipáció.</p> <p>Az olvasás céljának, módjának az olvasás megkezdése előtt való tisztázása.</p> <p>Az olvasmányok témájának megfigyelése, azonos témájú szövegek összehasonlítása (pl. gyerekalakok és gyereksorsok).</p> <p>Hasonlóságok és különbségek felfedezése különféle irodalmi közlésformákban.</p> <p>Művészi eszközök keresése lírai és elbeszélő művekben (ritmus, rím, refrén).</p> <p>Jellegzetes irodalmi témák, motívumok (pl. család, gyermek, természet) felfedezése olvasmányokban.</p> <p>A művek szerkezeti jellemzőinek megfigyelése, a tér-idő változásainak felismerése.</p> <p>Az események sorrendjének, a mesélő személyének megállapítása.</p> <p>Mesékre jellemző kezdő és befejező fordulatok, szókapcsolatok, ismétlődő motívumok felismerése.</p>
---	---

	<p>Rövidebb irodalmi szövegek (versek, mesék, elbeszélések) önálló olvasása. Nagyobb terjedelmű, jellemzően kortárs magyar és európai gyermekirodalmi alkotás (meseregény, ifjúsági regény, mesés-, verseskötet) elolvasása a tanító irányításával. Művek a kortárs magyar irodalomból. (Például Berg Judit: <i>Rumini</i>; Boldizsár Ildikó: <i>Boszorkányos mesék</i>; Csukás István: <i>Süsü, a sárkány</i>; Pom Pom összes meséi; <i>gyerekversek</i>; Lázár Ervin: <i>Szegény Dzsoni és Árnika</i>; Kányádi Sándor, Kovács András Ferenc, Szabó T. Anna <i>gyermekversei</i>; Tóth Krisztina: <i>Londoni mackók</i>.)</p> <p>Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált koncentrációs és memóriafejlesztő gyakorlatok.</p> <p>Részvétel csoportos improvizációs játékokban.</p> <p>Olvasmányok szövegének reprodukálása, illusztrálása rajzzal, zenével, képzőművészeti alkotással.</p>
Tartalmi egység: Írásban kommunikálunk	
<p>A tanuló: írása jól olvasható; írás tempója lendületes; füzetvezetése rendezett; a tanult fogalmazási ismereteket felhasználja az elbeszélő fogalmazások készítésekor; a tanult fogalmazási ismereteket felhasználásával kb. egy oldal terjedelmű elbeszélő fogalmazást készít; a fogalmazás témájának megfelelő szavakat és kifejezéseket használ; a tartalmi egységek kezdetét bekezdéssel jelzi;</p>	<p>Az írástechnika fejlesztése, helyes írásszokások megszilárdítása (testtartás, írószerfogás, kézcsúsztatás).</p> <p>Az írás lendületének és tempójának fokozása.</p> <p>Szósorok, mondatok írása másolással, tollbamondás után, emlékezetből és akaratlagos írással.</p> <p>Az egyéni írás kialakítása a rendezett, tiszta és olvasható íráskép igényével. Szükség esetén az olvashatóság javítása.</p>

<p>a tanító útmutatásai alapján kijavítja fogalmazási és helyesírási hibáit.</p>	<p>Saját írásbeli kifejezések alkotása. Írásbeli munkák ellenőrzése.</p> <p>A különböző szövegformák tartalmi és szövegszerkesztési jellemzőinek ismerete.</p> <p>Kellő tapasztalat a cím szerepéről, jellemzőiről; a szövegek felépítéséről; az időrendről; az esemény, az előzmény és a következmény kapcsolatáról; a szöveg kohéziójáról; a tématartrásról; a nyelvi megformáltságról; a különböző szövegforma jellemzőiről, a bekezdések szerepéről.</p> <p>A szövegalkotás műveleteinek ismerete: anyaggyűjtés, címválasztás, a lényeges gondolatok kiválasztása, elrendezése, az időrend érzékeltetése, a szöveg tagolása bekezdésekre.</p> <p>A tanult fogalmazási ismeretek felhasználása az elbeszélő szövegek alkotásakor.</p> <p>Gondolatok, érzelmek, vélemények kifejezése.</p> <p>Önálló írásbeli fogalmazások készítése elbeszélő szövegformában.</p> <p>A párbeszéd beillesztése a történetmondásba.</p> <p>Fogalmazásíraskor a megfelelő nyelvi eszközök alkalmazása.</p> <p>A fogalmazás koherenciájának megteremtése tématartrással, a mondatok kapcsolásával. A fogalmazás témájának megfelelő szavak és kifejezések használata, a fölösleges szóismétlődés kerülése.</p> <p>A fogalmazások javítása a tanult fogalmazási ismeretek felhasználásával, a tanító segítségadásával.</p>
--	--

Tartalmi egység: *Felfedezzük a médiát*

A tanuló:

értelmezi az egyszerű médiatermékeket (képeket, képregényeket, gyermekfolyóiratokat stb.);

részt vesz a médiatermékek tartalmának és alakjának a megbeszélésében; kifejezi saját gondolatait és érzelmeit az egyszerű médiatartalmakat illetően.

A médiáról való elképzelés, médiaműveltség (rendeltetés (cél) és célközönség (*Ki fogja ezt nézni/hallgatni? Miért?*); igaz és hamis információ).

Vizuális média (a könyv mint az információ forrása, folyóiratok, újságok, fénykép mint az információ forrása (például: tájkép, arckép, életkép); a rajz mint az információ forrása. Képregény).

Audiovizuális média (rajzfilmek, kedvenc hős, hang, zene a rajzfilmben, rajzfilmek megtekintéséhez szükséges kiválasztási kritériumok; mozi (információs rendeltetés).

Társalgás digitális eszközök segítségével (társalgáshoz való rövid írásos, írásbeli kifejezések digitális eszközök segítségével – kérdés, bocsánatkérés, köszönet, kívánság, kérés, köszöntés, meghívás, tanácsadás, beleegyezés, elutasítás stb., piktogramok érzelmek ábrázolásához (hangulatjelek, ezen belül smile-ik grafikai ábrázolása).

Magatartási szabályok és biztonság az online térben (a világhálón).

Tematikai egység: *Felfedezzük a nyelvtani jelenségeket*

A tanuló:

felismeri és megnevezi a tanult nyelvtani fogalmakat;

használja a szabályokat;

felismeri, megnevezi és megfelelően jelöli a mondatfajtákat;

toldalékos formájukban, szövegben is felismeri és megnevezi a tanult szófajokat;

a szöveggörnyezetnek megfelelően használja az igeidőket és az igekötőket;

A felkiáltó, a felszólító és az óhajító mondatokban a beszélő szándékának felismerése és megnevezése szövegben.

A rokon értelmű szavak, a többjelentésű, azonos alakú szavak helyes használata.

A tanult szófajok felismerése és megnevezése szójelentés alapján toldalékos formában is, szócsoportokban, mondatban és szövegben.

<p>a mondatot nagybetűvel kezdi és írásjellel zárja;</p> <p>a begyakorolt szókészlet körében biztonsággal alkalmazza a tanult helyesírási szabályokat;</p> <p>írásbeli munkái rendezettek, olvashatóak;</p> <p>helyesírását önellenőrzéssel felülvizsgálja, szükség esetén javítja.</p>	<p>Különféle időben végbemenő cselekvések, történések megkülönböztetése. Az igeidők helyes használata beszédben és írásban.</p> <p>Az igekötők szerepének és írásmódjának megfigyelése. Tudatos alkalmazásuk.</p> <p>A főnév fajtáinak csoportosítása, megnevezése. Többes számú főnevek alkotása.</p> <p>A -ba/-be, -ban/-ben ragos főnevek helyes használata mondatalkotással, szövegértelmezéssel.</p> <p>A melléknév szerepének ismerete a nyelvhasználatban.</p> <p>A fokozott melléknévi alakok használata szövegalkotáskor.</p> <p>A mondatvégi írásjelek helyes használata az egyszerű mondatok végén. Helyesírási szabályok alkalmazása különböző írástevékenységekben: ragos főnevek, igeidők, ragos és kiejtéstől eltérő írásmódú igék; igekötős igék; fokozott melléknevek.</p> <p>Hosszú hangok jelölése a melléknevek végén.</p> <p>A főnév -t toldalékának (ragjának) és a múlt idő jelének megkülönböztetése.</p> <p>A j hang biztonságos jelölése a tanult szófajok körében.</p>
---	--

4. osztály	
Fejlesztési követelmények	Tevékenységek/Ismeretek
Tematikai egység: Szóbeli kommunikáció	
<p>A tanuló: értelmesen és érthetően fejezi ki gondolatait; használja a mindennapi érintkezésben az udvarias nyelvi fordulatokat; beszédstílusát beszélgető partneréhez igazítja; bekapcsolódik csoportos beszélgetésbe, vitába, történetalkotásba, improvizációba, közös élményekről, tevékenységekről való beszélgetésekbe, értékelésbe; a közös tevékenységeket együttműködő magatartással segíti.</p>	<p>A helyes beszédlégzés, a helyes kiejtés, a mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben (pl. párbeszéd, felolvasás, kiscsoportos beszélgetés, vita, beszámoló). Felolvasáskor, szövegmondáskor nonverbális eszközök használata a kifejezés segítésében. Vélemény kulturált megfogalmazása. Figelem a beszélgetőtársra. Az üzenet lényegének és érzelmi hátterének megfigyelése, értékelése. Állandósult szókapcsolatok, szólások, közmondások jelentésének, stílusértékének értelmezése az olvasott szövegekben. A különböző tantárgyak tanulásakor használt szakkifejezések, olvasmányokból kiemelt ritkábban használt szavak célzott használatával az aktív szókincs gyarapítása. Több mondatos összefoglaló szöveg alkotása olvasmányok tartalmáról, gyűjtött tapasztalatokról, megfigyelésekről. Hosszabb szóbeli közlések tartalmának rövidített elmondása.</p>
Tartalmi egység: Olvasunk	
<p>A tanuló: az olvasás terén motivált, érdeklődő; folyékony, automatizált olvasástechnikával rendelkezik a hangos és a néma olvasás területén is; felismeri és javítja a hibáit;</p>	<p>Életkori sajátosságoknak megfelelő szépirodalmi, dokumentum típusú, folyamatos, nem folyamatos, kevert, egyéni, közös és tankönyvi célú szövegek megismerése, ezek megértése.</p>

<p>felismeri és megérti azokat a különböző típusú, műfajú szövegeket, amelyekről tanult;</p> <p>szintetizálja, értelmezi és értékeli az életkori szintjének megfelelő szöveg információit és gondolatait;</p> <p>megfelelő nyelvi tudatossággal rendelkezik;</p> <p>ismeri és tanítói segítséggel használja a tanult olvasási stratégiákat;</p> <p>megnevezi olvasmányai szerzőjét, szereplőit és azok tulajdonságait, magyarázza cselekedeteiket;</p> <p>azonosítja a történet idejét és helyszínét; a cselekmény kezdő- és végpontját, a cselekményelemek sorrendjét;</p> <p>konkrét esetekben felismeri a mesére jellemző fordulatokat, szókapcsolatokat, mesejellemtzőket;</p> <p>az egyszerű szerkezetű mesék, elbeszélések tartalmát időrendben, több összefüggő mondatral mondja el.</p>	<p>Globális és kereső olvasás, grafikus szervezők (ábrák, táblázatok, gondolatlatterkép, fűrtábra) alkalmazása a hatékonyabb szövegértés érdekében.</p> <p>Az olvasmányhoz kapcsolódó előzetes ismeretek, személyes élmények, tapasztalatok felidézése és megosztása.</p> <p>Gondolatok és információk értelmezése és integrálása, tartalom, nyelvezet, szövegszerkezet vizsgálata és értékelése.</p> <p>A következő olvasási stratégiák, olvasást megértő folyamatot segítő technikák ismerete, alkalmazása a hatékonyabb megértés érdekében:</p> <p>a szöveg átfutása, az előzetes tudás aktiválása, jóslás, anticipáció.</p> <p>Az olvasás céljának, módjának az olvasás megkezdése előtt való tisztázása.</p> <p>Az olvasókönyvi szövegek csoportosítása formájuk, műfajuk és kommunikációs szándékuk szerint.</p> <p>Az olvasmányok témájának megfigyelése, azonos témájú szövegek összehasonlítása (pl. gyerekalakok és gyereksorsok).</p> <p>Hasonlóságok és különbségek felfedezése különféle irodalmi közlésformákban.</p> <p>Művészi eszközök keresése lírai és elbeszélő művekben (ritmus, rím, refrén, hasonlatok).</p> <p>Jellegzetes irodalmi témák, motívumok (pl. család, gyermek, természet) felfedezése olvasmányokban.</p> <p>A művek szerkezeti jellemzőinek megfigyelése, a tér-idő változásainak felismerése.</p>
---	---

	<p>Elbeszélések 20. századi eseményekről, hősookról, sorsokról. Az események sorrendjének, a mesélő személyének megállapítása.</p> <p>Mesékre jellemző kezdő és befejező fordulatok, szókapcsolatok, ismétlődő motívumok felismerése.</p> <p>Rövidebb irodalmi szövegek (versek, mesék, elbeszélések) önálló olvasása. Nagyobb terjedelmű, jellemzően kortárs magyar és európai gyermekirodalmi alkotás (meseregény, ifjúsági regény, mesés-, verseskötet) elolvasása a tanító irányításával. Művek a kortárs magyar irodalomból.</p> <p>(Például: Békés Pál: <i>Félőlény, A bölcs hiánypótló</i>; Csukás István: <i>Keménykalap és krump-liorr; gyerekversek</i>; Dávid Ádám: <i>A Virág utcai focibajnokság</i>; Lackfi János: <i>Kövér Lajos színre lép</i>; Kányádi Sándor, Kovács András Ferenc, Szabó T. Anna <i>gyerekversei</i>; Varró Dániel: <i>Túl a Maszat-hegyen</i>.)</p> <p>Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált memóriagyakorlatok, fantáziajátékok, elképzelt és valóságos helyzetek megjelenítése. Részvétel csoportos játékokban, állóképek tervezése, kivitelezése és megbeszélése.</p> <p>A mozgás és a szövegmondás összekapcsolása. Egyszerűbb drámai konvenciók és a színházi formanyelv alapjainak tapasztalati megismerése (jelenet, felvonás, kezdet és vég, díszlet, berendezés, jelmez, kellék, fény- és hanghatások). A tanultak felhasználása saját produkcióhoz, bábelőadások, színházi előadások megbeszélésekor.</p>
--	---

Tartalmi egység: *Írásban kommunikálunk*

A tanuló:

ismeri a különböző szövegformák tartalmi és formai jellemzőit;
a tanult fogalmazási ismereteket felhasználja leíró fogalmazások, tájékoztató szövegek, illetve rövid szöveges üzenetek készítésekor;
adott vagy választott témáról 8-10 mondatos leírást, jellemzést készít a tanult fogalmazási ismeretek alkalmazásával; figyel a bemutatás sorrendjére és a nyelvi eszközök használatára;
a fogalmazás témájának megfelelő szavakat és kifejezéseket használ;
a tartalmi egységek kezdetét bekezdéssel jelzi;
a tanult fogalmazási ismeretek felhasználásával tájékoztató szövegeket, rövid szöveges üzeneteket készít;
a tanító útmutatásai alapján kijavítja a fogalmazási és helyesírási hibáit.

A különböző szövegformák (hír, leírás, levél, meghívó, értesítés, hirdetés, sms, e-mail) tartalmi és szövegszerkesztési jellemzőinek ismerete. A tartalmi, szerkezeti jellemzők összehasonlítása.

A bemutatás sorrendjének, nyelvi eszközeinek megfigyelése irodalmi példákon, köznapi és ismeretterjesztő szövegeken.

A címzetthez igazodó stílus felfedezése.

A tanult fogalmazási ismeretek felhasználása a szöveg alkotásakor.

Gondolatok, érzelmek, vélemények kifejezése.

Szemléletes leírások készítése egyszerű tárgyról, növényről, állatról. Jellemzés készítése emberről.

Levélírás, levélcímezés. Tájékoztató szövegek készítése. Rövid szöveges üzenetek megfogalmazása különféle alkalmakra a címzett személyének figyelembevételével.

Fogalmazásíráskor a megfelelő nyelvi eszközök alkalmazása.

A fogalmazás koherenciájának megteremtése tématarással, a mondatok kapcsolásával. A fogalmazás témájának megfelelő szavak és kifejezések használata, a fölösleges szóismétlés kerülése.

A fogalmazások javítása a tanult fogalmazási ismeretek felhasználásával, a tanító segítségadásával.

Tartalmi egység: Felfedezzük a médiát	
<p>A tanuló: <i>kezeli az egyszerű médiatermékeket; megvitatja az egyszerűbb média-szövegek tartalmát; elmondja, miről szólnak; eldönti, miről és kinek szólnak ezek a médiaszövegek; megmagyarázza, milyen verbális és nonverbális információkat tartalmaznak; kifejezi véleményét a médiatermék formájáról és tartalmáról; létrehoz egyszerű médiatermékeket (levél, sms, közlemény, fotó, kollázs stb.) mások segítségével.</i></p>	<p>Ismerkedés a média fogalmával, médiatermékekkel való munka. Internet (általános tudnivalók a virtuális beszélgetésről, illemszabályairól, veszélyeiről). Komputeres játékok, mint a tanulás forrásai, fejlesztés és pihenés. Hatásai az egészségre. Reklámok (a reklámok hatásai az emberek viselkedésére, reklám a médiában, hogyan kerüljük el a nemkívánatos reklámok megjelenését). A médiaszövegek tartalma és formája (ezek hatása a személyiség fejlődésére (szín, zene, animációs mesefilmek), zene a reklámokban).</p>
Tematikai egység: Felfedezzük a nyelvtani jelenségeket	
<p>A tanuló: felismeri és megnevezi a tanult nyelvtani fogalmakat, használja a szabályokat; toldalékos formájukban, szövegben is felismeri és megnevezi a tanult szófajokat; a szöveggörnyezetnek megfelelően használja az igemódokat; alsó tagozaton tanult anyanyelvi ismeretei rendszerezettek; a begyakorolt szókészlet körében biztonságosan alkalmazza a tanult helyesírási szabályokat; írásbeli munkái rendezettek, olvashatóak; helyesírását önellenőrzéssel felülvizsgálja, szükség esetén javítja.</p>	<p>A szófajokról tanult ismeretek kibővítése: számnév, névmás, névelő, névutó. A szófajok felismerése és megnevezése szójelentés alapján toldalékos formában is, szócsoportokban, mondatban és szövegben. A tulajdonnevek csoportjainak megismerése: személynevek, állatnevek, földrajzi nevek, intézmények neve, márkanevek, címek. Az igemódok fogalmának megismerése. Az igemódok és a mondatfajták kapcsolatának felfedezése. A fokozott számnévi alakok helyes használata. A névelők és a névutók szerepének ismerete. A névelők helyes használata.</p>

	<p>A névmások (személyes, mutató, kérdő) szerepének megértése, alkalmazásuk a mondatokban.</p> <p>Szóalkotások: összetett szavak, tulajdonnévből képzett melléknevek.</p> <p>Helyesírási szabályok alkalmazása különböző írástevékenységekben: igeidők, ragos és kiejtéstől eltérő írásmódú igék; felszólítást kifejező igealakok; igekötős igék; tulajdonnevek; fokozott melléknevek és számnevek; ragos névszók; névutós szerkezetek; betűvel írt számnevek; a keltezés többféle formája.</p> <p>A főnév -val/-vel toldalékos (ragos) alakjainak helyesírása.</p> <p>A j hang biztonságos jelölése a tanult szófajok körében.</p>
--	---

➤ A beszédképesség, a szóbeli szövegek megértésének, értelmezésének és alkotásának fejlesztése képezi alapját és kiindulópontját valamennyi újonnan megtanulásra kerülő nyelvi tevékenységnek.

➤ E fejlettség döntően meghatározza a gyermek kortársaival való kapcsolattartásának és iskolai pályafutásának sikerét. Ezért különösen fontos a kulturált nyelvi magatartás megalapozása, a szókinccs aktivizálása szövegalkotó feladatokkal, a narráció ösztönzése, gyakoroltatása.

➤ Az olvasástechnika eszközzé fejlesztése feltételt teremt az írott szövegek önálló megértéséhez.

➤ A szövegek értelmezésével és feldolgozásával felkészít az alapvető szövegműveletek önálló alkalmazására. Az olvasmányok sokoldalú feldolgozása fejleszti a tanulók kritikai érzékét, ítélőképességét és empátiáját, a kifejezés nyelvi megvalósulására való figyelmet. Lehetőséget teremt egyszerű irodalmi formákkal kapcsolatos tapasztalatok szerzésére, irodalmi kifejezésformák, stílusbeli és szerkezeti sajátosságok felfedezésére, a magyar nyelv és a magyar kultúra hagyományainak megismerésére, az olvasás megszerettetésére.

➤ Az írásbeli szövegalkotás szabályainak megtanítása különböző témájú és szövegtípusú olvasmányok feldolgozásával valósul meg. Ezek szolgálnak mintául a gyermekek fogalmazásaihoz, nyitnak utat a későbbi kreatív alkotásokhoz, a képzelet, az érzelmek, a gondolatok önálló kifejezéséhez. A szövegek az árnyalt, gazdag szókinccs kialakításának forrásai is; hozzájárulnak az önkifejezés igényének kielégítéséhez és képességének fejlődéséhez.

➤ Az önálló tanulás képességének kialakítása az olvasás-szövegértés képességének fejlesztésébe ágyazva az ismeretszerző képességek intenzív fejlesztését szolgálja. Fontos a tanulási szokások és technikák tanulása, a különféle források és azok használatának, az információszerzés lehetőségeinek és korlátainak megismerése, a szelekció, az összehasonlítás és a kritikai feldolgozás képességének fejlesztése.

➤ A 3-4. évfolyamon az írás-helyesírás tanításának célja az életkornak és az oktatás igényeinek megfelelő írástechnika differenciált kialakítása, a tanulást és az írásos önkifejezést szolgáló eszközzé fejlesztése az olvashatóság, a rendezettség és a helyesség igényével.

➤ A tapasztalati megalapozottságú, elemi szintű grammatikai ismeretek megszerzésével elkezdődik a tudatos nyelvszemlélet kialakulásának folyamata. Fejlődésnek indul a nyelvi kifejezésre irányuló figyelem, az önértékelő képesség, a kritikai érzék és az igényes, változatos és kifejező nyelvhasználatra való törekvés különféle kommunikációs helyzetekben.

Az általános iskola 4. osztályának elvégzése után a tanulóknak tudniuk kell

- Bemutatkozni. Bemutatni valakit (család, barátok).
- Beszélgetést kezdeményezni és fenntartani korukbeli gyerekekkel és felnőttekkel egyaránt.
 - Ismerni és a beszédhelyzetnek megfelelően kiválasztani a köszönési formákat a beszédpartnertől és a napszaktól függően.
 - Megköszönni, ill. köszönteni.
 - Helyesen alkalmazni a tegezés és a magázás/önözés nyelvi formáit.
 - Helyes felépítésű kérdéseket formálni.
 - Tudni megindokolni helyeslő vagy cáfoló véleményüket a beszéd tárgyában.
 - Megfogalmazni véleményüket.
 - Emlékezetből tudni a magyar ábécét. A magánhangzók és a mássalhangzók csoportosítását.
 - Megkülönböztetni a szótövet és a toldalékokat.
 - Ismerni és helyesen alkalmazni a határozott és az általános ragozás szabályait, az alany és állítmány egyeztetését, a helyes szórend szabályait.
 - Felismerni a tanult mondatrészeket és szófajokat.
 - A mondatok fajait a beszélő szándéka szerint.
 - Egyszerű mondatból bővített mondatot hozni létre.
 - Ismerni és helyesen alkalmazni a mód, idő, szám, személy nyelvi kitevőit.
 - Ismerni és helyesen használni a személyes, birtokos és visszaható névmásokat.
- Ismerni a szöveg fogalmát és részeit. Az elbeszélő és leíró szöveget.

- Azoknak az íróknak és költőknek a nevét, akiknek a műveit az évek folyamán tanulták.
- 6-7 népmese címét és tárgyát, valamint a tanult szépirodalmi művek címét, íróját, költőjét.
- Elmondani emlékezetből 8-10 verset.
- Emlékezetből tudni 8-10 közmondást, megmagyarázni, milyen szituációkban használjuk.
- Tudni 2-3 részletet emlékezetből különböző tanult prózai műből.
- Felismerni, ill. megnevezni az általuk tanult gyermekirodalmi alkotások szereplőit.
- Ismeretlen szöveget helyesen, tudatosan, kifejezően olvasni, fennhangon percenként 80-100 szó; némán 100-120 szó.
- Olvasás közben hanghordozással érzékeltetni, hogyan viszonyulnak a leírt eseményekhez, a szereplők tetteihez.
- Értelmezni az olvasottak vagy hallottak tartalmát, mondanivalóját.
- Tudni önállóan meghatározni a mű műfaját.
- Különbséget tenni a népmesék, az állatmesék, tündérmesék között.
- Megkülönböztetni a népköltészeti alkotásokat a szépirodalmi művektől.
- Tudni megkülönböztetni az irodalmi műfajokat.
- Önállóan meghatározni a szöveg tárgyát és alap gondolatát.
- Önállóan elmondani a szöveg tartalmát, tudni kiemelni a fő gondolatot és mondanivalót.
- Véleményt formálni és értékelni a mű cselekményét, a szereplők tetteit.
- Képesnek kell lenniük önállóan kérdéseket feltenni a mű tartalmával kapcsolatban.
- Tudniuk kell kiemelni, meghatározni a tudományos, ismeretterjesztő szövegekben a közölt legfontosabb és másodlagos információkat.

A NYELVTANÓRÁK TÍPUSAI

Az oktatási folyamatban a legnagyobb jelentősége a tanóra megszervezésének van. A tanórán ismerkednek meg a gyerekek a tananyaggal, módunk lesz a feleltetésre, begyakorlásra, osztályozásra, de közben neveljük is őket.

A tanítási órák felosztásának alapjául a didaktikai irodalomban az oktatási folyamat szerkezeti egységei, alapvető mozzanatai szolgálnak. Ennek megfelelően a felosztás elsődleges szempontja a fő didaktikai feladat. Hagyományosan a tanórákat az alábbi csoportokra osztjuk:

- 1. Az új anyagot közvetítő óra**
- 2. Az új ismeretek alkalmazására szolgáló óra (begyakorló óra)**
- 3. Az ismereteket megszilárdító (ismétlő-rendszerező) óra**
- 4. Az ellenőrző óra**
- 5. A vegyes típusú (kombinált) óra**

A gyakorlatban az óra menetét mindig meghatározzák az adott körülmények. A tervezett órátípust menet közben sokszor kell átgondolni, bővíteni, ki egészíteni. A tanító több éves tapasztalattal ügyesen át tudja szervezni az óra menetét úgy, hogy az adott körülmények között a gyerekeknek a lehető legmegfelelőbb legyen. Emellett az osztályozás mellett a pedagógus szabadságát sokféle óramodell, változat alkalmazása biztosíthatja.

Bár a tanórát alapvetően meghatározzák az ott megoldandó didaktikai fő feladatok, de az órátípuson belüli, tartalmi okokból adódó eltérések, a különböző metodikai megoldások sokféle óramodellt, változatot eredményezhetnek.

Az óra típusát az dönti el, hogy van-e a tervezett vagy a megvalósított didaktikai feladatok között olyan kiemelt feladat, amelyre több időt kell szánni, vagy ezek a feladatok közel egyenrangúak. Ez utóbbi esetben nyugodtan lehet vegyes típusú órát tervezni.

1. Az új anyagot közvetítő óra

Az óra elején, a szervezés során előkészítjük a tanulókat egy új tananyag vagy egy új, következő témakör feldolgozására az érdeklődés felkeltésével.

Az új ismeretek feldolgozására szánt óra alapvető feladata az ismeretnyújtás, új fogalmak, szabályok, törvényszerűségek elsajátíttatása. Átlagosan az évi óraszám több mint a fele ebbe a típusba sorolható. Az új anyagot közvetítő órán az új ismeretek átadásán kívül az ismeretek megszilárdítására is időt kell szentelni, hiszen az előző tanórákon elsajátított tudást folyamatosan gyakorolni, mélyíteni kell.

- Akkor tartunk új anyagot közvetítő órát,**
- a) ha új témakörbe kezdünk;**
 - b) ha nem építhetünk a tanulók előző ismereteire;**

c) ha a tananyag véleményünk szerint bonyolult, nem lehet részekre bontani.

Az új anyagot közvetítő óra általános menete, szerkezete a következő:

- **Szervezés**
- **Az óra tárgyának megjelölése (esetleg utalás a feldolgozás módjára is)**
- **Az új anyag feldolgozása**
- **A gyakorlati alkalmazás (begyakorlás)**
- **A házi feladat kijelölése**
- **Összefoglalás**

Az új anyagot közvetítő órán a tanár egyik fő feladata az új fogalmak elsajátíttatása, az új tananyag minél teljesebb átadása. Az óra felépítéséből hiányzik a számonkérés, de jegyet tehetünk a begyakorlás során.

Általában egy új témakör első néhány órája ilyen típusú órát igényel.

Ilyenkor új ismereteket dolgozunk fel, de az óra elején ellenőrzést alkalmazhatunk a saját rutinunk szerint. Az ellenőrzés az írásbeli vagy szóbeli házi feladatra irányul, és legfeljebb 10-15 percig tart.

2. Az új ismeretek alkalmazására szolgáló óra (begyakorló óra)

Ennek az órátípusnak a fő feladata az alkalmazás, a gyakorlás. A tanulók jártasságainak, készségeinek kialakítása az ismeretek tudatos alkalmazását követeli meg. Az ismeretek tudatos, önálló alkalmazásához sok-sok gyakorláson keresztül vezet az út. Általában új anyagot közvetítő óra után érdemes betervezni, a tanult ismeretek megszilárdítására ez az ideális. Ne sajnáljuk az időt a gyakorlásra!

Az új ismeretek alkalmazására szolgáló óra általános menete, szerkezete a következő:

- **Szervezés**
- **A házi feladat ellenőrzése**
- **Számonkérés** – az óra legnagyobb részét ez tölti ki (lehet írásbeli, szóbeli, frontális feleltetés).
- **Begyakorlás** – a feladatok különböző nehézségi fokúak legyenek. A különböző képességű gyerekekkel mást kell gyakoroltatni. Lehet szóbeli vagy írásbeli, egyéni és csoportos feladatokat tervezni, hiszen vannak olyan tanulóink, akik egyénileg kevésbé szoktak bátrak lenni, de a csoportos foglalkozások közben elemükben érzik magukat. A társas foglalkozások alatt a szociális érzékenységük is alakul, fejlődik.
- **Az elvégzett munka ellenőrzése és értékelése**

- **A házi feladatok kijelölése.** Igyekezünk különböző nehézségi fokozatú házi feladatokat összeválogatni. Abban az esetben különösen fontos ez, ha az osztályban vannak lemaradók, esetleg nem magyar anyanyelvű diákok, akiknek komoly nehézséget okozhat a frissen tanult új ismeret alkalmazása.

Az ismeretek alkalmazására szolgáló órák jellegzetes eleme a **próbagyakorlatok** megoldása. Ekkor a tanult szabály, törvényszerűség alkalmazását illusztráló feladatot oldunk meg. Erre a legjobb alkalom az óra végén adódik, amikor a házi feladatot adjuk. Célszerű a házi feladat első példáját, mondatát közösen megbeszélni.

Ennek kettős célja lehet:

- egyrészt a szabály, törvényszerűség alkalmazási módjának bemutatása;
- másrészt a tanulók tudásának (vagy annak esetleges hiányosságainak) felmérése.

3. Az ismereteket megszilárdító (ismétlő-rendszerező) óra

Ismétlő-rendszerező órákat alkalmazhatunk:

➤ Az egyes nagyobb témakörök befejezésekor, év közben. Nagyon sokszor nem jut rá elég lehetőség, főleg a tananyag terjedelme és az idő hiánya miatt.

- Év elején, amikor az előző évben tanult tananyagot ismételjük.
- Év végén, amikor az addig tanultakat gyakorolhatjuk.
- A több évfolyamon át oktatott tantárgyak záró évének végén (a tanmenetben biztosított órakeretben).

Az ismétlés-rendszerezés történhet:

➤ Feladatokon keresztül

➤ **Gyakorlati alkalmazásokon keresztül**, amikor a tanulókkal felidézzük a tananyag lényeges fogalmait, szabályait, majd áttekintjük ezek gyakorlati alkalmazásait.

➤ **A tanult fogalmak, összefüggések, szabályok rendszerbe foglalásán keresztül**

➤ **Szakmai tanulmányi kirándulás felhasználásával.** Ilyenkor módunk van arra, hogy a tanult ismereteknek a technológiai folyamatban való érvényesülését szemléltessük, és ennek révén felhívjuk a tanulók figyelmét a tananyag összefüggéseire, súlyponti részeire.

Az ismeretek megszilárdítását szolgáló foglalkozásokon alapvető célunk, hogy a tanulók teljesítsék a tantervi követelményeket. Az ismétlő-rendszerező foglalkozások **jellemző módszere** a közös problémamegoldás mellett a **beszélgetés, a kérdezés.**

Az óratípus feladata a tananyag összefüggéseinek, logikai szerkezetének feltárása. Ez ismétléssel, rendszerezéssel érhető el. Akkor tartjuk, ha befejeztünk egy témát.

Az ismétlő-rendszerező óra általános menete, szerkezete a következő:

- **Szervezés**

- **Számonkérés** – két mozzanata lehet.

- **Ismétlés** – elméleti anyag ismétlése, frontális feleltetés, gyakorlati ismeretek ellenőrzése.

- **Rendszerezés**

- Az anyag ismételt átnézése előre megadott szempontok alapján.

- A feldolgozás végső lépése a rendszerbe illesztés – olyan didaktikai tevékenység, mely az asszociációs kapcsolatok kiépítésével biztosítja az ismeretek rendszerbe való illeszkedését.

- **Begyakorlás** – teljes nyelvtani elemzés az addig tanult anyagokból.

- **Fokozatosság elve:**

- az első feladatot mindig közösen kell megoldani;

- a következő feladat részben önálló lehet, megbeszéljük a megoldás tervét, de a gyerek önállóan oldja meg;

- 3. feladat: a tanító ismerteti a feladatot, azután önálló munka.

- **Az osztály munkájának értékelése**

- **A házi feladat kijelölése**

4. Az ellenőrző óra

Bár a tanulók ismereteinek ellenőrzése és értékelése az oktatás egész folyamatában alapvető fontosságú, ez a tanórák nagy részénél csak másodlagos didaktikai feladatként érvényesülhet. Az oktatás gyakorlatában olyan óratípusra is szükség van, amelyet teljes egészében az ellenőrzésre és az értékelésre lehet fordítani. Az ellenőrző óra az ismétlő-rendszerező órákat követi, nehezebb tananyag tanítása után alkalmazzuk. **Feladata**, hogy a tanító az osztály tanulóinak tudásáról meggyőződhesen, és ezzel egyidejűleg a tanulók is értékelést kapjanak teljesítményükről. Itt is érdemes külön figyelmet fordítani a lemaradóokra. Célszerű hozzájuk külön készülni könnyebb feladatokkal. A nem magyar anyanyelvű gyerek szívesen dolgozik nehezebb feladattal is, ha magyar anyanyelvűvel tesszük párba. Ez mindkettőjük tudására jó hatással lesz: a gyengébb tanuló, az erősebb ismételt.

Az ellenőrző óra általános menete, szerkezete a következő:

- **Szervezés**
- **Az óra tárgyának megnevezése**
- **Számonkérés** –a tanulók ismereteinek, jártasságainak, készségeinek ellenőrzése szóban vagy írásban, egyénileg vagy csoportosan.
- **A házi feladat kijelölése** (az ellenőrzött anyaghoz vagy a következő óra anyagához kapcsolódóan).

Az ellenőrző órák válfajai a következők:

Az ellenőrző óra egyik változatát **dolgozatíró** és **dolgozatjavító** órának nevezzük. E két óra szoros összefüggésben van egymással. Míg a dolgozatírás során a tanulók önálló, egyéni munkát végeznek, addig a dolgozatjavítás feladata az egyéni és a kollektív teljesítmények részletes értékelése és elemzése.

Az ellenőrző óra másik változata a **feleltető óra** az **egyéni feleletek** meghallgatásával.

Az ellenőrző óra további változata a **feleltető óra** az **egész osztály** bevonásával, és végül egyéni teljesítményértékeléssel.

5. A vegyes típusú (kombinált) óra

A leggyakoribb órátípus. A kombinált órán a többi órátípustól eltérően nem egy kiemelt didaktikai feladat megoldására törekszünk, hanem több, közel egyenrangú feladat megvalósítására törekszünk.

Vegyes órátípus betervezésekor a kivitelezés során gyakran lépnek fel indokolatlan arányeltolódások, mivel a tanár úgy érezheti, hogy nem kötik a többi órátípusra jellemző időarányok. A kombinált típusú órafelépítés előnye, hogy **rugalmas, változatos**, több lehetőség adódik arra, hogy érdemjeggyel értékeljük a gyerekek tudását.

A vegyes típusú óra általános menete, szerkezete:

- **Szervezés**
- **Számonkérés. A házi feladat ellenőrzése**
- **Az új anyag feldolgozása**
- **Az új ismeretek alkalmazása, gyakorlás**
- **A házi feladat kijelölése**
- **Összefoglalás**

1. Szervezés – köszönés, a tanulók a helyükön állva köszönnek, a tanteremben és a padokon rend van, az ügyeletes tanuló jelent.

2. Számonkérés – lehet írásbeli vagy szóbeli; egyéni vagy frontális. A szóbeli **egyéni** számonkérés során az a célunk, hogy meggyőződjünk a tanuló összefüggő feleletének helyességéről, kifejezőképességéről. A felelet közben igyekezzünk a felelőnek olyan kérdést feltenni, ami az elmúlt óra anyagára, akár az azelőtti óra anyagára vonatkozik. Ezt úgy is alkalmazhatjuk, hogy a kérdést az egész osztályhoz intézzük, csak utána választjuk ki a felelőt, akit kihívunk a táblához, füzetbe, naplóval.

Az érdemjegyet mindig meg kell indokolni.

A feleltetésnek több módját alkalmazzuk.

A frontális feleltetés – a tanár kérdéseket tesz fel, meghallgatja a választ, szükség esetén javítja (vagy a gyerekekkel javíttatja), utána értékeli.

Írásbeli **számonkérés lehet** a házi feladat ellenőrzése, vagy feladatlapra való ellenőrzés. A házi feladatot minden órán, a füzetet rendszeresen ellenőrizni kell!

1. Az új anyag átadása (kb. 15 perc)

a) előkészítés – megteremti az átmenetet a régi és az új anyag között;

b) motiváció – érdemes motiválni a gyerekeket, jó motiváció valamilyen gyakorlati megoldandó problémából kiindulni;

c) célkitűzés – mi a tananyag, mit kell elsajátítani.

Az új anyag átadása történhet:

• **Megbeszéléssel** – a tanár párbeszédet folytat a tanulókkal, úgy vezeti rá őket az új anyag lényegére.

• **Tanári magyarázással** – a tanár logikus témakifejtéssel, példákkal, szemléltetéssel átadja az anyagot.

• **Tanári előadással** – a tanár előadja az anyagot, akkor alkalmazzuk, ha a diákoknak nincsenek előzetes ismereteik az adott témával kapcsolatban.

2. Begyakorlás – különböző feladatok megoldásával begyakoroltatjuk az új anyagot.

3. Házi feladat (40. perc környékén) – előbb átnézzük az elméleti részt, majd az írásbeli házi feladatot beíratjuk a füzetbe.

4. Összefoglalás (42. perc) – összefoglaljuk az órán tanultakat, kérdéseket teszünk fel a tanulóknak. Lehetőséget adunk nekik kérdések feltevésére is.

A sajátos típusú nyelvtanórák

1. A tollbamondás óra

2. A fogalmazás óra

3. Tartalomírás óra

4. Javítás óra

1. A tollbamondás óra

Mivel fontos, a helyesírási készség kialakítása céljából több alkalommal is tarthatunk ilyen órát. A tollbamondás lehet:

- **Év eleji felmérő tollbamondás**
- **Begyakorló**
- **Ellenőrző**
- **Félévi felmérő**
- **Év végi felmérő**

Évente többször is írhatunk tollbamondást a házi füzetbe. A tollbamondott szöveg terjedelmét a tanterv irányozza elő.

Szótollbamondás esetében figyelembe kell venni a szó mennyiségét, a szavak nehézségi fokát, a tanulók felkészültségét (a nem magyar anyanyelvű és a lemaradozó tanulók esetében feltétlenül).

A **begyakorló** tollbamondások esetében fontos a szöveg helyes kiválasztása. Igyekezzünk az új, begyakorlásra váró témának megfelelő szöveget választani.

A tollbamondást 5-ször olvassuk el:

- Az első után tisztázzuk az ismeretlen és a nehéz helyesírási szavakat.
- Elolvassuk az első mondatot.
- A mondatokat szerkezetekben, nem pedig szavanként diktáljuk.
- Visszaolvassuk a szakaszonként felolvasott mondatot.
- Az egész szöveget újraolvassuk.

2. A fogalmazás óra

A fogalmazástanítás

A fogalmazás tanításában két dologra kell hangsúlyozottan figyelni:

- az egyik a tanulók már meglévő ismereteinek és készségeinek hasznosítása, továbbfejlesztése;
- a másik az írásos gondolatközlés speciális ismereteinek és készségeinek az elsajátíttatása.

A fogalmazástanítás speciális feladatai:

- a közléstudat kialakítása és fejlesztése;
- a mondanivaló kommunikációs szempontok szerint történő tervezésének elsajátíttatása (pl. különböző címzetteknek ugyanaz a téma);
- a fogalmazási műfajok szerkezeti felépítésének és szerkesztési alapkövetelményeinek a megismertetése, gyakoroltatása;
- a stílusfejlesztés (a témának, a műfajnak és a közlési szándéknak megfelelő szóhasználat, szókincsfejlesztés, az esztétikai igényeket kielégítő egyéni

közlésmód stb.), a szövegkorrigálás – az írástechnikai, a helyesírási, a nyelvhelyességi, a szórendi, a grammatikai és egyéb hibák felismerésének és javításának tanítása;

- a figyelem, a koncentráció képességének tudatos fejlesztése.

A fogalmazástanítás szakaszai:

- az előkészítés;
- az ismeretnyújtás;
- a fogalmazási ismeretek alkalmazása és gyakorlása;
- a fogalmazás megírása, ellenőrzése, javítása; a fogalmazás javíttatása.

– Az **előkészítés** lehet közvetett és közvetlen.

A **fogalmazástanítás közvetett előkészítése** a tanulók tárgyi tudásának, műveltségének gyarapítása és az általános készségfejlesztés közben valósul meg. A készségek négy csoportjára – írás, nyelvhasználati, együttműködési és gondolkodási készségek – kifejezetten oda kell figyelni, hiszen ez a tanuló szempontjából a további sikerélmények záloga lehet.

A fogalmazási ismeretek fejlesztésének elsődleges célja az, hogy segítse a szövegalkotás tudatossá válását a gyerekeknél. Természetesen nem szabad elfelejteni azt sem, hogy az olvasás szeretete is nagymértékben hozzájárulhat a jó fogalmazási képesség kiműveléséhez.

A fogalmazásírás két szakaszra tagolódik.

Az előkészítő részben a mondanivaló tervezésére (a témával kapcsolatos ismeretek, gondolatok, élmények összegyűjtése; a téma leszűkítése, a megfelelő cím kiválasztása, a mondanivaló tervezése; a megfelelő nyelvi és stíluseszközök keresése) és a szövegszerkesztés előkészítésére (logikus gondolatvezetés, tagolás) kerülhet sor.

Ezt követi a **fogalmazás megírása**.

A javítás-értékelés fő szempontjait a **szerkesztési** és a **stíluskövetelmények** határozzák meg. Pedagógusként igyekezzünk a szöveget egységes egésznek felfogni, az értékelésnél ezt a szempontot is figyelembe venni.

A **tématartás** szempontjából figyelni kell a tematartás esetleges teljes hiányára, ill. a gondolatmenet megszakítására.

A **mondanivaló** elrendezése legyen logikus, kövessen időrendi sorrendet.

Az **elrendezés másik** szempontja a **tagolási** követelmények megtartása: a makroszerkezeti részek megléte (bevezetés, tárgyalás, befejezés), teljes mondatok használata, a mondatok helyes szerkezete, felépítése.

A legfontosabb **stíluskövetelmények**: a magyarosság, a világosság, a tömörség, a szabatosság (eszközei: a megfelelő szavak, kifejezések kiválasztása, a nyelvtani szabályokhoz igazodó mondat szerkesztés, a mondatok logikus összefűzése, a felesleges elemek törlése); a szemléletesség, a természetesség, a választékosság, a hangulatosság, a jóhangzás stb.

3. Tartalomírás óra

Érdemes gyakorolni, az ilyen típusú óra során fejleszthetjük a tanulók emlékezőképességét, jobban memorizálódik a tananyag.

A tartalomírás követelményei:

- Kétszer kell felolvasni a szöveget.
- Az első felolvasás után rá kell kérdezni, hogy vannak-e esetleg ismeretlen szavak. Ha igen, azokat a táblára fel kell írni és meg kell magyarázni.
 - A gyakorlottabb gyerekek esetében fel kell hívni a figyelmet a jegyzetelés fontosságára.
 - A fontosabb, nehezebb tartalmú részeket érdemes külön felolvasni.

4. Javítás óra

A dolgozatírást követő óra. Itt nyílik lehetőség a gyakori hibák megbeszélésére, a tanultak újbóli ismétlésére. Míg a legkisebbeknél sort kezdünk a hibásan és csúnyán írt betűkkel, szavakkal, addig a nagyobbakkal lehet hasonló példákat keresni, nyelvtani szabályokat feleleveníteni, gyakorolni a helyesírást.

Az óra felépítése:

- Szervezés
- Az általános hibák ismertetése
- Az egyéni hibák ismertetése
- A hibák kijavítása

FORRÁSIRODALOM

- A magyar nyelv könyve. Szerk.: A. Jászó Anna. – Bp.: Trezor Kiadó, 2004.
- A mai magyar nyelv rendszere I–II. Szerk.: Tompa József. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1961.
- A mai magyar nyelv. Szerk.: Rácz Endre. – Bp.: Ttk., 1968.
- Antalné Szabó Ágnes. A grammatikatanítás pedagógiája. In: MNYTK 216 (2002): 148-152.
- Antalné Szabó Ágnes. A tanuláslapú anyanyelvi nevelés <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=481>
- Bátori Mária – Dzjapko Zsuzsanna. Ábécéskönyv. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 1. osztálya számára (két részben), 1. rész. – Lviv: Szvit, 2018. – 111 o.
- Bátori Mária – Dzjapko Zsuzsanna. Ábécéskönyv. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 1. osztálya számára (két részben), 2. rész. – Lviv: Szvit, 2018. – 111 o.
- Czébely Lajos. Magyar nyelv. Tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 4. osztálya számára. – Lviv: Szvit, 2015. – 167 o.
- Fejezetek a magyar leíró nyelvtan köréből. Szerk.: Rácz Endre. – Bp.: Ttk., 1989.
- Fülöp Mária – Szilágyi Ferencné. Nyelvtan és helyesírás. Munkáltató tanönyv a 3. osztályosok számára. – Celldömölk: Apáczai Kiadó, 2007. – 136 o.
- H. Molnár Emese. Kooperatív módszerek a gyakorlatban. *Szövegértés – szövegalkotás – anyanyelvi tapasztalatszerzés (Módszertani kézikönyv tanító szakos hallgatók és gyakorló tanítók számára) (Tankönyv)/* eta. bibl.u-szeged.hu
- Hargitai József. Anyanyelvű képzés az alsó tagozaton. II. rész. // Iskolakultúra 1992/2. szám <https://core.ac.uk/download/pdf/229433123.pdf>
- Hernádi S. A helyesírási készség fejlesztése. – Szeged, 1994.
- Hernádi Sándor. Helyesírási önképző. – Budapest: Ciceró, 2000.
- Lator-Perduk Ilona – Molnár Ágota. Irodalmi olvasókönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 4. osztálya számára. – Lviv: Szvit, 2015. – 166 o.

Lator-Perduk Ilona – Perduk János. Magyar nyelv és olvasókönyv. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 3. osztálya számára (két részben), 1. rész. – Lviv: Szvit, 2020. – 135 o.

Lator-Perduk Ilona – Perduk János. Magyar nyelv és olvasókönyv. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 3. osztálya számára (két részben), 2. rész. – Lviv: Szvit, 2020. – 135 o.

Lator-Perduk Ilona – Perduk János – Szerhijcsuk Julianna. Magyar nyelv és olvasókönyv. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 2. osztálya számára (két részben), 1. rész. – Lviv: Szvit, 2019. – 127 o.

Lator-Perduk Ilona – Perduk János – Szerhijcsuk Julianna. Magyar nyelv és olvasókönyv. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 2. osztálya számára (két részben), 2. rész. – Lviv: Szvit, 2019. – 127 o.

Magyar értelmező kéziszótár. Főszerk.: Pusztai Ferenc. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 2003.

Magyar grammatika. Szerk.: Keszler Borbála. – Bp.: Nemzeti Tkk., 2000.

Magyar helyesírási szótár. Szerk.: Deme László–Fábián Pál–Tóth Etelka. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1999.

Nyelvtan és helyesírás 2. osztályosoknak – Eszterházi Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. – Debrecen: Alföldi Nyomda, 2017. – 102 o.

Olvasókönyv 2. osztályosoknak. I. kötet. – Eszterházi Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. – Debrecen: Alföldi Nyomda, 2016. – 136 o.

Olvasókönyv 2. osztályosoknak. II. kötet. – Eszterházi Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. – Debrecen: Alföldi Nyomda, 2017. – 152 o.

Pethóné Nagy Csilla. Módszertani kézikönyv – Budapest: Korona Kiadó, 2007.

Szebenyi Péter. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. 1. kötet. Harmadik, korrigált kiadás – Budapest, 1990. – 379 o.

T. Somogyi Magda. Toldalékrendszerünk vitás kérdései. – Bp.: Tinta Könyvkiadó, 2000.

Takács Etel–Rácz Endre. Kis magyar nyelvtan. – Bp.: Gondolat Kiadó, 1996.

Tanulmányok a mai magyar nyelv szófajtana és alaktana köréből. Szerk.: Rácz–Szatmári. – Bp.: Tkk., 1974.

Új magyar nyelvtan. Szerk.: Kiefer Ferenc. – Bp.: Osiris Kiadó, 1998.

Буган Ю. В. – Козловська О. В. – Свінних Г. Г. – Уриський В. І. Методична служба школи. Випуск 3.-Тернопіль: «Астон», 2004. -290 с.

Вашуленко М. С. Методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник. – Київ: «Освіта», 2019. -191 с.

Гнатик Є. Й. Викладання угорської мови у початкових класах (Методичний посібник). Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти – Ужгород, 2008.

Гнаткович Т. Д. – Юрик Л. П. Написання есе: навчально-методичний комплекс. – Ужгород: Гражда, 2018. – 132 с.

Кірик М. Ю. – Данилова Л. І. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти. Навчально-методичний посібник. – Львів: Світ, 2019. – 135 с.

Пілігач О. Г. Навчально-методичний посібник для вчителів початкових класів. – 2010. – 38 с.

Сергійчук Ю. П. **Методичний посібник з угорської мови** для вчителів початкових класів які викладають угорську мову як другу (Tanári segédkönyv a magyar nyelv második nyelvként való tanításához az alsó osztályokban). Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти – Ужгород, 2011.

Сергійчук Ю. П. Програма з угорської мови та читання для 1-2 класів загальноосвітніх навчальних закладів України з угорською мовою навчання. – Львів: Світ, 2002. – 42 с.

Наказ МОН України № 268 від 21.03.2018 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти».

Наказ МОН України № 1272 від 08.10.2019 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти».

Наказ МОН України № 1273 від 08.10.2019 «Про затвердження типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти».

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

MELLÉKLETEK

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 1096 від 02 вересня 2020 року

Про внесення змін до методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів Нової української школи

Відповідно до пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (із змінами), та з метою забезпечення фіксації результатів навчання здобувачів початкової освіти НАКАЗУЮ:

1. Внести зміни до методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів Нової української школи, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 07 грудня 2018 року № 1362 (із змінами), виклавши їх у новій редакції, що додається.

2. Департаменту забезпечення документообігу, контролю та інформаційних технологій (Єрко І.) в установленому порядку зробити відмітку у справах архіву.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Мандзій Л.

Т. в. о. Міністра

Сергій Шкарлет

Методичні рекомендації щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів Нової української школи

Класний журнал (далі - журнал) учнів початкових класів, які здобувають освіту відповідно до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87, ведеться в закладах освіти незалежно від форм власності для:

- систематизації інформації про учнів класу;
- контролю реалізації освітньої програми, фіксації домашнього завдання (у разі його надання) та результатів підсумкового (семестрового, річного) оцінювання учнів другого циклу початкової освіти;
- обліку відвідування учнями навчальних занять, заміщення тимчасово відсутніх у зв'язку з хворобою вчителів, проведення консультацій, додаткових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять (послуг) тощо.

Журнал може заповнюватися в електронній або паперовій формі.

Заклади освіти можуть створювати документи лише в електронній формі за умови наявності відповідного технічного забезпечення, що відповідає вимогам законодавства. Журнал в електронній формі є інформаційно-телекомунікаційною системою, інформація в якій має бути захищена від несанкціонованого знищення або змінення (модифікації). Обробка персональних даних при веденні журналу здійснюється із забезпеченням захисту персональних даних відповідно до законодавства.

Журнал заповнюють класний керівник та вчителі, які викладають окремі предмети. На них покладена особиста відповідальність за своєчасність, стан та достовірність записів.

Записи в журналі ведуться державною мовою. Допускаються окремі записи у темах навчальних занять, домашнього завдання мовою навчального предмета (іноземною, мовою корінного народу чи національної меншини).

Назви навчальних предметів у журналі мають відповідати їх назвам у робочому навчальному плані. Запис навчального предмета «Іноземна мова» уточнюється назвою мови, яка вивчається.

Якщо для вивчення окремих предметів клас ділиться на групи, то для кожної з них у журналі відводяться окремі сторінки і після назви навчального предмета у дужках записують номер групи (I група; II група). Для кожної групи відводяться окремі сторінки для запису уроків.

Типовими освітніми програмами визначається реалізація змісту освітніх галузей у навчальних предметах та інтегрованих курсах.

Освітня галузь «Мовно-літературна» за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко, реалізується у навчальних предметах «Українська мова», «Літературне читання» та «Іноземна мова». На українську мову та літературне читання відведено 7 навчальних годин, по 3,5 навчальних години на тиждень на кожний навчальний предмет. На іноземну мову у першому класі відведено 2 навчальних години на тиждень, у 2-4 класах - 3 початкових години на тиждень. Отже, у журналі відводяться окремі сторінки для кожного з вищенаведених навчальних предметів.

Освітня галузь «Мовно-літературна» за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна, реалізується у навчальних предметах «Українська мова», «Іноземна мова» та інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Вивчення української мови передбачає часовий розподіл програмового матеріалу між предметом «Українська мова» та інтегрованим курсом «Я досліджую світ» (мовно-літературна галузь), відповідно до якого 5 годин на тиждень використовується на вивчення української мови як окремого предмета, 2 години української мови на тиждень включені до інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (мовно-літературна галузь). Відповідно до зазначеного українська мова фіксується як окремий предмет (5 годин на тиждень). В інтегрованому курсі «Я досліджую світ» зміст мовно-літературної галузі розгортається лінійно разом із змістом решти галузей, що інтегруються, і записується на сторінках, виділених для курсу «Я досліджую світ». Результати підсумкового оцінювання з української мови у журналі фіксуються на сторінці «Українська мова» або на окремих сторінках зведеного обліку результатів навчання.

Освітня галузь «Математична» за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко, реалізується через вивчення окремого навчального предмета «Математика»: у 1-2 класах - 4 години, у 3-4 класах - 5 годин на тиждень.

За типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна, математична освітня галузь вивчається через окремий навчальний предмет «Математика» (у 1-2 класах - 3 години, у 3-4 класах - 4 години на тиждень) та у складі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (1 година на тиждень). При заповненні журналу навчальний предмет «Математика» фіксується на окремій сторінці, зміст записується відповідно до календарно-тематичного планування. Результати підсумкового оцінювання з математичної освітньої галузі фіксується на сторінці «Математика» або на окремих сторінках зведеного обліку результатів навчання.

Зміст освітніх галузей «Природнича», «Соціальна і здоров'язбережувальна», «Громадянська та історична» реалізується в обох програмах через інтегрований курс «Я досліджую світ».

Технологічна освітня галузь за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна, вивчається в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко, - в інтегрованому курсі «Дизайн і технології».

Загальна кількість навчальних годин, відведених для вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко, становить 3 навчальні години. За типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна, - 7 навчальних годин у 1, 3, 4 класах, 5 навчальних годин у 2 класі.

Запис змісту уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для обох програм фіксується відповідно до календарно-тематичного планування. Виокремлювати освітні галузі не потрібно.

Зміст інформатичної освітньої галузі за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко, вивчається як окремий предмет (1 година на тиждень) або інтегрується з технологічною освітньою галуззю.

За типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна, включається до інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 2 класі, на що виділяється 1 навчальна година на тиждень, вивчається як окремий навчальний предмет «Інформатика» у 3-4 класах, на що виділяється 1 навчальна година на тиждень.

Зміст мистецької освітньої галузі за обома типовими освітніми програмами може реалізовуватися як в інтегрованому курсі, так і окремими навчальними предметами за видами мистецтва: «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво». Якщо закладом освіти для вивчення обрано другий варіант, то у журналі відводяться сторінки для окремих навчальних предметів: «Мистецтво: образотворче мистецтво», «Мистецтво: музичне мистецтво», - на які відводиться по 1 годині на тиждень. Необхідною умовою реалізації завдань освітньої галузі «Мистецька» є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту предметів мистецької освітньої галузі із змістом інших освітніх галузей.

Освітня галузь «Фізкультурна» за обома типовими освітніми програмами реалізується через навчальний предмет «Фізична культура».

Учитель має право на вільний вибір освітніх програм, форм навчання, самостійно переносити теми уроків відповідно до засвоєння учнями навчального матеріалу, визначати кількість годин на вивчення окремих тем.

У разі організації освітнього процесу з використання дистанційних технологій навчання:

- у графі «Зміст» можуть зазначатися форми роботи (дистанційні онлайн-консультації, відеоуроки, скайп-конференції, діагностичне тестування та ін.);

- у графі «Дата» зазначається дата навчальних занять відповідно до календарно-тематичного планування.

У початкових класах здійснюється формувальне та підсумкове оцінювання результатів навчання учнів.

Підсумкове оцінювання здійснюється у 1-2 класах із застосуванням вербальної характеристики особистих досягнень, а його результати фіксуються тільки у свідоцтві досягнень.

У 3-4 класах підсумкове оцінювання здійснюється за рівневою шкалою. Результати навчання можуть зазначатися на відповідних сторінках навчальних предметів (окремих сторінках зведеного обліку результатів навчання) згідно з характеристиками результатів навчання, визначених у свідоцтві досягнень за рівнями, використовуючи такі позначення:

- П - початковий рівень;
- С - середній рівень;
- Д - достатній рівень;
- В - високий рівень.

За рівнями оцінюється кожне загальне уміння учня, набуте з певного навчального предмета/інтегрованого курсу. Узагальнений рівень із навчального предмета або інтегрованого курсу не визначається.

До журналу записуються лише результати підсумкового оцінювання: за I семестр (I і II триместр) та рік (здійснюється на підставі результатів оцінювання за II семестр або III триместр).

Приклади оформлення зведеного обліку результатів навчання у журналі додаються.

Інформація щодо оцінювання у зведеному обліку результатів навчання та у свідоцтві досягнень має бути тотожною.

Використання та поширення у відкритому доступі зведеного обліку результатів навчання дозволяється на умови його знеособлення.

У 1 класі домашнє завдання не задається та відповідно не фіксується у журналі. У 2 класі домашнє завдання є необов'язковим, проте на непарній сторінці розвороту журналу в графі «Завдання додому» можуть зазначатися пошуково-дослідницькі та творчі завдання.

У 3-4 класах домашні завдання, у разі їх надання, обов'язково фіксуються у журналі. У відповідній графі стисло записуються зміст (сторінки підручника, номери задач тощо) та/або спосіб виконання завдання (вивчити напам'ять, повторити, розв'язати тощо). Допускається запис домашнього завдання (назва тексту тощо) мовою навчального предмета (іноземною, національної меншини).

На вихідні, святкові та канікулярні дні домашнє завдання не задається та відповідно не фіксується у журналі.

Генеральний директор
директорату шкільної освіти

Андрій Осмоловський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 1146 від 16 вересня 2020 року

Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 року № 688), пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (із змінами), Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13 квітня 2011 року № 329, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 травня 2011 року за № 566/19304, та з метою визначення вимог до оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи НАКАЗУЮ:

1. Затвердити методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи, що додаються.

2. Встановити, що Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 21 серпня 2013 року № 1222 (із змінами), не застосовуються до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів 3-го класу.

3. Департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій довести цей наказ до відома керівників закладів загальної середньої освіти.

4. Департаменту забезпечення документообігу, контролю та інформаційних технологій (Єрко І.) зробити відповідну відмітку у справах архіву.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Мандзій Л.

Т. в. о. Міністра

Сергій Шкарлет

Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи

Метою Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи (далі – Методичні рекомендації) є визначення основних підходів та орієнтовних вимог до оцінювання результатів навчання учнів третіх та четвертих класів, які навчаються за Державним стандартом початкової освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (зі змінами).

Для учнів третіх та четвертих класів застосовується формувальне та підсумкове (тематичне, семестрове та річне оцінювання).

Важливу роль у формуальному та підсумковому оцінюванні відіграють критерії, за якими воно здійснюється. Критерії оцінювання визначаються вчителем (із поступовим залученням до цього процесу учнів) відповідно до кожного виду роботи та виду діяльності учнів з орієнтуванням на вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів початкової школи, визначених Державним стандартом початкової освіти до другого циклу навчання (3-4 класи), й очікуваних результатів, зазначених в освітній програмі закладу загальної середньої освіти (модельних навчальних програмах).

Об'єктами формуального оцінювання є як процес навчання учнів, зорієнтований на досягнення визначеного очікуваного результату, так і результат їх навчальної діяльності на певному етапі навчання.

Формуальне оцінювання здійснюється шляхом:

- педагогічного спостереження учителя за навчальною та іншими видами діяльності учнів;
- аналізу портфоліо учнівських робіт, попередніх навчальних досягнень учнів, результатів їхніх діагностичних робіт;
- самооцінювання та взаємооцінювання результатів діяльності учнів;
- оцінювання особистісного розвитку та соціалізації учнів їхніми батьками;
- застосування прийомів отримання зворотного зв'язку щодо сприйняття та розуміння учнями навчального матеріалу.

У третьому та четвертому класах рекомендуємо дотримуватись алгоритму діяльності вчителя під час організації формуального оцінювання та використовувати інструментарій формуального оцінювання, запропонований у методичних рекомендаціях щодо орієнтовних вимог до оцінюван-

ня навчальних досягнень учнів (наказ Міністерства освіти і науки України від 20.08.2018 № 924).

Орієнтовні вимоги до педагогічного спостереження, учнівського портфоліо, само- та взаємооцінювання викладено у наказі Міністерства освіти і науки України від 27.08.2019 № 1154.

Результати формувального оцінювання відображаються в оцінних судженнях учителя/учнів/батьків, що характеризують процес навчання та досягнення учнів. Оцінні судження вчителя мають бути об'єктивними, конкретними, чіткими, лаконічними, доброзичливими, слугувати зразком для формулювання оцінних суджень учнями. В оцінному судженні відображають прогрес учнів та поради щодо подолання утруднень, за їх наявності, у досягненні очікуваних результатів навчання відповідно до програмових вимог.

Підсумкове оцінювання (тематичне, семестрове і річне) у третій та четвертій класах здійснюється за рівневою шкалою, а його результати позначаються словами або відповідними літерами: «початковий (П)», «середній» (С), «достатній» (Д), «високий (В)».

Орієнтовні вимоги до оцінювання результатів навчання учнів третій-четвертих класів за вищезазначеними рівнями наведено в додатку до цих Методичних рекомендацій (додаток 1).

Підсумкове тематичне оцінювання здійснюється за результатами виконання діагностичних робіт, розроблених на основі компетентнісного підходу, які можуть бути усними чи письмовими, у формі тестових завдань, цифровій формі (зокрема тестування в електронному форматі), комбінованої роботи, практичної роботи, усного опитування тощо. Завдання для діагностичних робіт розробляються з урахуванням обов'язкових результатів навчання та відповідних умінь, рівні сформованості яких визначено у додатку до цих Методичних рекомендацій (додаток 1). Форми і види оцінювання, зміст завдань учитель обирає самостійно з урахуванням особливостей учнів класу.

Обсяг діагностичних робіт визначається із розрахунку прогнозованого часу на виконання окремих завдань учнями, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, їхньої готовності до виконання того чи іншого завдання. У третій та четвертих класах тривалість виконання діагностичної роботи не повинна перевищувати 35 хвилин (із 40 хвилин уроку 5 хвилин – інструктаж, 35 хвилин – виконання роботи).

Періодичність проведення діагностичних робіт відображається у календарно-тематичному плані з урахуванням кількості тем у межах кожного предмета.

Письмові діагностичні роботи виконуються у зошитах для діагностичних робіт або на окремих аркушах, бланках тощо.

Оцінювання діагностичних робіт здійснюється у відповідності до критеріїв оцінювання результатів навчання, визначених у додатку до цих Методичних рекомендацій (додаток 1).

Під час проведення підсумкового (тематичного, семестрового та річного) оцінювання визначається рівень сформованості кожного загального навчального результату, визначеного Державним стандартом початкової освіти, у відповідності до логіки та послідовності його формування згідно з навчальною програмою. Результати проведення діагностичних робіт у класному журналі не фіксуються.

Середня оцінка за тематичне, семестрове та річне оцінювання не виводиться. У журнал та свідоцтво досягнень виставляється рівень за кожен результат навчання з навчальних предметів/інтегрованих курсів наприкінці кожного навчального семестру (триместру) та навчального року. Річним оцінюванням є результати навчання учнів за останній семестр (триместр).

У свідоцтві досягнень учитель фіксує розгорнуту інформацію про сформованість наскрізних умінь учнів та рівні результатів їх навчання (додаток 2).

Наскрізні уміння позначаються словами: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату за допомогою дорослих», «потребує значної уваги і допомоги». Рівень сформованості наскрізних умінь учнів визначає учитель на основі педагогічних спостережень та аналізу учнівського портфоліо.

Під час заповнення свідоцтва досягнень вчитель може використовувати графічні позначки на власний розсуд. Документ підписують учитель і батьки (особи, які їх замінюють). Оригінал свідоцтва досягнень надається батькам, а його завірена копія зберігається в особовій справі учня в закладі освіти.

4 клас

Особливості проведення ДПА навчальних предметів для учнів 4-х класів у 2017/2018 н.р.

Державна підсумкова атестація після четвертого класу відбуватиметься з двох предметів та буде лише для моніторингу якості освіти.

Про це йдеться у листі Міністерства освіти і науки «Про організоване завершення 2017/2018 н.р. та особливості проведення ДПА у закладах загальної середньої освіти» № 1_9-66, пише прес-служба МОН.

«При переході до 5-го класу діти писатимуть ДПА у формі контрольних робіт з української мови (передбачає оцінювання результатів навчання одразу з української мови та читання) і математики. Попередні роки четверокласники писали ДПА з трьох предметів, адже знання з української мови і читання перевірялися в межах двох різних контрольних робіт», – зазначили в міністерстві.

Завдання для контрольних робіт складатимуть вчителі, а школи самі обиратимуть дати проведення іспитів.

Також у школах із викладанням мовою національних громад за бажанням батьків та школи діти можуть додатково складати іспити з третього предмету – рідної мови учнів.

«МОН також підкреслює, що результати ДПА не враховуються під час виставлення річних оцінок з предметів, з яких учень проходив атестацію. Тобто оцінки за ДПА виставляються у таблиці учня в окремій колонці і не впливають на оцінки за семестри чи рік», – наголосили у відомстві.

TARTALOM

ELŐSZÓ.....	3
A tanár.....	4
A tanmeneterv.....	5
Javaslat a tanmeneterv elkészítéséhez.....	6
Az óravázlat.....	6
Az óravázlat szerkezeti felépítése.....	6
Az óra szerkezetét meghatározó tényezők.....	7
Magyar nyelv 1-4. osztály. Általános módszertani ajánlások.....	9
A kooperatív csoportmunka előnyei és hátrányai.....	10
Olvasás- és írástanítás.....	11
Nyelvhasználati készségek.....	13
Anyanyelvi ismeretek, nyelvi képességek.....	14
Helyesírás.....	15
Íráskészség és írástechnika. Az írásmunkák külalakja.....	17
Az 1-4. osztályos magyar nyelv és olvasás mint integrált tantárgy feladatainak és követelményeinek értelmezése.....	18
1. osztály.....	18
A nyelvhasználati készségek fejlesztése.....	18
Beszédészlelés és beszédértés.....	18
A beszédképesség.....	19
Olvasási készség.....	19
Íráskészség.....	20
Anyanyelvi ismeretek. Nyelvi képességek.....	22
Szöveg. Mondat. Szó.....	22
A nyelvtannal való ismerkedés kezdeti szakaszában.....	23
Hangok és betűk.....	24
A hangok és a betűk szintje.....	25
A magyar ábécé.....	26
2. osztály.....	27
Nyelvhasználati készségek fejlesztése.....	27
Beszédészlelés és beszédértés.....	27
Beszédképesség.....	27
Olvasási készség.....	28
Íráskészség.....	28
Kommunikáció.....	29

Anyanyelvi ismeretek. Nyelvi képességek	30
Hangok és betűk	30
A szöveg	31
A mondat	32
A szavak jelentése	33
A szavak szerkezete	33
Alaktani alapfogalmak	34
Helyesírás	35
Íráskészség, írástechnika. Az írás gazdaságos és esztétikus elhelyezése ...	36
3. osztály	37
Nyelvhasználati készségek fejlesztése	37
A szövegalkotás, a fogalmazás, a beszéd-készség fejlesztése	37
Anyanyelvi ismeretek. Nyelvi képességek	37
Hangok és betűk	37
A szavak alakja és jelentése	37
A mondatok	38
A szöveg	38
A szófajok	39
Helyesírás	40
Hangjelölés	40
A szótagolás és elválasztás szabályai	40
A szótó és a toldalékok	40
4. osztály	41
Nyelvhasználati készségek fejlesztése	41
Anyanyelvi ismeretek. Nyelvi képességek	41
Helyesírás	44
Olvasás (2-4. osztályban integráltan a nyelvtannal)	46
Az olvasmányok köre	48
Az olvasási készség kialakítása és fejlesztése	48
Irodalomelméleti alapismeretek	49
A művek műfaji sajátosságainak tudatosítása	50
Műelemzés	50
A mű mondanivalójának és felépítésének elemzése	50
Művészi kifejezőeszközök, az olvasott (meghallgatott) mű tartalmához való érzelmi-értelmi viszonyulás	51
A tanuló alkotótevékenységének fejlesztése az olvasottak alapján	52
Az olvasási készség kialakítása és fejlesztése	53
Irodalomelméleti alapismeretek	54

A mű témája és alapgondolata	54
A művek műfaji sajátosságainak felismerése	54
A mű mondanivalójának és felépítésének (szerkezetének) elemzése	55
Művészi kifejezőeszközök, az olvasott (meghallgatott) mű tartalmához való érzelmi-értelmi viszonyulás	57
A tanulók alkotótevékenységének fejlesztése olvasmányaik alapján.....	57
Az oktatás tartalma és várható eredményei (az érvényes tanterv alapján) .	60
1. osztály	60
2. osztály	66
3. osztály	73
4. osztály	79
Az általános iskola 4. osztályának elvégzése után a tanulóknak tudniuk kell	85
A nyelvtanórák típusai	87
Az új anyagot közvetítő óra	87
Az új ismeretek alkalmazására szolgáló óra (begyakorló óra)	88
Az ismereteket megszilárdító (ismétlő-rendszerező) óra	89
Az ellenőrző óra	90
A vegyes típusú (kombinált) óra	91
A sajátos típusú nyelvtanórák.....	92
A tollbamondás óra	93
A fogalmazás óra	93
Tartalomírás óra	95
Javítás óra.....	95
Forrásirodalom	96
Mellékletek	99

Навчальне видання

ЗИКАНЬ Христина Імривна, СЕРГІЙЧУК Юліанна Павлівна

**НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА:
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УГОРСЬКОЇ МОВИ
В 1-4 КЛАСАХ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ**

Навчально-методичний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Редактор *Оніка Дебрецені*
Художній редактор *Ігор Штурма*
Коректор *Габрієлла Турканич*

Формат 60×90/16. Ум. друк. арк. 7,0.
Обл.-вид. арк. 6,50. Тираж 365 пр. Зам. № 3129.

Державне підприємство
„Всеукраїнське спеціалізоване видавництво „Світ”
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua

Друк ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5040 від 21.01.2016